

**MYKOLO ROMERIO UNIVERSITETO
EKONOMIKOS IR FINANSŲ VALDYMO FAKULTETO
FINANSŲ IR MOKESČIŲ KATEDRA**

LINAS LEBETKEVIČIUS

Finansų teisės neakivaizdinių studijų programa

KREDITO UNIJŲ VEIKLOS YPATUMAI

Magistro baigiamasis darbas

Darbo vadovas: _____

Lektorė L. Liubauskaitė

Konsultantas: _____

Doc. dr. A. Miškinis

Vilnius, 2007

TURINYS

TURINYS	2
ĮVADAS	3
1. KREDITO UNIJŲ ATSIKIRADIMAS BEI JŲ VYSTIMOSI RAIDA LIETUVOJE IR PASAULYJE	7
1.1 KREDITO UNIJŲ ATSIKIRADIMAS BEI VYSTIMOSI RAIDA PASAULYJE.....	7
1.2. KREDITO UNIJOS LIETUVOJE IKI NEPRIKLAUSOMYBĖS ATKŪRIMO	8
1.3. KREDITO UNIJOS LIETUVOJE PO NEPRIKLAUSOMYBĖS ATKŪRIMO.....	11
2. KREDITO UNIJŲ VEIKLA LIETUVOS RESPUBLIKOJE	14
2.1. KREDITO UNIJOS SĄVOKA.....	14
2.2. KREDITO UNIJOS STEIGIMAS.....	15
2.3. KREDITO UNIJŲ VEIKLA.....	16
2.4. KREDITO UNIJŲ VEIKLOS PRINCIPAI.....	18
2.5. KREDITO UNIJOS ORGANIZACINĖ STRUKTŪRA.....	20
2.6. KREDITO UNIJOS NARIAI	22
2.7. KREDITO UNIJOS KAPITALAS.....	23
2.8. KREDITO UNIJŲ VEIKLOS PRIEŽIŪRA	24
2.9. KREDITO UNIJŲ REORGANIZAVIMAS IR LIKVIDAVIMAS.....	25
3. KREDITO UNIJŲ IR KOMERCINIŲ BANKŲ LYGINAMOJI ANALIZĖ.....	28
3.1. KREDITO UNIJOS IR BANKAI – VIENINTELĖS LIETUVOS RESPUBLIKOJE VEIKIANČIOS KREDITO ĮSTAIGOS.....	28
3.2. KREDITO UNIJŲ IR BANKŲ VEIKLOS SKIRTUMAI.....	34
4. KREDITO UNIJŲ TEISINIO REGLAMENTAVIMO TENDENCIJOS.....	45
4.1. NAUJO KREDITO UNIJŲ REGLAMENTAVIMO POREIKIS	45
4.2. KREDITO UNIJŲ SĄVOKOS PASIKEITIMAS.....	46
4.3. PASIKEITĖS KREDITO UNIJŲ TEIKIAMŲ FINANSINIŲ PASLAUGŲ BEI VEIKLOS REGLAMENTAVIMAS.....	48
4.4 ASMENŲ RATAS, IŠ KURIŲ KREDITO UNIJOS TURI TEISĖ PRIIMTI INDĖLIUS IR KITAS GRAŽINTINAS LĖŠAS	50
4.5. DETALESNĖ LICENCIJŲ REGLAMENTAVIMO TVARKA	51
4.6. FILIALŲ IR KITŲ STRUKTŪRINIŲ PADALINIŲ STEIGIMAS.....	52
4.7. KREDITO UNIJŲ VALDYMAS	53
4.8. KREDITO UNIJŲ PRIEŽIŪRA.....	55
4.9. KREDITO UNIJŲ VEIKLĄ RIBOJANTYS NORMATYVAI.....	56
4.10. NARYSTĖ	58
4.11. KREDITO UNIJOS PABAIGA	59
IŠVADOS IR PASIŪLYMAI.....	62
LITERATŪROS SĄRAŠAS	64
SANTRAUKA.....	67
SUMMARY	68

IVADAS

1994 metais Lietuvos komercinių bankų raidoje įvyko esminis lūžis. Keitėsi šalies ekonominė padėtis, mažėjo infliacija. Šalyje vyko grandininė reakcija: vienu ūkio subjektų finansines problemas (verslo pajamų mažėjimas) sukėlė kitų verslo subjektų finansines problemas (vėlavimas grąžinti paskolas, blogų paskolų daugėjimas)¹. Susidarius nepalankioms ekonominėms aplinkybėms, bankų skolininkams tapo sunku vykdyti savo įsipareigojimus. Pradėjo bankrutuoti ar likviduoti pirmieji maži bankai. 1995 metų pabaigoje – 1996 metų pradžioje Lietuvos bankų sistema patyrė nemažų sukrėtimų, iš 27 įregistruotų komercinių bankų veikė tik 12². Susiklosčiusi padėtis šalies bankų rinkoje sukėlė visuomenės nepasitikėjimą kredito įstaigomis. Būtent šiuo kredito įstaigoms nepalankiu laikotarpiu Lietuvos Respublikos Seimas priėmė Lietuvos Respublikos kredito unijų įstatymą. Šį įstatymą Seimas priėmė glaudžiai bendradarbiaudamas su Kanados tarptautinio vystymo agentūra (CIDA), Atviros Lietuvos fondu, Tarptautiniu Daesjardins kredito unijų judėjimu (SDID). Kredito unijų įstatymas nustatė kredito unijų veiklos pagrindus, narystės sąlygas bei savivaldos principus, reglamentavo kredito unijų steigimą, veiklą, jos narių teises ir pareigas, reorganizavimą ir likvidavimą, valdymą bei veiklos priežiūrą³.

Viena iš priežasčių paskatinusių priimti Lietuvos Respublikos kredito unijų įstatymą buvo ta, jog žemės ūkio sektoriuje, po kolektyvinių kolūkių griūtis, daug ūkininkų neturėjo jokios technikos ir įrengimų ūkininkavimui, buvo būtinos vyriausybės subsidijos arba paskolos, kurias labai ribotai ir nenoriai teikė kai kurie valstybiniai ir komerciniai bankai.

Tačiau pavėluotas kredito unijų kūrimasis suformavo visuomenės požiūrį į jas, kaip į nereikalingą kredito instituciją „kadangi jau yra pakankamai bankų“⁴.

Kredito unijos yra išplitusios visame pasaulyje. 1848-1850 metais Vokietijoje įsikūrė dviejų tipų paskolas teikiančios organizacijos, kurios tapo kredito unijų pirmtakėmis. Tai buvo Schulze – Delitzsch ir Raiffeiseno kredito draugijos. Metams bėgant, abi organizacijos kuo toliau, tuo daugiau bendradarbiavo, susijungė į federacijas ir sukūrė centrinės kasas, kredito unijų idėja pasklido po Europą. Vėliau išeiviai iš Europos pernešė kredito unijų idėją į Šiaurės Ameriką, kurioje kredito unijos tapo stipriausios pasaulyje. Centrinės rytų Europos regionas, taip pat ir Lietuva, išsiskiria iš pasaulio kredito unijų judėjimo tuo, kad kredito unijų veikla po II pasaulinio karo buvo nutraukta ir atkurta tik paskutinio XX amžiaus dešimtmečio pradžioje. Kredito kooperatyvų idėja pasiekė Lietuvą XIX amžiaus pabaigoje. Antrojo pasaulinio karo bei

¹ Šadžius L. Lietuvos komercinių bankų ekstensyvi plėtra ir griūtis (1991-1996) // Pinigų studijos. 2004, Nr.4, P.18-22.

² Ten pat.

³ Lietuvos Respublikos kredito unijų įstatymas // Valstybės žinios. 1995, Nr. 26-578.

⁴ Stankevičius R. Ketvirčio apžvalga // Kredito unijų žinios, 2002 saus.-kov., Nr.1.

okupacijos metais Lietuvos kredito kooperatyvų sistema buvo visiškai sunaikinta, todėl atkūrus nepriklausomybę 1990 metais, reikėjo viską pradėti iš naujo. 1994 metais Kanados tarptautinio vystymo agentūra (CIDA), Atviros Lietuvos fondas ir Kanados lietuviai, padedant Tarptautiniam Daesjardins kredito unijų judėjimui (SDID), pradėjo trijų metų projektą, skirtą padėti Lietuvai steigti alternatyvias finansines institucijas – kredito unijas. 1997 metų lapkričio mėnesį buvo įkurta Asociacija Lietuvos kredito unijos. Vienuolika kredito unijų pasirašė asociacijos steigimo sutartį ir nusprendė suvienyti jėgas plėtojant kredito unijų veiklą. Šiuo metu Asociacijos narėmis yra 59 iš 67 Lietuvoje veikiančių kredito unijų. 2000 metų gegužės mėnesį buvo priimta nauja Lietuvos Respublikos kredito unijų Įstatymo redakcija bei Lietuvos Respublikos centrinės kredito unijos Įstatymas.

Lietuvos bankininkystės sektoriuje dominuoja užsienio kapitalas. Trys didžiausi Lietuvoje veikiančios bankai AB SEB Vilniaus bankas, AB bankas "Hansabankas", AB DnB NOR bankas priklauso užsienio investuotojams. Šių bankų valdoma turto rinkos dalis apima 68% rinkos⁵. Nuolat didėjanti konkurencija bankų sektoriuje, siekimas kiek įmanoma maksimizuoti pelną bei užimti kuo didesnę finansų rinkos dalį verčia bankus sukcentruoti savo veiklą į pelningiausias rinkos segmentus, užtikrinti kuo aukštesnę klientų aptarnavimo kokybę. Siekdami minėtų tikslų bankai reorganizuoja klientų aptarnavimo tinklus uždarydami savo skyrius finansiškai nepelningose vietovėse. Dėl reorganizacijos procesų tų vietovių, iš kurių pasitraukia bankai, gyventojai lieka be bankinių paslaugų⁶, tačiau pasitraukus bankams susikūrė laisva erdvė finansinių paslaugų teikimui, kurią siekia užimti kredito unijos.

Darbo problematika.

Tačiau ar kredito unijos, užimančios mažiausią dalį finansiniame tarpininkavime⁷, pasižyminčios tam tikrais specifiniais bruožais (kredito unijos yra pelno nesiekiančios įstaigos, paslaugas teikia tik savo nariams ir t.t.) ir esant dabartiniam kredito unijų teisiniam reglamentavimui, ribojančiam finansinių paslaugų teikimą ir prieštaraujančiam galiojantiems teisės aktams, yra pajėgios pakeisti iš finansiškai nepatrauklių vietovių pasitraukusius bankų skyrius bei užtikrinti reikiamų finansinių paslaugų teikimą periferijos gyventojams.

Magistro darbo tyrimo objektas – Lietuvos Respublikoje veikiančios kredito unijos ir jų vykdoma veikla.

⁵ Lietuvos bankas. [interaktyvus]. [žiūrėta 2007-10-15]. Prieiga per internetą: http://www.lb.lt/lt/istaigos/veikla2007_3.htm

⁶ Stankevičius R. Ketvirčio apžvalga // Kredito unijų žinios, 2002 saus.-kov., Nr. 1.

⁷ Lietuvos bankas. [interaktyvus]. [žiūrėta 2007-10-15]. Prieiga per internetą: http://www.lb.lt/lt/istaigos/veikla2007_3.htm

Magistrinio darbo tikslas – nustatyti, ar kredito unijų veiklos reglamentavimas leidžia joms pakeisti iš finansiškai nepelningų vietovių pasitraukiančius komercinių bankų skyrius bei užtikrinti finansinių paslaugų teikimą periferijos gyventojams.

Siekiant magistro darbo tikslo keliami uždaviniai:

- supažindinti su kredito unijų atsiradimo istorija Lietuvoje ir pasaulyje;
- atskleisti kredito unijos sampratą;
- apžvelgti kredito unijų veiklą bei jos ypatumus;
- palyginti kredito unijų ir bankų vykdomą veiklą;
- aptarti kredito unijų ir komercinių bankų skirtumus;
- nurodyti kredito unijų pranašumus bei trūkumus prieš bankus;
- palyginti šiuo metu galiojantį Kredito unijų Įstatymą su Kredito unijų Įstatymo pakeitimo Įstatymo projektu.

Magistro darbo hipotezė - dabartinis kredito unijų teisinis reglamentavimas neatitinka šiandienos reikalavimų ir užkerta kelią kredito unijų bei jų teikiamų paslaugų plėtrai.

Magistro darbe taikomi tyrimo metodai:

- Lyginamas metodas – naudojamas atskleisti Kredito unijų Įstatymo su Kredito unijų Įstatymo pakeitimo Įstatymo projekto skirtumams bei panašumams;
- Istorinis – siekiant atskleisti kredito unijų atsiradimo istoriją Lietuvoje ir pasaulyje;
- Dokumentų analizė - naudojamas analizuojant Įstatymus bei kitus teisės aktus, reglamentuojančius kredito unijų bei komercinių bankų veiklą;
- Apibendrinimo metodas – šio metodo pagalba darbo pabaigoje apibendrinami tyrimo metu gauti duomenys;
- Loginis – apibendrinant ir darant išvadas.

Temos aktualumas, mokslinis naujumas, teorinė ir praktinė nauda.

Dėl bankų reorganizacijos procesų ir jų veiklos sutelkimo apskričių centruose, didžiuosiuose Lietuvos miestuose, didelė dalis kaimiškų vietovių lieka be finansinių paslaugų. Šią erdvę siekia užimti kredito unijos, kurių veikla Lietuvoje dar nėra pakankamai išplėtotą, be to, apie kredito unijų kaip kredito įstaigų veiklą visuomenė turi mažai informacijos. Šiuo metu yra parengtas Kredito unijų Įstatymo pakeitimo Įstatymas, kuris visiškai naujai reglamentuoja kredito unijų veiklą. Minėtos priežastys verčia giliau pažvelgti į kredito unijas, jų tolesnio vystimosi ir konkurencijos su bankais galimybes. Taip pat svarbu išanalizuoti Kredito unijų Įstatymo pakeitimo Įstatymą, siekiant nustatyti ar jame įtvirtintos naujos nuostatos pagyvins kredito unijų plėtrą Lietuvoje bei leis kredito unijoms įsitvirtinti be finansinių paslaugų likusiose vietovėse. Yra labai mažai literatūros, kuri pateiktų išsamios ir naudingos informacijos apie

kredito unijas, dažniausiai apsiribojama kredito unijos sąvokos pateikimu ir pagrindinių jos bruožų apibrėžimu.

Manytume, kad šio magistro darbo tema turės praktinės naudos, nes tyrinėjama iki šiol labai mažai išnagrinėta tema. Vienoje vietoje bus pateikiama visa susisteminta informacija apie kredito unijas, jų panašumus ir skirtumus bei privalumus ir trūkumus lyginant su kita kredito įstaiga – komerciniu banku.

Darbo struktūra:

Darbas sudarytas iš įvado, keturių dėstomosios dalies skyrių ir išvadų. Pirmojoje dalyje pateikiama bendra kredito unijų charakteristika, kredito unijų atsiradimo istorija ir vystymosi raida pasaulyje bei Lietuvoje. Antrojoje dalyje aptariama kredito unijos sąvoka, kredito unijos vykdoma veikla bei veiklos principai, kredito unijų steigimas, narystė, organizacinė struktūra, kapitalas, kredito unijų veiklos priežiūra ir kredito unijos pasibaigimas. Trečiojoje dalyje pateikiama kredito unijų ir bankų lyginamoji analizė. Ketvirtąją dalį sudaro kredito unijų teisinio reglamentavimo tendencijos.

1. KREDITO UNIJŲ ATSIKIDIMAS BEI JŲ VYSTIMOSI RAIDA LIETUVOJE IR PASAULYJE

Šiame skyriuje siekiama supažindinti su kredito unijų atsikidimo istorija pasaulyje ir Lietuvoje, nurodomos priežastys, dėl kurių gimė idėja sukurti kredito draugijas – kredito unijų pirmakes, aprašoma kaip kredito unijos išplito visame pasaulyje bei pasiekė Lietuvą.

1.1 KREDITO UNIJŲ ATSIKIDIMAS BEI VYSTIMOSI RAIDA PASAULYJE

XIX amžiaus pirmoje pusėje Vakarų Europoje vyko dideli socialiniai pokyčiai. Vadinamoji „Pramonės revoliucija“ sukūrė naują darbininkų klasę, kuri gyveno varganose sąlygose, neturėjo galimybių skolintis net ir menkiausiems poreikiams⁸. Napoleono karų nualintuose kraštuose žemės ūkis taip pat perėjo sunkų laikotarpį. Žemdirbiai neturėjo galimybių gauti paskolų prieinamomis sąlygomis. Besikurianti bankų sistema buvo orientuota į pramonę, verslą ir investicijas. Tų laikų bankai nenorėjo ir negalėjo teikti paslaugų bei paskolų neturtingų pavienių žmonių ar šeimų finansinių poreikių tenkinimui.

Tokioje aplinkoje susiformavo kredito unijų idėja. 1848-1850 metais Vokietijoje išikūrė dviejų tipų paskolas teikiančios organizacijos, kurios tapo kredito unijų pirmakesimis. Tai buvo Schulze – Delitzsch ir Raiffeiseno kredito draugijos⁹. Kiekvienas narys, pirkdamas akcijas, įnešdavo savo indelį į kooperatyvo kapitalą. Už indelius nariai gaudavo palūkanas, o kiti kooperatyvo nariai iš šio kapitalo buvo finansuojami. Raiffeiseno kredito draugija pradžioje daugiausiai dirbo žemės ūkio sektoriuje, tuo tarpu Schulze – Delitzsch draugijos veikė miestuose, aptarnaudamos darbininkus, amatininkus ir smulkius verslininkus. Metams bėgant, abi organizacijos kuo toliau, tuo daugiau bendradarbiavo, susijungė į federacijas ir sukūrė centrinės kasas, kredito unijų idėja pasklido po Europą.

Italijoje kredito unijų idėją perėmė Luigi Luzzatti. Italijoje kredito unijos buvo pavadintos „Žmonių bankais“ ir tapo universaliomis bankinėmis institucijomis. 1858 pirmoji Schulze – Delitzsch draugija buvo įkurta Austrijoje¹⁰.

Vėliau išeiviai iš Europos pernešė kredito unijų idėją į Šiaurės Ameriką, kurioje kredito unijos tapo stipriausios pasaulyje. 1901 metais Alphonse Desjardins išteigė pirmąją kredito uniją Šiaurės Amerikoje Levis mieste, Kvebeko provincijoje. Kvebeko Desjardins kredito unijų judėjimas pagal gyventojų skaičių yra vienas iš stipriausių visame pasaulyje. 1909 Alphonse

⁸ Asociacija Lietuvos kredito unijos. Istorija. [interaktyvus]. [žiūrėta 2007-10-15]. Prieiga per internetą: <http://www.kredito-unijos.lt/lt/istorija/>

⁹ Ten pat.

¹⁰ Ten pat.

Desjardins padėjo įkurti pirmą JAV kredito uniją Manchesterio mieste. 1921 metais įkūrus Nacionalinį kredito unijų plėtimo biurą, prasidėjo kredito unijų kūrimasis daugelyje JAV valstijų. Šiuo metu JAV yra 11000 kredito unijų su 65 milijonais narių. Jų tarpe yra ir keletas Amerikos lietuvių kredito unijų. 1934 metais buvo įkurta Nacionalinė kredito unijų asociacija CUNA (Credit Unijon NATIONAL Association), kuri atliko visų pasaulio kredito unijų organizacijos vaidmenį. Vėliau ji išsiplėtė ir tapo Cuna International, o 1970 metais buvo pertvarkyta į Pasaulinę kredito unijų tarybą (WOCCU)¹¹.

Daugelyje pasaulio šalių, ypač Vakarų Europoje, kredito kooperatyvai išaugo į didelius kooperatinius bankus, kurie teikia visas bankų paslaugas, tačiau jų valdyme išlikęs toks pat principas – kooperatinių bankų savininkai yra kooperatyvų nariai ir renka banko valdymo organus pagal tą pačią taisyklę – „vienas narys – vienas balsas“.

Kredito unijos, deklaruodamos savo veiklos principus, visame pasaulyje skatina žmonių bendruomeniškumą, solidarumą, pasitikėjimo vienas kitu bei atsakomybės jausmą, be to, padeda siekti geresnio gyvenimo tikslo.

1.2. KREDITO UNIJOS LIETUVOJE IKI NEPRIKLAUSOMYBĖS ATKŪRIMO

Kredito unijų judėjimas nėra jaunas reiškinys, tačiau skirtingose pasaulio šalyse kredito unijų judėjimai vystėsi nevienodai. Centrinės rytų Europos regionas, taip pat ir Lietuva, išsiskiria iš pasaulio kredito unijų judėjimo tuo, kad kredito unijų veikla po II pasaulinio karo buvo nutraukta ir atkurta tik paskutinio XX amžiaus dešimtmečio pradžioje, nes atkūrus Tarybų valdžią miesto kredito kooperatyvai buvo nacionalizuoti, o kaimo pertvarkyti socialistiniais pagrindais ir įtraukti į TSRS bankų sistemą, o 1949 metais vykstant masinei kolektyvizacijai kredito kooperatyvai buvo likviduoti¹².

Lietuvoje kredito unijų veikla prasidėjo nuo tarpukario kooperatyvų. Kredito kooperatyvų idėja pasiekė Lietuvą XIX amžiaus pabaigoje. Skirtinguose šaltiniuose skirtingai nurodoma kredito kooperatyvų atsiradimo Lietuvoje data. Vienuose šaltiniuose teigiama, kad pirmoji Lietuvos kredito unija – „Taupmenų skolinimosi bendrovė“ – įsikūrė 1871 metais Pabiržėje¹³, kituose – kad pirmieji kredito kooperatyvai registruoti 1919 metais Radviliškyje ir vadinosi Lietuvos žydų liaudies bankais¹⁴. Žydų liaudies bankai kūrėsi miestuose, buvo

¹¹ Asociacija Lietuvos kredito unijos. Istorija. [interaktyvus]. [žiūrėta 2007-10-15]. Prieiga per internetą: <http://www.kredito-unijos.lt/lt/istorija/>

¹² Tarybų Lietuvos enciklopedija. Vilnius: Vyriausioji enciklopedijų redakcija, 1986. T.2. P.388-389.

¹³ Tarybų Lietuvos enciklopedija. Vilnius: Vyriausioji enciklopedijų redakcija, 1986. T.2. P.388-389.

¹⁴ Zailskaitė L. Unijos ir bankai kūrėsi kartu // Kredito unijų žinios, 2003 bal., Nr. 2-3, P.1-4.

labiausiai organizuoti, o finansiškai juos rėmė užsienio žydai ir jų organizacijos. 1923 metais žydų liaudies bankų jau buvo priskaičiuojama 85, 1940 metais jie vienijo apie 18000 narių¹⁵.

1919 metais Prekybos ir pramonės ministerijoje buvo Įsteigtas Kooperacijos departamentas. Tais pačiais metais buvo patvirtintas Kooperatinių bendrovių ir sąjungų Įstatymas, taip buvo sukurti teisiniai pagrindai kooperatyvams atgaivinti ar naujiems steigti¹⁶. 1918-1922 metais Įsteigti 7 komerciniai bankai, 96 kredito kooperatyvai, apie 40 bankinių namų ir kontorų, bei pinigų keitimo kontorų, 8 savitarpio kredito bendrovės, daugėjo taupomųjų valstybės kasų skyrių. 1920 metais savo veiklą atnaujino kai kurie per I pasaulinį karą sunykę kaimo kredito kooperatyvai, kasmet jų vis daugėjo ir 1928 metais jau veikė 311 kredito kooperatyvų¹⁷.

Buvo išskiriamos net keturios kredito kooperatyvų rūšys¹⁸:

- Smulkaus kredito draugijos
- Savitarpio kredito draugijos
- Tarnautojų taupomosios skolinamosios kasos
- Karininkų taupomosios skolinamosios kasos

Kredito Įmonių gausą lėmė smulkių prekių vyravimas krašto ekonomikoje ir kapitalo stoka. Pirmosios dvi kredito unijos buvo smulkių gamintojų susivienijimai, likusios – profesiniai junginiai. Visi šie kredito susivienijimai veikė pagal kooperatines idėjas.

1923-1927 metais kooperatyvo organizacijų buvo apie 315, 1928 metais buvo Įregistruoti 624 kredito kooperatyvai, kurie valdė 37% indėlių ir 37,5% paskolų rinkos. Tokį spartų augimą lėmė stabilus lito Įvedimas, žemės reforma, kaimų skirstymas Į vienkiemius¹⁹, be to, smulkiems ir vidutiniams ūkininkams Lietuvos ir Žemės banko paskolas buvo sudėtinga gauti, o komercinių bankų buvo per brangios, todėl neliko kitos išeities, kaip tik burtis Į savitarpio kreditavimo draugijas²⁰.

Kredito kooperatyvuose buvo suburta nemažai narių. Kredito kooperatyvo nariais galėjo tapti pilnamečiai asmenys, Įnešę ne mažiau kaip 25 litus pajaus. Kredito kooperatyvų narių skaičius vien per 1926-1939 metus padidėjo nuo 60,7 iki 119,3 tūkstančių narių arba beveik du kartus, o Įskaitant Klaipėdos krašto kredito draugijų ir tarnautojų skolinamųjų kasų narius, jų skaičius 1933 metais siekė 135,5 tūkstančius narių arba sudarė 73,2% bendro visų rūšių kooperatyvų narių skaičiaus. Tarpukario kredito kooperatyvo nariai už savo kooperatyvo

¹⁵ Zailskaitė L. Unijos ir bankai kūrėsi kartu // Kredito unijų žinios, 2003 bal., Nr. 2-3, P.1-4.

¹⁶ Terleckas V. Lietuvos bankininkystės istorija 1918-1941. Vilnius, 2000. P.175-236.

¹⁷ Lietuviškoji tarybinė enciklopedija. Vilnius: Mokslas, 1980. T.6. P.156-157.

¹⁸ Terleckas V. Lietuvos bankininkystės istorija 1918-1941. Vilnius, 2000. P.175-236.

¹⁹ Zailskaitė L. Unijos ir bankai kūrėsi kartu // Kredito unijų žinios, 2003 bal., Nr. 2-3, P.1-4.

²⁰ Ten pat.

pasižadėjimus atsakė ne tik pajais, bet ir turtu. Atsakomybė paprastai būdavo du kartus didesnė už nariui skirtą kreditą.

Nors Įstatymai kredito kooperatyvams leido atlikti visas bankų operacijas, tačiau jie daugiausia užsiėmė narių kreditavimu ir indėlių priėmimu. Pagal darytas operacijas tuometinius kredito kooperatyvus galima sąlyginai suskirstyti į dvi grupes²¹:

- Apskričių centrų, didesnių miestų bei miestelių
- Kaimo

Tokio pobūdžio skirstymas buvo atliekamas pagal kredito kooperatyvų narių sudėtį, taip pat skyrėsi veiklos kryptys. Kaimo kredito kooperatyvų nariais buvo ūkininkai, siekę įgyvendinti žemės ūkio smulkaus verslo paklausą. Miesto kredito kooperatyvai be indėlių priėmimo, narių kreditavimo, atlikinėjo komiso, tarpininkavimo operacijas, nariais daugiausia buvo smulčiojo verslo atstovai- amatininkai ir pirkliai. Be skirstymo į miesto ir kaimo kredito kooperatyvus tarpukario Lietuvoje kredito kooperacija buvo suskaldyta ir partiniu, ir tautiniu pagrindu. Savus kredito kooperatyvus turėjo lietuviai, žydai, vokiečiai, rusai, lenkai. Kiekvienos tautybės kooperatyvai buvo uždari, tarpusavyje nebendravo. Dėl partinio ir tautinio susiskaldymo daugelyje valsčių veikė po dvi ir daugiau smulkaus kredito draugijų.

Kredito kooperatyvų veiklos pagrindas buvo savi kapitalai, prie kurių priklausė pajai, atsargos, pagrindinis ir kiti tikslinės paskirties fondų kapitalai. Pajų kapitalą sudarė Įnašai, kurie atskiruose kooperatyvuose svyravo nuo 25 iki 100 litų. Atsargos kapitalas turėjo būti sudaromas kasmet šiam reikalui skiriant nemažiau kaip 25% gaunamo pelno, o kai metinio pelno suma neviršydavo 1000 litų – jis visas turėjo būti paskiriamas į atsargos kapitalą. Jį reikėjo kaupti tol, kol pasieks pusę pagrindinio kapitalo. Pagrindinį kapitalą kredito kooperatyvai sudarydavo iš gaunamų paskolų. Jas kooperatyvų veiklos pradžioje daugiausiai teikė Kooperacijos bankas. Tik didelėms kooperatininkų pastangomis pavyko pasiekti, kad paskolos pagrindiniam kapitalui sudaryti būtų teikiamos iš valstybės išdo. Nuo 1928 metų valstybės biudžete kasmet turėjo būti skiriama po 1 milijoną litų kredito kooperatyvams kredituoti. Tokiu būdu kredito kooperatyvai buvo Vyriausybės proteguojami, kadangi sudarė jos ekonominę atramą. Taip pat kiekvienas kooperatyvas iš savo pelno privalėjo sudaryti kultūros – švietimo fondą, skirdamas į jį bent 10% pelno. Kredito kooperatyvų likvidumui palaikyti buvo reikalaujama 10% indėlių ir einamųjų sąskaitų laikyti kasoje grynais pinigais arba einamosiose sąskaitose bankuose. Svarbiausias kredito kooperatyvų kreditavimo šaltinis buvo skolintos lėšos, indėliai ir bankų paskolos.

Tarpukario laikotarpiu Lietuvoje veikė kredito kooperatyvų centrai, kurie kreditavo kooperatyvus, bei vykdė atsiskaitymus tarp jų, dirbo organizacinį, kultūrinį, švietimo darbą.

²¹ Terleckas V. Lietuvos bankininkystės istorija 1918-1941. Vilnius, 2000. P.175-236.

Kredito kooperatyvų steigimosi pradžioje jų centrai instruktavo, revizavo, tarpininkavo kooperatyvams perkant prekes, priimdavo laikyti ir saugoti brangenybes, vertybinius popierius, aprūpindavo sąskaitybės knygomis ir blankais, ruošė kooperacijos darbuotojus, leido metodinę ir propagandinę literatūrą. Kredito kooperacija, sutelkusi smulkius prekių gamintojus, turėjo didelės reikšmės atliekant pinigines operacijas, kredituojant žemės ūkį, plėtojant taupymą.

Į kredito kooperatyvus savo veiklos pobūdžiu buvo panašios ir Tarnautojų taupomosios skolinamosios kasos, pradėtos steigti 1923 metais. 1928 metais jau veikė 47 tokios kasos su 17025 nariais. Jų steigimo tikslas buvo kooperatiniais pagrindais patogesnėmis sąlygomis parūpinti nariams kreditą ir skatinti taupymą. Tarnautojų skolinamosios kasos atliko dvejopas funkcijas²²:

- Kreditavimo
- Socialinio draudimo

Kasų narių pajaus įnašas paprastai svyravo tarp 2-5% mėnesinės algos. Kasos teikė paskolas nariams nekilnojamam turtui įsigyti bei kitoms reikmėms. Paskolos maksimumas buvo nario pusės metų atlyginimo įnašų bendra suma. Stambiausios ir geriausiai susitvarkiusios buvo Žemės ūkio, Pašto ir Švietimo ministerijų tarnautojų kasos. Vykdam naujų narių priėmimą ir kreditų teikimą buvo remiamasi savais įstatais, kas sąlygojo šių kasų pagrindinį skirtumą nuo kooperatyvų – tai dvejopas veiklos funkcionalumas, nes tarnautojų skolinamosios kasos teikė ne tik kreditus, bet ir socialines garantijas.

Spartų kredito unijų skaičiaus augimą tarpukario laikotarpiu lėmė ta pati priežastis, dėl kurios buvo sukurtos kredito unijos – sudėtingai gaunamos bei brangios bankų paskolos. Be to, tuo metu kredito kooperatyvų veiklą reglamentuojantys įstatymai leido jiems atlikti visas bankų operacijas, o tai užtikrino kredito kooperatyvams geras konkurencines sąlygas bei sparčią plėtrą. Tačiau kredito unijų veikla po II pasaulinio karo buvo nutraukta ir atkurta tik paskutinio XX amžiaus dešimtmečio pradžioje.

1.3. KREDITO UNIJOS LIETUVOJE PO NEPRIKLAUSOMYBĖS ATKŪRIMO

Antrojo pasaulinio karo bei okupacijos metais Lietuvos kredito kooperatyvų sistema buvo visiškai sunaikinta, todėl atkūrus nepriklausomybę 1990 metais, reikėjo viską pradėti iš naujo.

²² Terleckas V. Lietuvos bankininkystės istorija 1918-1941. Vilnius, 2000. P.175-236.

Nepriklausomybės atgavimas sąlygojo daugumos Lietuvos gamyklų uždarymą, nacionalinio turto privatizavimą ir galimybę greitam ūmonių praturtėjimui, todėl atsirado trumpalaikio skolinimosi būtinybė. Žemės ūkio sektoriuje, po kolektyvinių kolūkių griūties, daug ūkininkų neturėjo jokios technikos ir įrengimų ūkininkavimui, buvo būtinos vyriausybės subsidijos arba paskolos, kurias labai ribotai ir nenoriai teikė kai kurie valstybiniai ir komerciniai bankai.

Padedant dviems pasaulinėms kredito unijų organizacijoms - Pasaulinei kredito unijų tarnybai (WOCCU) ir Tarptautiniam Daesjardins kredito unijų judėjimui (SDID) 1994 metais Lietuvoje pradėjo atgimti kredito unijų idėjos. 1994 metais Kanados tarptautinio vystymo agentūra (CIDA), Atviros Lietuvos fondas ir Kanados lietuviai, padedant Tarptautiniam Daesjardins kredito unijų judėjimui (SDID), pradėjo trijų metų projektą, skirtą padėti Lietuvai steigti alternatyvias finansines institucijas – kredito unijas. 1995 metais Lietuvos Respublikos Seimas glaudžiai bendradarbiaudamas su minėtomis organizacijomis priėmė Lietuvos Respublikos kredito unijų Įstatymą. Įstatymas nustatė kredito unijos sąvoką, apibrėžė narystę kredito unijoje, kredito unijų narių teises ir pareigas, kredito unijos steigimą, valdymą, likvidavimą.

SDID įkūria savo atstovybę Lietuvoje, Kaune. SDID atstovybė užsiima konsultacijų teikimu apie kredito unijos struktūrą, jos valdymo organus ir jų veiklos funkcijas, teikiamas paslaugas, teisiniais ir finansiniais klausimais kredito unijų srityje, rengia pažintinius seminarus būsimiems kredito unijos nariams, tarpininkauja santykiuose su valdžios institucijomis, padeda paruošti Įstatus ir visus kitus Lietuvos banko reikalaujamus dokumentus.

WOCCU padeda steigti kredito unijoms, paruošti kvalifikuotus specialistus, kurie žinotų kredito unijų specifiką, sugebėtų jas organizuoti, joms vadovauti.

1995-1996 metais daugiausia dėmesio skirta penkių kredito unijų įkūrimui Vilkaviškyje, Marijampolėje, Radviliškyje, Šilutėje ir Plungėje. Vilkaviškyje ir Marijampolėje buvo įsteigtos pirmosios kredito unijos. Netrukus po kredito unijų atsirado Radviliškio ir Šilutės rajonuose.

Įžvelgus galimai aktyvią kredito unijų plėtrą Lietuvoje, buvo nutarta įdiegti bendrą kompiuterinę sistemą, apimančią visas kredito unijas į vieną duomenų bazę. Lietuvos banko duomenimis iki 1997 metų buvo įkurtos dar trys unijos Lazdiniuose, Šiauliuose bei Kaune, vėliau kasmet buvo įkuriami po penkias kredito unijas kasmet, dabar Lietuvoje veikia jau 67 kredito unijos.

1997 metų lapkričio mėnesį buvo įkurta Asociacija Lietuvos kredito unijos. Vienuolika kredito unijų pasirašė asociacijos steigimo sutartį ir nusprendė suvienyti jėgas plėtojant kredito unijų veiklą. Šiuo metu Asociacijos narėmis yra 59 iš 67 Lietuvoje veikiančių kredito unijų.

2000 metais buvo priimta nauja Lietuvos Respublikos kredito unijų Įstatymo redakcija bei Lietuvos Respublikos centrinės kredito unijos Įstatymas.

2002 metų lapkričio mėnesį Lietuvos bankas suteikė licenciją Centrinei kredito unijai.

Kredito unijos Lietuvoje po nepriklausomybės atkūrimo organizuojamos tais pačiais principais kaip ir tarpukario laikotarpiu: apibrėžti narystės kriterijai, besiremiantys profesine, teritorine ir kita priklausomybe, nustatytas pajus ir t.t. Tačiau kredito unijų tinklas taip greit nesiplečia kaip tarpukario laikotarpiu, tam įtakos turi per vėlai priimtas Kredito unijų Įstatymas, bankus ištikusi krizė, kurios viena iš pasekmių buvo žmonių nepasitikėjimas kredito Įstaigomis, be to, kredito unijos negali teikti tokio pat plataus paslaugų rato kaip bankai. Šiuo metu Lietuvoje veikia 67 kredito unijos vienijančios apie 77 tūkstančius narių.

Kredito unijų atsiradimą pasaulyje ir Lietuvoje lėmė tokios kredito Įstaigos nebuvimas, kuri atsižvelgtų į paprasto žmogaus finansinius poreikius. Bankai visą savo dėmesį skyrė ir skiria į kuo didesnio pelno gavimą, tuo tarpu kredito unijos skatina žmonių bendruomeniškumą, pagalbą vienas kitam, teikiant savitarpio paskolas.

2. KREDITO UNIJŲ VEIKLA LIETUVOS RESPUBLIKOJE

Šio skyriaus tikslas - apibrėžti kredito unijos sąvoką, supažindinti su kredito unijų vykdoma veikla ir veiklos principais, kredito unijos steigimu, organizacine struktūra, narystės reikalavimais, kredito unijų veiklos priežiūra bei ją atliekančiomis institucijomis. Taip pat nurodyti kaip sudaromas kredito unijų kapitalas, kaip kredito unija reorganizuojama bei likviduojama.

2.1. KREDITO UNIJOS SĄVOKA

Kredito unija – tai kooperatiniais pagrindais veikianti fizinių asmenų savanoriškai įsteigta ir įregistruota kredito įstaiga, telkianti narių pinigines lėšas ir teikianti paskolas narių ūkiniams ir socialiniams poreikiams tenkinti pagal nustatytas priimtinas sąlygas. Nariai vienijasi pagal tam tikrą kriterijų ir demokratiškai valdo kredito uniją pagal veikiančią įstatymą²³.

Lietuvos Respublikos Seimo narys Raimundas Palaitis kredito unijas apibūdina taip: „Tai maži bankeliai, dirbantys kooperacijos pagrindais“²⁴.

Kredito sąjungos – tai kooperatinės asociacijos, kurių nariai yra susiję tarpusavyje tarnybos vienoje firmoje arba tautybės ryšiais²⁵.

Tai nepriklausoma bendruomenės pagrindu sukurta kooperatinė finansines paslaugas teikianti organizacija, kurią valdo ir kontroliuoja jos nariai²⁶.

Šiuo metu galiojantis kredito unijų įstatymas kredito unijas apibrėžia taip: „Kredito unija – kooperatiniais pagrindais suorganizuota, fizinių asmenų ar fizinių asmenų kartu su Lietuvos Respublikoje įregistruotomis visuomeninėmis organizacijomis, profesinių sąjungų organizacijomis, religinėmis bendruomenėmis ir bendrijomis, žemės ūkio kooperatyvais savanoriškai įsteigta ir šio įstatymo nustatyta tvarka įregistruota kredito įstaiga, telkianti savo narių ir savo asocijuotų narių (toliau – narių) ir klientų pinigus narių ūkiniams bei socialiniams poreikiams, numatytiems kredito unijos įstatuose, tenkinti savitarpio paskolų teikimo būdu ir prisiimant su tuo susijusią riziką bei atsakomybę“²⁷.

Visus minėtus apibrėžimus vienija tai, jog kredito unijos yra kooperatiniais pagrindais suorganizuotos bei veikiančios kredito įstaigos, tai esminis šių finansinių institucijų bruožas.

²³ Ramanauskas J. Kooperacijos pagrindai. Vilnius: Lietuvos žemės ūkio universitetas, 2006.

²⁴ Grinčinaitis S. Kredito unijos – alternatyvi bankininkystė // Kredito unijų žinios, 2007 liep. 25, Nr. 7.

²⁵ Martinkus B, V. Žilinskas. Ekonomikos pagrindai. Kaunas: Technologija, 2001. P. 574.

²⁶ Asociacija Lietuvos kredito unijos. Kas tai yra kredito unija? [interaktyvus]. [žiūrėta 2007-10-08]. Prieiga per internetą: <http://www.alku.lt/lt/unijos/>

²⁷ Lietuvos Respublikos kredito unijų įstatymas // Valstybės žinios. 2000, Nr. 45-1289.

Seimo narys Raimundas Palaitis žodžių junginį „kooperaciniai pagrindai“ aiškina taip: „sprendimai kredito unijoje priimami principu vienas dalininkas (narys) – vienas balsas“²⁸. Lietuvos Respublikos kooperatinių bendrovių (kooperatyvų) Įstatymo 2 straipsnis nustato, kad kooperacija – Įstatymu pagrįstas veiklos ir išteklių sutelkimas dalyvių bendriems tikslams įgyvendinti. Tuo tikslu gali būti steigiamos kooperatinės bendrovės²⁹.

Apibendrinant tai, kas išdėstyta, galima teigti, jog kredito unija tai kooperatiniais pagrindais sukurta finansinė institucija, teikianti paslaugas tik savo nariams. Kredito unijos nariai sudaro bendrą santaupų fondą, iš kurio teikia paskolas vienas kitam, nusistatydami sau priimtinas sąlygas. Nariai vienijasi pagal tam tikrą bendrą kriterijų ir demokratiškai valdo kredito uniją.

2.2. KREDITO UNIJOS STEIGIMAS

Kredito unijų steigimą reglamentuoja Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas, Lietuvos Respublikos kredito unijų Įstatymas bei kiti teisės aktai. Civilinis kodeksas yra bendroji norma, kuri nustato juridinio asmens steigimo tvarką. Steigimo procedūros klausimus, kurių nereglamentuoja Įstatymai, gali nustatyti steigėjai³⁰.

Juridinio asmens steigėjai gali būti fiziniai ir juridiniai asmenys³¹, šia nuostata vadovaujamosi ir Kredito unijų Įstatymo 11 straipsnyje, kuris nustato, kad kredito uniją gali steigti fiziniai ir juridiniai asmenys. Kredito unijos steigėjais gali būti ne mažiau kaip 5 Lietuvos Respublikos fiziniai asmenys, be to, kiekvienas kredito unijos steigėjas kartu turi būti ir besisteigiančios kredito unijos narys. Juridinių asmenų skaičius negali būti mažesnis už steigėjais esančių fizinių asmenų skaičių. Juridinius asmenis galinčius steigti kredito uniją nustato Kredito unijų Įstatymo 2 straipsnio 1 dalis:

- Lietuvos Respublikoje įregistruotos visuomeninės organizacijos
- profesinių sąjungų organizacijos
- religinės bendruomenės ir bendrijos,
- žemės ūkio kooperatyvai

Steigėjai sudaro kredito unijos steigimo sutartį, kurią pasirašius visiems steigėjams ją turi patvirtinti notaras³². Taip pat turi būti parengta steigimo ataskaita kurioje turi būti nurodyta:

- steigimo išlaidos

²⁸ Grinčinaitis S. Kredito unijos – alternatyvi bankininkystė // Kredito unijų žinios, 2007 liep. 25, Nr. 7.

²⁹ Lietuvos Respublikos kooperatinių bendrovių (kooperatyvų) Įstatymas // Valstybės žinios. 2002, Nr. 57-2296.

³⁰ Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas // Valstybės žinios. 2000, Nr. 74-2262.

³¹ Ten pat.

³² Lietuvos Respublikos kredito unijų Įstatymas // Valstybės žinios. 2000, Nr. 45-1289.

- išplatintų pajų skaičius ir už juos gauta pinigų suma;
- pajų, kuriuos Įmokėjo kiekvienas steigėjas, dydis;
- sandoriai, kuriais pagrįstas prievolės steigėjai perduoda kredito unijai;
- steigimo išlaidoms padengti išmokėto atlyginimo dydis³³.

Kredito unijos steigėjai minėtus dokumentus turi pateikti tvirtinti steigiamajam susirinkimui. Kredito unijos steigėjai privalo sušaukti steigiamąjį susirinkimą ne vėliau kaip per 60 dienų nuo steigimo sutarties notarinio patvirtinimo, tačiau iki steigiamojo susirinkimo turi būti sukauptas minimalus pajinis kapitalas ir apmokėti ne mažiau kaip 50 asmenų pajai, steigėjai turi užregistruoti asmenis, Įmokėjusius steigiamos kredito unijos pajų, pajininkų registre, bei parengti kredito unijos Įstatus³⁴.

Taupymo ir savitarpio paskolų davimo operacijoms kredito unija turi gauti licenciją. Licenciją išduoda priežiūros institucija jos nustatyta tvarka. Kredito unija, gavusi numatytą licenciją turi būti Įregistruota Lietuvos Respublikos Įstatymų ir kitų teisės aktų nustatyta komercinių bankų registravimo tvarka. Juridinis asmuo turi būti Įregistruotas Juridinių asmenų registre³⁵.

Kredito unijos steigimo procesas nėra toks paprastas, todėl pirmiausia reikia Įsitikinti kredito unijos steigimo tikslingumu. Kredito unijai gavus leidimą ir Įregistravus kredito uniją juridinių asmenų registre bei gavus licenciją veiklai iš Lietuvos banko gali būti pradėta kredito unijos veikla.

2.3. KREDITO UNIJŲ VEIKLA

Lietuvos Respublikos kredito unijų veiklą be Kredito unijų Įstatymo reglamentuoja taip pat ir Lietuvos Respublikos kooperatinių bendrovių Įstatymas, Lietuvos Respublikos finansų Įstaigų Įstatymas, Lietuvos Respublikos centrinės kredito unijos Įstatymas, Lietuvos banko priimti teisės aktai, taip pat kiti teisės aktai. Kredito unijų veiklą prižiūri Lietuvos bankas, vadovaudamasis Finansų Įstaigų Įstatymu bei kitais teisės aktais³⁶.

Lietuvos Respublikos kredito unijų Įstatymo antrame skirsnyje, reglamentuojančiame kredito unijų veiklą nustatyta, jog kredito unija:

1) priima iš savo narių, kredito unijų asociacijų, Lietuvos Respublikoje Įregistruotų visuomeninių organizacijų, religinių bendruomenių, profesinių sąjungų organizacijų, labdaros ir

³³ Lietuvos Respublikos kredito unijų Įstatymas // Valstybės žinios. 2000, Nr. 45-1289.

³⁴ Ten pat.

³⁵ Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas // Valstybės žinios. 2000, Nr. 74-2262

³⁶ Lietuvos Respublikos Lietuvos banko Įstatymas // Valstybės žinios. 2001, Nr. 28-890.

paramos fondų, Lietuvos Respublikos Vyriausybės ir (ar) savivaldybių Įgaliotų institucijų, tarptautinių ir (ar) užsienio valstybių labdaros (paramos) fondų, taip pat, iki kredito unija Įstos Į Centrinę kredito uniją, ir iš kitų kredito unijų, nesančių Centrinės kredito unijos narėmis, terminuotus ir neterminuotus indėlius;

2) duoda savo nariams tik kredito unijos Įstatuose numatyta paskirčiai ilgalaikes ir trumpalaikes savitarpio paskolas;

3) diskontuoja, inkasuoja vekselius;

4) iki kredito unija Įstos Į Centrinę kredito uniją, skolina pinigus kitoms kredito unijoms, nesančioms Centrinės kredito unijos narėmis, ar kredito unijų asociacijai arba skolinasi pinigų iš kitų kredito unijų, nesančių Centrinės kredito unijos narėmis, ar kredito unijų asociacijos šio Įstatymo 9 straipsnio 4 dalyje numatytomis sąlygomis;

5) investuoja laisvas kredito unijos lėšas Į valstybės bei Lietuvos banko išleidžiamus vertybinius popierius, jei tokia veikla numatyta kredito unijos Įstatuose;

6) užsiima kita kredito Įstaigoms būdinga veikla³⁷.

Kredito unijos paslaugas teikia tik savo nariams, skirtingai nei kitos kredito Įstaigos. Indėliai ir trumpalaikės paskolos – tai dvi dažniausiai kredito unijų teikiamos paslaugos. Vienam kredito unijos nariui leidžiamų duoti savitarpio paskolų suma negali viršyti dešimteriojo to nario pajaus dydžio bei 10% kredito unijoje sukauptų indėlių ir kredito unijos paimtų paskolų sumos³⁸. Jeigu kredito unija turi milijoną litų indėlių, tai jos suteikiama paskola negali viršyti 100,000 litų. Paskola turi būti garantuota bent viena iš prievolių užtikrinimo priemonių: Įkeitimu, hipoteka, laidavimu ar garantija³⁹. Palūkanų dydį, paskolų gražinimo terminus kiekviena kredito unija nusistato pati. Populiariausios yra vidutinės trukmės (5 metų) paskolos, tačiau suteikiami ir ilgalaikiai kreditai (iki 10 metų)⁴⁰. Trečdalį visų kredito unijų paskolų sudaro paskolos būstui, kitus du trečdalius atitinkamai sudaro paskolos smulkiąjam verslui bei vartojimo ir kitos paskolos⁴¹.

Kredito unijos teikia ir neapdraustas asmenines paskolas. Daugeliu atvejų kiekvienas kredito unijos narys yra pažįstamas, o kredito unijų veikla yra paremta pasitikėjimu, todėl tokių paskolų garantija yra to asmens statusas visuomenėje.

Indėliai – tai pagrindinis šaltinis išduodamoms paskoloms. Indėliai kredito unijose privalomai draudžiami Lietuvos Respublikos indėlių ir Įsipareigojimų investuotojams draudimo Įstatymo nustatyta tvarka. Kredito unijos draudimo Įmonei sumoka draudimo Įmokas, per metus

³⁷ Lietuvos Respublikos kredito unijų Įstatymas // Valstybės žinios. 2000, Nr. 45-128.

³⁸ Ten pat.

³⁹ Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas // Valstybės žinios. 2000, Nr. 74-2262.

⁴⁰ Trofimišinas V. Mažieji bankai – kredito unijos.[interaktyvus]. [žiūrėta 2007-10-23]. Prieiga per internetą: <http://www.manoukis.lt/index.php?k=45&m=1>

⁴¹ Ten pat.

sudarančias 0,2% visų draudžiamų indėlių. Draudimo suma – tai dydis, nustatantis maksimalią sumą, iki kurios skaičiuojamos draudimo išmokos bankrutavusio draudėjo indėlininkui⁴². Nuo 2007 metų sausio 1 dienos ši suma lygi 60000 litų, o nuo 2008 metų sausio pirmos dienos ši suma jau sieks 20000 eurų⁴³.

Nereikia pamiršti, kad kredito unijos savo veikloje vadovaujasi dar F. Raiffeiseno – pirmosios kredito draugijos įkūrėjo sukurtais principais, kurie užtikrina demokratišką kredito unijos valdymą, glaudų kredito unijų narių bendradarbiavimą bei pasitikėjimą vienas kitu.

2.4. KREDITO UNIJŲ VEIKLOS PRINCIPAI

Daugelio valstybių kredito kooperatyvų judėjimai vadovujasi kooperacijos principais. Ramūnas Stankevičius savo straipsnyje: „Kooperacijos principai – ar jie dar gyvi?“, publikuotame leidinyje „Kredito unijų žinios“ teigė, kad kooperacija pasižymi šiais pagrindiniais principais⁴⁴:

1. Kooperatinė tarpusavio pagalba
2. Savivalda
3. Savanoriškumas
4. Atvira narystė
5. Teritorinis principas
6. Asmeninė atsakomybė
7. Demokratiškumas
8. Požiūris į pelną

Šiais principais vadovujasi ir Lietuvos kredito unijos. Šie principai gali būti apibūdinami taip:

Kooperatinė tarpusavio pagalba. Žmonės turintys tam tikrų sunkumų susivieniję juos įveikia lengviau. Kredito unijos telkia savo narių pinigines lėšas, tam tikriems tikslams įgyvendinti, todėl kredito unijos narys turintis finansinių problemų, gali visada tikėtis pagalbos iš kitų narių. Lietuvos Respublikos kredito unijų įstatyme šis principas taip pat yra įteisintas. Apie šio principo egzistavimą galima spręsti iš kredito unijų sąvokos, kurioje nustatyta, jog kredito unija telkia pinigus narių ūkiniams bei socialiniams poreikiams, numatytiems kredito unijos

⁴² Valstybės įmonė „Indėlių ir investicijų draudimas“.[interaktyvus]. [žiūrėta 2007-10-15]. Prieiga per internetą: <http://www.idf.lt/indeliud.html>

⁴³ Lietuvos Respublikos indėlių ir išpareigojimų investuotojams draudimo įstatymas // Valstybės žinios. 2002, Nr. 65-2635.

⁴⁴ Stankevičius R. Ketvirčio apžvalga // Kredito unijų žinios, 2002 saus.-kov., Nr.

Įstatuose tenkinti. Taigi kredito unija paslaugas teikia tik savo nariams.

Savivalda. Kredito unijų nariai patys sudaro kredito unijos valdymo organus: visuotinį narių susirinkimą, stebėtojų tarybą, valdybą bei paskolų komitetą. Valdymo organų nariais gali būti tik kredito unijos nariai. Tokiu būdu užtikrinama kredito unijos savivalda, kurioje visi nariai lygūs ir turi po vieną balsą. Šis principas įtvirtintas ir Kredito unijų Įstatymo penktame skirsnyje "Kredito unijos valdymas ir veiklos kontrolė"⁴⁵.

Savanoriškumas. Kiekvienas žmogus kredito unijos nariu tampa savanoriškai, susipažinęs su jos veikla, Įstatais nusprendžia, ar ši kredito Įstaiga yra jam tinkama ir ar jis galės vykdyti kredito unijos nustatytas pareigas. Taip pat yra nevaržoma teisė iš kredito unijos išstoti. Jau nuo kredito unijų Įkūrimo žmonės dirbo be jokio atlyginimo kredito unijos labui, šiandien kredito unijų valdymo organai taip pat negauna jokių atlyginimų, jų veikla grindžiama savanoriškumo principu. Taigi galima teigti, kad šiuo principu vadovaujasi visos kredito unijos, be to, jis yra įtvirtintas ir Kredito unijų Įstatyme.

Atvira narystė. Šis principas pasireiškia tuo, kad kiekvienas, kuris Įsipareigoja laikytis kredito unijos nustatytų Įstatų gali tapti kredito unijos nariu, išskyrus tam tikrus apribojimus, kurie nustatyti Kredito unijų Įstatyme. Kredito unija nediskriminuoja žmonių pagal jų rasę, tautybę, lytį, religiją ar politines pažiūras. Be fizinių asmenų kredito unijos nariais gali būti ir juridiniai asmenys. Šis principas užtikrina platų kredito unijos narių ratą bei veiksmingą kredito unijos veiklą.

Teritorinis principas. Kredito unijos veikla turėtų apimti tam tikrą teritoriją, kad užtikrintų glaudų kredito unijos ir jos narių bendravimą. Žmonės pažinotų vieni kitus, labiau vieni kitais pasitikėtų. Šis principas yra svarbiausias pradinėje kredito unijos susikūrimo stadijoje, vėliau kredito unijos narių ratas vis plečiasi ir kredito unijos veikla apima vis didesnę teritoriją, todėl vis sunkiau užtikrinti artimą kredito unijos narių bendravimą. Todėl kredito unijos užimama teritorija neturėtų būti labai didelė.

Asmeninė atsakomybė. Šis principas pasireiškia tuo, kad kredito unijos nariai ne tik priima sprendimus kredito unijų valdyme, bet ir už juos atsako, be to, už juos atsako savo pajumi. Tokia bendra narių turtinga atsakomybė užtikrina geresnį kredito unijos valdymą, priimamų sprendimų kokybę, nes kiekvienas narys yra suinteresuotas kuo sėkmingesne kredito unijos veikla.

Demokratiškumas. Tapdamas kredito unijos nariu, žmogus tampa vienu iš kredito unijos savininkų ir turi tokias pat galimybes, kaip ir kiti kredito unijos nariai, dalyvauti kredito unijos valdyme.

Požiūris Į pelną. Kredito unijos dirba savo narių labui ir uždirbtą pelną paskirsto

⁴⁵ Lietuvos Respublikos kredito unijų Įstatymas // Valstybės žinios. 2000, Nr. 45-128.

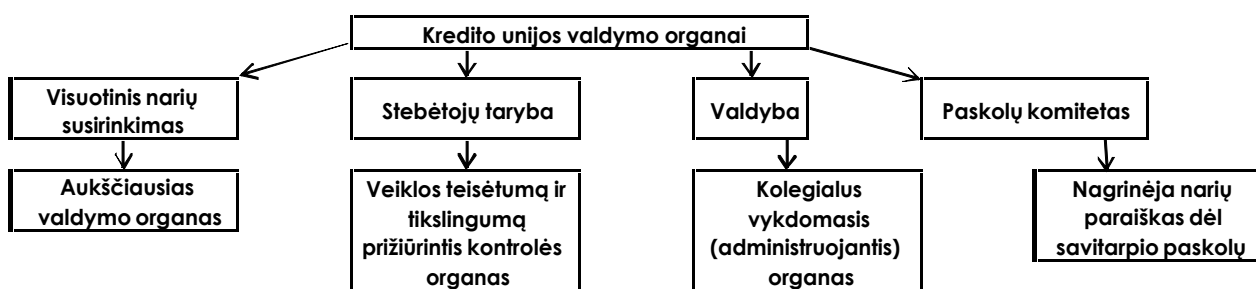
siūlydamos aukštesnes indėlių ir patrauklias palūkanų normas, skirtingai nei bankai, kurie yra pelno siekiančios kredito įstaigos, kurios dirba tam, kad uždirbtų kuo didesnį pelną. Todėl jei kredito unija dirba pelningai, pelnas paskirstomas visiems jos nariams.

2.5. KREDITO UNIJOS ORGANIZACINĖ STRUKTŪRA

Visos kredito unijos, nepaisant jų dydžio yra panašios struktūros. Kredito unijos yra valdomos savo narių, kurie kartu yra ir kredito unijos klientai. Juridiniai asmenys įgyja civilines teises, prisiima civilines pareigas ir jas įgyvendina per savo organus, kurie sudaromi ir veikia pagal Įstatymus ir juridinių asmenų steigimo dokumentus⁴⁶. Visuotiniuose metiniuose susirinkimuose nariai renka valdybą, paskolų komitetą ir stebėtojų tarybą. Lietuvos Respublikos kredito unijų Įstatymo penktame skirsnyje, reglamentuojančiame kredito unijų valdymą ir veiklos kontrolę, nustatyta jog kredito unijos valdymo organai yra:

1. Visuotinis narių susirinkimas;
2. Stebėtojų taryba;
3. Valdyba;
4. Paskolų komitetas⁴⁷.

Visi unijos valdantieji organai - Stebėtojų taryba, Valdyba, Paskolų komitetas yra viename valdymo lygyje. Kredito unijų organizacinė struktūra:



1 pav. Kredito unijos valdymo organai

Juridinio asmens organai pagal kompetenciją gali būti skirstomi į: 1) juridinio asmens dalyvių susirinkimą 2) juridinio asmens priežiūros organą 3) juridinio asmens valdymo organą⁴⁸.

⁴⁶ Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas // Valstybės žinios. 2000, Nr. 74-2262

⁴⁷ Lietuvos Respublikos kredito unijų Įstatymas // Valstybės žinios. 2000, Nr. 45-128.

⁴⁸ Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras. Antroji knyga. Asmenys. Vilnius: Justitia, 2001.

Kredito unijų Įstatyme visi kredito unijos organai yra priskirti valdymo organams. Kredito unijų organai veikia pagal Kredito unijų Įstatyme nustatytą kompetenciją.

Kiekvienas juridinis asmuo turi turėti vienasmenį ar kolegialų valdymo organą ir dalyvių susirinkimą, jeigu steigimo dokumentuose ir juridinių asmenų veiklą reglamentuojančiuose Įstatymuose nenumatyta kitokia organų struktūra. Atskiras juridinių asmenų teises formas reglamentuojantys Įstatymai gali nustatyti, kad valdymo organas ir dalyvių susirinkimas gali būti vienu juridinio asmens organu⁴⁹.

Visuotinis narių susirinkimas yra aukščiausias kredito unijos valdymo organas. Narių susirinkimas išreiškia bendrą narių nuomonę esminiais kredito unijos klausimais. Tik visuotiniam narių susirinkimui suteikta teisė keisti ir papildyti kredito unijos Įstatus, tvirtinti veiklos strategiją. Visi nutarimai priimami paprasta balsų dauguma, vienam nariui suteikiant vieną balsą⁵⁰. Nors ir būdamas aukščiausias kredito unijos organas visuotinis narių susirinkimas neturi teisės spresti klausimų, kurie priskirti kitiems kredito unijos organams⁵¹.

Valdyba yra kolegialus vykdomasis kredito unijos organas, kurio veiklai vadovauja pirmininkas. Valdybos kompetenciją nustato kredito unijos Įstatai bei Kredito unijų Įstatymo 35 straipsnis. Valdybos narių skaičių, kuris turi būti nelyginis ir ne mažesnis kaip 3, nustato kredito unijos Įstatai. Valdybos narius ir pirmininką renka kredito unijos visuotinis narių susirinkimas ne daugiau kaip trejiems metams⁵². Šio kredito unijos valdymo organo pagrindinės pareigos išvardintos ir Lietuvos Respublikos civilinio kodekso 2.81 straipsnio 3 dalyje, kuri reglamentuoja bendrai visų juridinių asmenų valdymo organų pareigas⁵³. Nurodytos pareigos yra esminės, todėl, jeigu Įstatymuose ir (arba) juridinio asmens steigimo dokumentuose nepaminėta, kam priskiriama 2.81 straipsnio 3 dalyje numatyta pareiga, pripažįstama, kad ji tenka valdymo organui⁵⁴.

Stebėtojų taryba yra kredito unijos veiklos teisėtumą ir tikslingumą prižiūrintis kontrolės organas. Stebėtojų tarybos narių skaičių – ne mažiau kaip 3 ir ne daugiau kaip 9 – nustato kredito unijos Įstatai. Stebėtojų tarybą ir jos pirmininką renka kredito unijos visuotinis narių susirinkimas ne daugiau kaip trejiems metams⁵⁵. Kredito unijose, skirtingai nuo bankų ar akcinių bendrovių, stebėtojų taryba neturi galios skirti Valdybos.

Paskolų komitetas nagrinėja kredito unijos narių paraiškas dėl savitarpio paskolų. Jis sprendžia, ar nario prašoma paskola atitinka Įstatuose nustatytą paskirtį, numato išmokėjimo ir

⁴⁹ Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas // Valstybės žinios. 2000, Nr. 74-2262.

⁵⁰ Lietuvos Respublikos kredito unijų Įstatymas // Valstybės žinios. 2000, Nr. 45-128.

⁵¹ Ten pat.

⁵² Ten pat.

⁵³ Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas // Valstybės žinios. 2000, Nr. 74-2262.

⁵⁴ Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras. Antroji knyga. Asmenys. Vilnius: Justitia, 2001.

⁵⁵ Lietuvos Respublikos kredito unijų Įstatymas // Valstybės žinios. 2000, Nr. 45-128.

gražinimo sąlygas bei tvarką ir teikia pasiūlymus šiais klausimais kredito unijos valdybai. Paskolų komitetas yra privalomas kredito unijos valdymo organas, kuris turi būti sudaromas neatsižvelgiant į kredito unijos narių skaičių⁵⁶.

Kredito unijoje turi būti bent vienas revizorius, kurį renka visuotinis narių susirinkimas. Gavęs reikalingus buhalterinius bei finansinius dokumentus, revizorius kontroliuoja kredito unijos finansinę – ūkinę veiklą, visuotinio narių susirinkimo priimtų nutarimų vykdymą⁵⁷.

Kredito unijoje taip pat gali būti sudaryta administracijos grupė, kuriai priklausytų kredito unijos administracijos vadovas, vyriausiasis finansininkas ir kiti valdymo funkcijas atliekantys darbuotojai⁵⁸.

Kredito unijos valdymo organų nariai renkami iš narių tarpo ir dirba visuomeniniais pagrindais. Toks atsidavimas savo darbui parodo narių tikėjimą kredito unijų teikiama nauda ir jų reikalingumą žmonėms. Atlyginimas yra mokamas tik administracijos darbuotojams, kuriuos samdo valdybos nariai.

2.6. KREDITO UNIJOS NARIAI

Lietuvos Respublikos kredito unijų Įstatyme nustatyta, jog kredito unijos nariais gali būti šie fiziniai asmenys: Lietuvos Respublikos piliečiai, asmenys be pilietybės, nuolat gyvenantys Lietuvos Respublikoje, kitų valstybių piliečiai, nuolat gyvenantys Lietuvos Respublikoje⁵⁹. Kredito unijos nariais gali būti ir juridiniai asmenys: Lietuvos Respublikoje Įregistruotos visuomeninės organizacijos, profesinių sąjungų organizacijos, religinės bendruomenės ir bendrijos, žemės ūkio kooperatyvai⁶⁰. Asmenys, norintys tapti kredito unijos nariais turi būti sukakę 18 metų. Kredito unijų Įstatyme palikta galimybė kredito unijoms savo Įstatuose nustatyti, kad nariais gali tapti asmenys nuo 16 metų, tačiau jie turi turėti savarankišką pragyvenimo šaltinį.

Kredito unijos nariai skirstomi į tikruosius narius bei asocijuotus narius. Asocijuotais nariais gali būti:

- unijos narių fizinių asmenų Lietuvos Respublikoje Įregistruotos individualios (personalinės) įmonės, ūkinės bendrijos, žemės ūkio kooperatyvai, uždarnosios akcinės

⁵⁶ Lietuvos Respublikos kredito unijų Įstatymas // Valstybės žinios. 2000, Nr. 45-128.

⁵⁷ Ten pat.

⁵⁸ Ten pat.

⁵⁹ Ten pat.

⁶⁰ Ten pat.

bendrovės, kurių kontrolinis akcijų paketas priklauso unijos nariui ar nariams; Įmonė, jei jos darbuotojų skaičiaus metinis vidurkis neviršija 49;

- fiziniai asmenys, gyvenantys, dirbantys, besimokantys toje seniūnijos teritorijoje, kurioje yra kredito unijos būstinė;
- kredito unijos nariai, neatitinkantys kredito unijos narystės kriterijų ir jos Įstatuose numatytų sąlygų⁶¹.

Asocijuotas narys neturi balsavimo teisės bei negali būti išrinktas į kredito unijos valdymo ir kontrolės organus, tuo jis skiriasi nuo tikrojo kredito unijos nario.

Narystė kredito unijoje turi būti grindžiama šiais kriterijais:

- darbas toje pačioje Įmonėje, Įstaigoje
- profesinis bendrumas
- priklausymas tam tikram formaliam asmenų junginiui: organizacijai, Įskaitant visuomenines ir profesines, bet išskyrus politines partijas; mokymosi, etinei, kultūros, socialinei ar religinei draugijai ra bendruomenei ir pan.
- gyvenimas toje pačioje gyvenamojoje vietovėje – miestelyje, seniūnijos teritorijoje ar kitame savivaldybės tarybos nustatytame darinyje, jeigu seniūnijos teritorija nėra apibrėžta⁶².

Minimalus kredito unijos narių skaičius, neįskaitant asocijuotų narių, yra 50 narių, Įskaitant steigėjus.

2.7. KREDITO UNIJOS KAPITALAS

Kredito unijos kapitalas susideda iš pajinio, rezervinio bei papildomo kapitalo⁶³. Pajinis kapitalas sudaromas iš kredito unijos steigėjų bei jos narių pajinių piniginių Įmokų už kredito unijos narių pajus. Kredito unijos minimalus pajinis kapitalas negali būti mažesnis kaip 15000 litų, esant mažesniajam pajiniam kapitalui priežiūros institucija gali panaikinti kredito unijai išduotą veiklos licenciją. Minimalus kredito unijos nario fizinio asmens pajaus dydis yra 100 litų, o juridinio asmens – 1000 litų. Kredito unija savo Įstatuose gali nusistatyti ir didesnį minimalų pajaus dydį. Pajiniam kapitalui draudžiama naudoti kredito unijos pasiskolintas lėšas ir jai Įkeistą turtą⁶⁴.

Kredito unijos rezervinis kapitalas naudojamas kredito unijos veiklos nuostoliams padengti. Rezervinis kapitalas sudaromas iš kredito unijos pelno, likusio atskaičius mokesčius,

⁶¹ Lietuvos Respublikos kredito unijų Įstatymas // Valstybės žinios. 2000, Nr. 45-128.

⁶² Ten pat.

⁶³ Ten pat.

⁶⁴ Ten pat.

kasmet atskaitant ne mažiau kaip po 20% iš šio pelno, kol rezervinis kapitalas sudarys 10% ilgalaikių investicijų ir išduotų paskolų sumos, nustatytos metinio buhalterinio balanso pagrindu⁶⁵. Jeigu dalis rezervinio kapitalo panaudojama kredito unijos nuostoliams padengti, vėliau ši dalis iš pelno turi būti atskaitoma atgal į rezervinį kapitalą, kad jis taptų nustatyto dydžio. Iš rezervinio kapitalo gali būti padengti tik tie nuostoliai, kurie susiję su abejotinais aktyvais – paskolomis ir ilgalaikėmis investicijomis, atlyginti kitus nuostolius panaudojant lėšas iš rezervinio kapitalo galima tik pritarus kredito unijos visuotiniam narių susirinkimui⁶⁶. Tokia nuostata užtikrinamas tikslingas rezervinio kapitalo panaudojimas, o visuotinio narių susirinkimo pritarimas yra kaip saugiklis užtikrinantis, kad be kredito unijos narių žinios lėšos, sudarančios rezervinį kapitalą, jokiems kitiems tikslams išskyrus nuostolių susijusių su abejotinais aktyvais padengimui, panaudotos nebus.

2.8. KREDITO UNIJŲ VEIKLOS PRIEŽIŪRA

Kredito Įstaigų veiklos priežiūra – tai priežiūrai atlikti reikalingos iš kredito Įstaigų ataskaitų forma gautos informacijos kaupimas, analizė, kredito Įstaigų veiklos ir finansinės būklės vertinimas šios informacijos pagrindu, atsižvelgiant į teisės aktuose nustatytus kredito Įstaigų veiklos riziką ribojančius normatyvus ir kitus reikalavimus⁶⁷. Kredito Įstaigoms, kurios nevykdo teisės aktų reikalavimų dėl saugios ir patikimos veiklos, taikomos teisės aktuose nustatytos poveikio priemonės.

Visų Lietuvos Respublikoje Įregistruotų kredito unijų veiklą prižiūri bei licencijas suteikia Lietuvos Bankas⁶⁸. Lietuvos Bankas už Įstatymų bei kitų teisės aktų, reglamentuojančių kredito unijų veiklą, pažeidimus turi teisę taikyti kredito unijai, jos vadovams Kredito unijų Įstatymo 47 straipsnyje nustatytas sankcijas:

- Įspėti kredito uniją dėl jos veiklos trūkumų bei pažeidimų ir nustatyti terminus jiems pašalinti
- Įstatymų nustatyta tvarka skirti kredito unijos vadovams administracines nuobaudas
- Reikalauti nušalinti kredito unijos valdybos pirmininką, jos narį (narius) ar administracijos vadovą ir išrinkti naują valdybos pirmininką, jos narį (narius) ar administracijos vadovą

⁶⁵ Lietuvos Respublikos kredito unijų Įstatymas // Valstybės žinios. 2000, Nr. 45-128.

⁶⁶ Ten pat.

⁶⁷ Lietuvos bankas. [interaktyvus]. [žiūrėta 2007-10-15]. Prieiga per internetą: <http://www.lb.lt/lt/klausimai.htm>

⁶⁸ Lietuvos Respublikos Lietuvos banko Įstatymas // Valstybės žinios. 2001, Nr. 28-890.

- Sustabdyti kredito unijos stebėtojų tarybos Įgaliojimus, nušalinti kredito unijos valdybą, administracijos vadovą ir paskirti laikinąjį administratorių
- Laikinais arba visam laikui atšaukti leidimą atlikti vieną ar kelias kredito unijos veiklos operacijas
- Laikinais arba visam laikui atšaukti kredito unijai išduotą licenciją verstis Kredito unijų Įstatyme nustatyta veikla⁶⁹.

Taikytinos sankcijos rūšį ir terminus parenka priežiūros institucija, atsižvelgdama į pažeidimo pobūdį, galimas jo pasekmes kredito unijai, taip pat numatomos taikyti poveikio priemonės pasekmes kredito unijos patikimumui ir stabilumui⁷⁰.

Centrinė kredito unija papildomai kontroliuoja nuolatinę kredito unijų Centrinės kredito unijos narių veiklą, o jeigu reikia, ją tikrina, vertina veiklos riziką ir teikia priežiūros institucijai rekomendacijas dėl poveikio priemonių taikymo kredito unijoms⁷¹.

Lietuvos bankas atlikdamas priežiūros funkcijas vertina, kaip vykdomi nustatyti riziką ribojantys normatyvai, tikrina bendrą kredito unijos finansinę būklę, žiūri ar kredito unijos veikla atitinka Įstatymų, kitų teisės aktų, unijos Įstatų ir vidaus dokumentų reikalavimus. Lietuvos banko vykdoma priežiūra užtikrina saugią ir patikimą kredito unijų veiklą. Papildoma Centrinės kredito unijos vykdoma kontrolė tik dar labiau sustiprina pasitikėjimą šiomis kredito Įstaigomis.

2.9. KREDITO UNIJŲ REORGANIZAVIMAS IR LIKVIDAVIMAS

Lietuvos Respublikos kredito unijų Įstatymo aštuntajame skirsnyje nustatytos kredito unijų likvidavimo ir reorganizavimo procedūros:

- Reorganizavimas – tai kredito unijos, kaip juridinio asmens, pertvarkymas be likvidavimo procedūros⁷². Kredito unijos gali būti reorganizuojamos jungimosi arba padalijimo būdais. Lietuvos Respublikos civilinio kodekso 2.97 straipsnyje nustatyta jog juridiniai asmenys gali būti reorganizuojami jungimo ir skaidymo būdais, kurie dar yra skirstomi į du atskirus būdus: jungimas – į prijungimą ir sujungimą; skaidymas – į išdalijimą ir padalijimą⁷³. Reorganizuojant prijungimo būdu dalyvauja vienas ar keletas juridinių asmenų (reorganizuojami juridiniai asmenys), kurių veikla pasibaigia, ir esamas juridinis asmuo (reorganizuojant dalyvaujantis juridinis asmuo), kuriam pereina visos reorganizuojamo asmens teisės ir pareigos

⁶⁹ Lietuvos Respublikos kredito unijų Įstatymas // Valstybės žinios. 2000, Nr. 45-128.

⁷⁰ Ten pat.

⁷¹ Lietuvos Respublikos centrinės kredito unijos Įstatymas // Valstybės žinios. 2004, Nr. 61-2181.

⁷² Lietuvos Respublikos kredito unijų Įstatymas // Valstybės žinios. 2000, Nr. 45-128.

⁷³ Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras. Antroji knyga. Asmenys. Vilnius: Justitia, 2001.

(prie kredito unijos, kuri tęsia veiklą, prisijungia kitos kredito unijos, kurios kaip juridiniai asmenys baigia savo veiklą)⁷⁴. Sujungiant dalyvauja du ar daugiau juridinių asmenų (reorganizuojami juridiniai asmenys), kurie pasibaigia susivienydami į naują juridinį asmenį, kuriam pereina visos reorganizuotų juridinių asmenų teisės ir pareigos (iš kelių kredito unijų, kurios kaip juridiniai baigia savo veiklą, įsteigta nauja kredito unija)⁷⁵.

Kredito unijos reorganizavimas padalijimo (pagal Lietuvos Respublikos civilinį kodeksą – skaidymo) būdu galimas, kai kredito unija, kuri baigia veiklą, perduoda savo teises ir pareigas kitoms kredito unijoms, kurios tęsia veiklą; kai iš kredito unijos, kuri baigia veiklą, steigiamos naujos kredito unijos; kai iš kredito unijos, kuri tęsia veiklą, atskiriama dalis, kuri jungiasi su kita kredito unija arba iš kurios steigiamas nauja kredito unija.

• Likvidavimas. Lietuvos Respublikos kredito unijų Įstatymo 49 straipsnyje nustatyti kredito unijos likvidavimo pagrindai:

- kredito unijos veiklos termino, nurodyto jos Įstatuose pasibaigimas;
- kredito unijos narių minimalaus skaičiaus sumažėjimas ir priežiūros institucijos draudimas tęsti kredito unijos veiklą esant tokiam narių sumažėjimui;
- Įmonių rejestro tvarkytojo priimtas sprendimas atšaukti kredito unijos registravimą;
- Įsiteisėjęs teismo sprendimas likviduoti kredito uniją už Lietuvos Respublikos Įstatymų pažeidimus;
- visuotinio narių susirinkimo nutarimas likviduoti kredito uniją, jeigu jai nekeliamas bankroto byla⁷⁶.

Kredito unijų Įstatymo 3 straipsnio 3 dalyje nurodyta, jog kredito unija gali būti steigiamas tik neribotam laikui. Vadinasi šio Įstatymo 49 straipsnyje įtvirtinta nuostata, jog kredito unijos likvidavimo pagrindas gali būti kredito unijos veiklos termino, nurodyto jos Įstatuose, pasibaigimas prieštarauja Kredito unijų Įstatymui.

Finansų Įstaigų Įstatymo 55 straipsnis nustato, jog finansų Įstaiga gali būti likviduojama visuotinio finansų Įstaigos dalyvių susirinkimo sprendimu Lietuvos Respublikos Įstatymų, reglamentuojančių atitinkamos teisinės formos, kurios pagrindu veikia finansų Įstaiga, juridinio asmens veiklą, nustatyta tvarka. Jeigu Įstatymai nustato šios finansų Įstaigos priežiūrą, jos dalyviai raštu kreipiasi į priežiūros instituciją, kad išduotų leidimą likviduotis ir atšauktų finansų Įstaigos licenciją⁷⁷.

⁷⁴ Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras. Antroji knyga. Asmenys. Vilnius: Justitia, 2001.

⁷⁵ Ten pat.

⁷⁶ Lietuvos Respublikos kredito unijų Įstatymas // Valstybės žinios. 2000, Nr. 45-128.

⁷⁷ Lietuvos Respublikos finansų Įstaigų Įstatymas // Valstybės žinios. 2002, Nr. 91-3891.

Kredito unijų veiklą Lietuvoje prižiūri Lietuvos bankas todėl, vadovaujantis Finansų Įstaigų Įstatymo 55 straipsniu, prieš priimant sprendimą likviduoti kredito uniją, reikia gauti Lietuvos banko leidimą.

Lietuvos Respublikos civiliniame kodekse numatyta, jog sprendimas dėl juridinio asmens likvidavimo priimamas juridinių asmenų dalyvių kvalifikuota balsų dauguma. Ją nustato juridinio asmens steigimo dokumentai ir ji negali būti mažesnė nei 2/3 visų susirinkimo dalyvių balsų⁷⁸.

Kredito unijų Įstatymo 50 straipsnyje nustatyta, jog kredito unijos bankroto bylos iškelimo, teismo nagrinėjimo ir likvidavimo dėl bankroto procedūra atliekama remiantis Lietuvos Respublikos komercinių bankų Įstatymu⁷⁹. Ši nuostata yra pasenusi, kadangi Komercinių bankų Įstatymas jau nebegalioja.

Kredito unijų Įstatyme įtvirtintas kredito unijų reorganizavimas bei likvidavimas neatitinka Civiliniame kodekse bei Finansų Įstaigų Įstatyme nustatytų reorganizavimo bei likvidavimo procedūrų ir joms prieštarauja, todėl yra būtina Kredito unijų Įstatymo aštuntąjį skirsnį taisyti.

⁷⁸ Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas // Valstybės žinios. 2000, Nr. 74-2262.

⁷⁹ Lietuvos Respublikos kredito unijų Įstatymas // Valstybės žinios. 2000, Nr. 45-128.

3. KREDITO UNIJŲ IR KOMERCINIŲ BANKŲ LYGINAMOJI ANALIZĖ

Šiame skyriuje pateikiama kredito unijų ir bankų lyginamoji analizė, vertinamos kredito unijų galimybės konkuruojant su bankais, nurodomi kredito unijų ir bankų skirtumai, kredito unijų pranašumai bei trūkumai prieš komercinius bankus.

3.1. KREDITO UNIJOS IR BANKAI – VIENINTELĖS LIETUVOS RESPUBLIKOJE VEIKIANČIOS KREDITO ĮSTAIGOS

Lietuvai ruošiantis pereiti prie bendros Europos Sąjungos valiutos labai svarbu turėti patikimą ir stabiliai funkcionuojančią kredito įstaigų sistemą. Kredito įstaiga – Įmonė, kuri turi licenciją verstis ir verčiasi indėlių ar kitų gražintinių lėšų priėmimu iš neprofesionalių rinkos dalyvių ir jų skolinimu arba elektroninių pinigų išleidimu ir tvarkymu⁸⁰. Licencijos priimti indėlius ir teikti paskolas išduodamos komerciniams bankams ir kredito unijoms, vadinasi Lietuvos Respublikos finansų įstaigų įstatyme nustatytas kredito įstaigos apibrėžimas apima komercinius bankus, specializuotus bankus ir kredito unijas.

Lietuvoje veikiančios kredito įstaigos verčiasi finansinių paslaugų, nustatytų Lietuvos Respublikos finansų įstaigų įstatymo 3 straipsnyje, teikimu. Minėto įstatymo 3 straipsnio 4 dalyje taip pat įtvirtinta nuostata, kad tik kredito įstaiga turi išimtinę teisę:

- Priimti indėlius ir kitas gražintinas lėšas iš neprofesionalių rinkos dalyvių;
- Skolintis iš neprofesionalių rinkos dalyvių viršydama nuosavo kapitalo dydį;
- Atlikti pinigų pervedimus;
- Išleisti ir tvarkyti elektroninius pinigus⁸¹.

Finansinės paslaugos yra skirstomos į licencines ir nelicencines finansines paslaugas. Licencinės finansinės paslaugos – tai:

- Indėlių ir kitų gražintinių lėšų priėmimas iš neprofesionalių rinkos dalyvių;
- Pinigų pervedimas;
- Elektroninių pinigų išleidimas ir tvarkymas;
- Kitos finansinės paslaugos, kurių teikimu galima verstis tik turint pagal kitus Lietuvos Respublikos įstatymus išduotą licenciją⁸².

⁸⁰ Lietuvos Respublikos finansų įstaigų įstatymas // Valstybės žinios. 2002, Nr. 91-3891.

⁸¹ Ten pat.

⁸² Lietuvos Respublikos Lietuvos banko įstatymas // Valstybės žinios. 2001, Nr. 28-890.

Lietuvos Respublikoje kredito Įstaigoms licencijas išduoda bei atšaukia Lietuvos bankas⁸³. Beveik kiekvienoje valstybėje, nesvarbu ar ji didelė, ar maža, egzistuoja centrinis bankas. Centrinis bankas – tai speciali vyriausybinių ar kvazivyriausybinių institucijų finansų sistemoje, reguliuojanti mainų priemones⁸⁴. Lietuvoje centrinio banko vaidmenį atlieka Lietuvos bankas, kuris nuosavybės teise priklauso Lietuvos valstybei. Lietuvos banko veiklą reglamentuoja pagrindinis šalies Įstatymas – Lietuvos Respublikos Konstitucija, Lietuvos Respublikos Lietuvos banko Įstatymas, ES teisės aktai bei kiti teisės aktai⁸⁵. Lietuvos banko Įstatymo 8 straipsnis nustato Lietuvos banko vykdomas funkcijas bei veiklą. Šio straipsnio 2 dalies 2 ir 3 punktuose nustatyta, jog Lietuvos bankas Įstatymų ir kitų teisės aktų nustatytais atvejais ir tvarka išduoda ir atšaukia licencijas Lietuvos Respublikos kredito Įstaigoms bei užsienio valstybių kredito Įstaigų filialams ir prižiūri jų veiklą, taip pat atlieka kitas Įstatymų nustatytas funkcijas, susijusias su kredito Įstaigų veikla. Lietuvos bankas nustato Lietuvos Respublikos kredito Įstaigų ir užsienio valstybių kredito Įstaigų filialų veikiančių Lietuvos Respublikoje, finansinės apskaitos ir atskaitomybės principus⁸⁶. Centrinis bankas ne tik vykdo šalies pinigų politiką, bet ir tarnauja kaip „sargybinis šuo“, prižiūrintis kredito Įstaigų sistemą⁸⁷. Kredito Įstaigų priežiūros tikslas - stebėti ar kredito Įstaigos vykdo Įstatymų ir Lietuvos banko teisės aktų nustatytus standartus⁸⁸.

Šiuo metu galiojantis Lietuvos Respublikos bankų Įstatymas bankus skirsto į komercinius ir specializuotus⁸⁹. Komercinis bankas – Lietuvos Respublikoje Įsteigta kredito Įstaiga, kuri turi licenciją verstis ir verčiasi indėlių ir kitų gražintinų lėšų priėmimu iš neprofesionalių rinkos dalyvių ir jų skolinimu ir prisiima su tuo susijusią riziką bei atsakomybę.

Specializuotas bankas – Lietuvos Respublikoje Įsteigta kredito Įstaiga, kuriai išduota licencija suteikia teisę teikti tik Lietuvos Respublikos bankų Įstatymo 6 dalies 3 punkte nustatytą licencinę finansinę paslaugą, t.y. išleisti ir tvarkyti elektroninius pinigus.

Šalia bankų savo veiklą intensyviai plėtoja kooperatinės finansinės institucijos – kredito unijos, banko statuso neturinčios finansų tarpininkės⁹⁰. Kredito unijų Įstatymo 2 straipsnyje kredito unijos sąvoka skamba taip: „Kredito unija – kooperatiniais pagrindais suorganizuota, fizinių asmenų ar fizinių asmenų kartu su Lietuvos Respublikoje Įregistruotomis visuomeninėmis organizacijomis, profesinių sąjungų organizacijomis, religinėmis bendruomenėmis ir bendrijomis, žemės ūkio kooperatyvais savanoriškai Įsteigta ir šio Įstatymo nustatyta tvarka

⁸³ Lietuvos Respublikos Lietuvos banko Įstatymas // Valstybės žinios. 2001, Nr. 28-890.

⁸⁴ Sniežka V., Čiburienė J. Makroekonomika. Kaunas: KTU, 2001.P.240.

⁸⁵ Lietuvos Respublikos Lietuvos banko Įstatymas // Valstybės žinios. 2001, Nr. 28-890.

⁸⁶ Ten pat.

⁸⁷ Epping R.C. Pasaulio ekonomikos ABC. Litterae universitatis, 1995.P.29.

⁸⁸ Lietuvos bankas. [interaktyvus]. [žiūrėta 2007-10-15]. Prieiga per internetą: <http://www.lb.lt/lt/apie/prieziura.html>

⁸⁹ Lietuvos Respublikos Lietuvos banko Įstatymas // Valstybės žinios. 2001, Nr. 28-890.

⁹⁰ Ekonomika. Kaunas: Vytauto Didžiojo universiteto leidykla, 2006.P 222.

Įregistruota kredito įstaiga, telkianti savo narių ir savo asocijuotų narių (toliau – narių) ir klientų pinigus narių ūkiniams bei socialiniams poreikiams, numatytiems kredito unijos Įstatuose, tenkinti savitarpio paskolų teikimo būdu ir prisiimant su tuo susijusią riziką bei atsakomybę“.

Jau iš pačio kredito unijos apibrėžimo matosi, kad kredito unija unikali finansinė institucija, organizuota remiantis kooperatiniais pagrindais, aptarnaujanti uždara žmonių grupę (savo narius). Kredito unijos nepasižymi didele teikiamų paslaugų apimtimi, lyginant su komerciniais bankais, tačiau pasižymi savo gausa ir pagalba sprendžiant atskirų bendruomenių finansavimo problemas. Remiantis Lietuvos banko duomenimis 2007 metų antrą ketvirtį Lietuvoje veikė 67 kredito unijos, vienijančios daugiau kaip 77 tūkstančius narių⁹¹. Kredito unijos savo nariams siūlo panašias paslaugas kaip ir bankai, tačiau kredito unijos tikslai, požiūris į pelną bei struktūra skiriasi nuo bankų.

Lietuvos bankininkystės sektoriuje dominuoja užsienio kapitalas. Trys didžiausi Lietuvoje veikiantys bankai AB SEB Vilniaus bankas, AB bankas "Hansabankas", AB DnB NORD bankas priklauso užsienio investuotojams – ilgametę patirtį turintiems šiaurės ir centrinės Europos šalių bankams. Jų valdoma turto rinkos dalis užima beveik 70% šalies turto rinkos⁹². Be minėtų bankų Lietuvoje dar veikia 6 bankai ir 4 užsienių bankų skyriai. Nuolat didėjanti konkurencija bankų sektoriuje, siekimas kiek įmanoma maksimizuoti pelną bei užimti kuo didesnę finansų rinkos dalį verčia bankus sukonzentruoti savo veiklą į pelningiausius rinkos segmentus, užtikrinti kuo aukštesnę klientų aptarnavimo kokybę. Siekdami minėtų tikslų bankai reorganizuoja klientų aptarnavimo tinklus uždarydami savo skyrius ekonomiškai nepelningose vietovėse. 2001 metais Lietuvos Respublikos Vyriausybei pardavus bankui AS Hansabank 90,7% dydžio AB Lietuvos taupomojo banko akcijų paketą Lietuvos taupomais bankas tapo privačiu banku⁹³. Tais pačiais metais buvo pertvarkyta visa banko struktūra. 48 banko skyriai reorganizuoti į 9 regionų skyrius. Buvo pertvarkomas ir visas padalinių tinklas, iš daugiau nei 400 padalinių buvo palikta tik 211⁹⁴. Tačiau dėl tokių reorganizacijos procesų tų vietovių, iš kurių pasitraukia bankai, gyventojai lieka be bankinių paslaugų. Žmonės gyvenantys kaimuose ar mažuose miesteliuose panaikinus juose veikusius bankų skyrius už savo lėšas turi vykti į kitus miestus ar rajonų centrus, kad gautų elementarių bankinių paslaugų, tai sukelia daug nepatogumų.

Reorganizavus Lietuvos taupomojo banko struktūrą ir panaikinus beveik pusę banko padalinių, susikūrė laisva erdvė finansinių paslaugų teikimui, kurią siekia užimti kredito unijos.

⁹¹ Lietuvos bankas. [interaktyvus]. [žiūrėta 2007-10-15]. Prieiga per internetą: http://www.lb.lt/lt/istaiigos/veikla2007_3.htm

⁹² Ten pat.

⁹³ AB bankas „Hansabankas“. 2001 metų apžvalga. [interaktyvus]. [žiūrėta 2007-10-15]. Prieiga per internetą: http://www.hansa.lt/apie299_127.html

⁹⁴ Ten pat.

Pastarosios turi palankias sąlygas plėstis kaimiškuosiuose rajonuose bei nedideliuose miesteliuose, surinkti indėlius, kredituoti smulkų bei vidutinį verslą. Tam yra keletas priežasčių:

- Kredito unijų tikslas yra aptarnauti savo narius, padėti įgyvendinti savo narių finansinius poreikius. Kredito unijos yra pelno nesiekiančios įstaigos. Kredito unijai pinigai reikalingi kaip priemonė teikti paslaugoms, o ne kaip galutinis tikslas. Komercinių bankų veikla orientuota į pelno siekimą, todėl jie visus savo išteklius koncentruoja į pelningiausias rinkos segmentus, plečia savo veiklą didžiuosiuose miestuose, kur galima uždirbti didžiausią pelną. Išlaikyti savo skyrius kaimo vietovėse, kur žmonės dažniausiai ateina tik susimokėti mokesčius, bankams yra finansiškai visiškai nenaudinga.

- Be komercinių bankų licencijos priimti indėlius ir teikti paskolas išduodamos tik kredito unijoms, todėl tik šios kredito įstaigos gali pakeisti bankų skyrius indėlių priėmimo bei paskolų teikimo srityje. Tačiau reikia nepamiršti, kad kredito unijos paslaugas teikia tik savo nariams, todėl visi norintys pasinaudoti kredito unijų teikiamomis paslaugomis turės susimokėti stojamąjį mokestį bei įmokėti pajų.

- Kaimiškuosiuose rajonuose bei nedideliuose miesteliuose nėra didelio stambių paskolų poreikio, dažniausiai paskolos išduodamos: būsto remontui, smulkiam ir vidutiniam verslui pradėti ir plėtoti, statybai, mokslo reikmėms, žemės ūkio veiklai plėtoti, studijoms ir t.t.⁹⁵. Be to, gauti paskolą kredito unijoje yra žymiai paprasčiau nei banke, kredito unijose sąlygos yra palankesnės, teikiamos ir visai nedidelės paskolos⁹⁶.

Tačiau ar kredito unijos, užimančios mažiausią dalį finansiniame tarpininkavime (palyginti su bankų sektoriumi, kredito unijų veiklos apimtis tebėra nedidelė: jų turtas 2007 metų liepos 1 dieną sudarė 0,78% bankų sistemos aktyvų)⁹⁷, yra pajėgios pakeisti iš finansiškai nepatrauklių vietovių pasitraukusius bankų skyrius bei užtikrinti reikiamų finansinių paslaugų teikimą periferijos gyventojams, juk šios kredito įstaigos neturi tokio plataus paslaugų rato kaip bankai, be to, kredito unijos pasižymi tam tikrais specifiniais bruožais, skiriančiais jas nuo komercinių bankų.

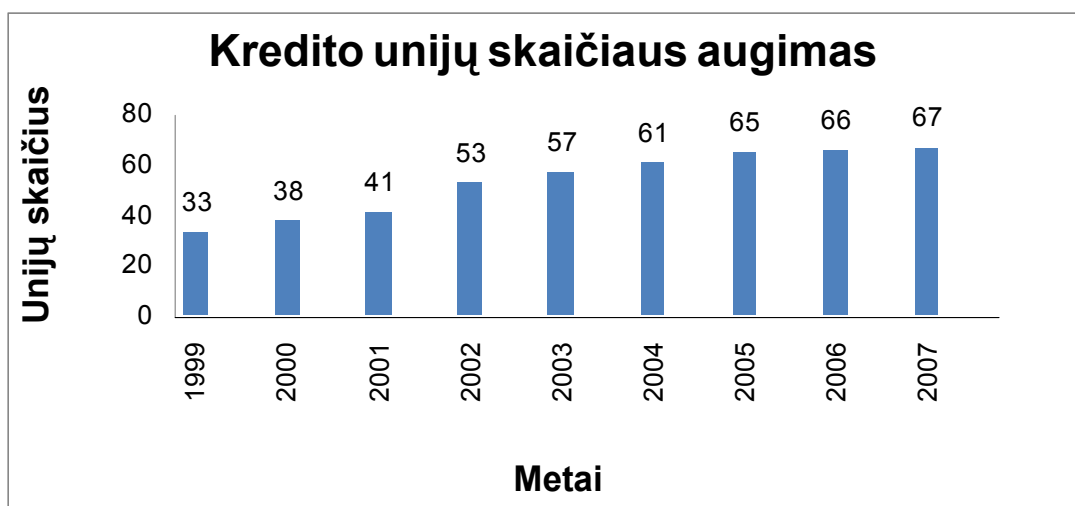
Kredito unijų, pradėjusių plėtoti savo veiklą nuo 1995 metų, skaičius nuolat auga. Tą atspindi antras paveikslas⁹⁸:

⁹⁵ Utenos verslo informacijos centras. [interaktyvus]. [žiūrėta 2007-10-15]. Prieiga per internetą: <http://www.utenosvic.lt/lt/pages/view/?id=193>

⁹⁶ Trofimišinas V. Mažieji bankai – kredito unijos. [interaktyvus]. [žiūrėta 2007-10-23]. Prieiga per internetą: <http://www.manoukis.lt/index.php?k=45&m=1>

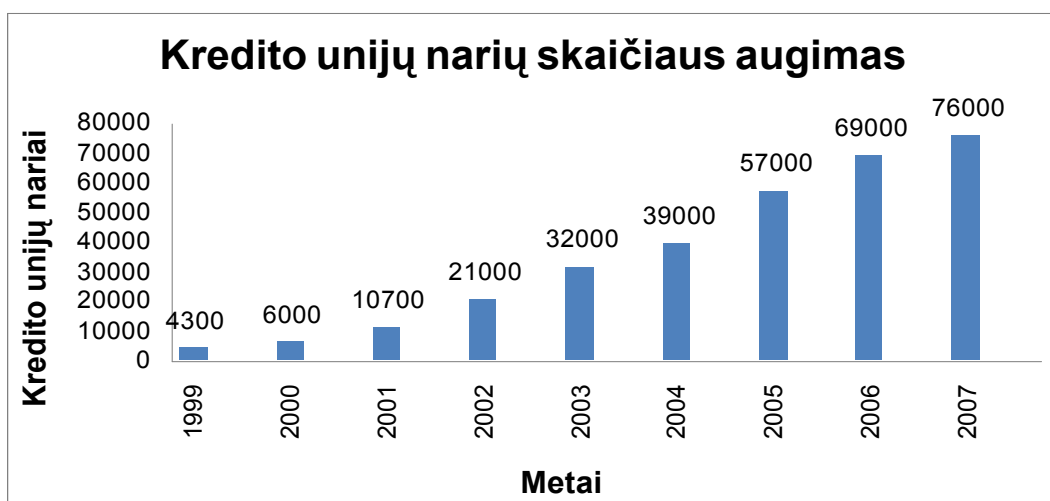
⁹⁷ Lietuvos bankas. [interaktyvus]. [žiūrėta 2007-10-15]. Prieiga per internetą: http://www.lb.lt/lt/istaigos/veikla2007_3.htm

⁹⁸ Lietuvos bankas. [interaktyvus]. [žiūrėta 2007-10-23]. Prieiga per internetą: <http://www.lb.lt/lt/istaigos/veikla.htm>



2 pav. Kredito unijų skaičiaus augimas

Didėjant kredito unijų skaičiui ženkliai išaugo ir narių skaičius⁹⁹:



3 pav. Kredito unijų narių skaičiaus augimas

Remiantis antrame paveiksle pateiktais duomenimis kiekvienais metais vidutiniškai įsteigiamos 4 naujos kredito unijos, augimas sulėtėja 2005 - 2007 metais, įsteigiama tik po vieną kredito uniją kasmet. Labiausiai kredito unijų skaičiaus augimas pastebimas 2001-2002 metais, būtent tada, kada buvo uždaryti AB Lietuvos taupomojo banko skyriai. Uždarytų AB Lietuvos taupomojo banko skyrių vietoje kredito unijos pradėjo atidarinėti narių aptarnavimo kasas, per 2001-2002 metus, jų atsiradė net 12. Taigi remiantis pateiktais duomenimis galima teigti, jog finansinių paslaugų poreikavimas tose vietose, kur buvo uždaryti AB Lietuvos taupomojo banko skyriai yra didelis, o net 12 kredito unijų įkūrimas parodo, jog šios kredito įstaigos

⁹⁹ Lietuvos bankas. [interaktyvus]. [žiūrėta 2007-10-23]. Prieiga per internetą: <http://www.lb.lt/lt/istaigos/veikla.htm>.

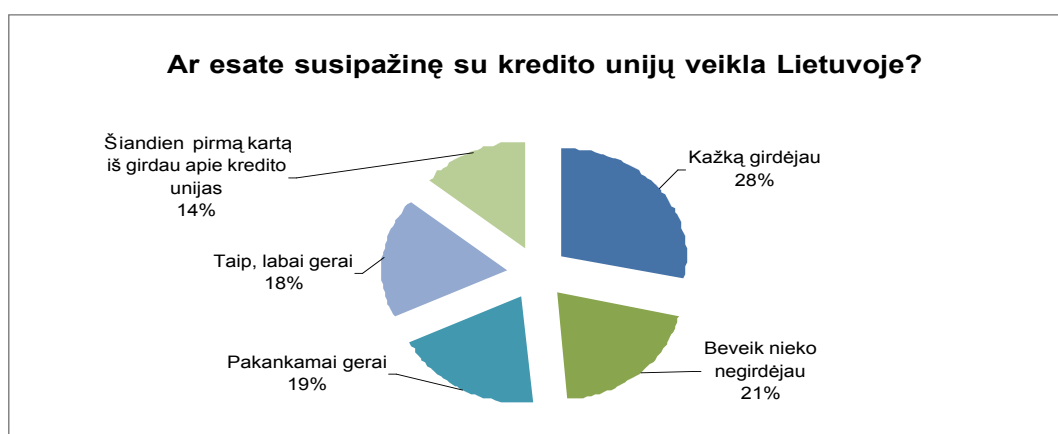
pasiruošusios konkuruoti su bankais smulkių asmeninių kreditų bei individualių paslaugų teikimo sferoje.

Kredito unijų narių skaičiaus augimui įtaką galimai padarė ir 2000 metais priimta nauja Kredito unijų Įstatymo redakcija, kuri sumažino minimalų pajų nuo 300 iki 100 litų¹⁰⁰. Kredito unijų paslaugos tapo prieinamesnės dar didesniai žmonių ratui, gaunančiam mažas pajamas.

Nors kredito unijų skaičius kiekvienais metais auga, tačiau būtų galima išskirti šiuos veiksnius, kurie galimai neigiamai veikia kredito unijų spartesnę plėtrą:

- Informacijos apie kredito unijas ir jų vykdomą veiklą trūkumas
- Bankų sektoriaus krizė suformavusi neigiamą požiūrį į kredito įstaigas

Lietuvos kredito unijų internetiniame tinklalapyje nuo 2004 metų iki dabar yra vykdoma internetinė apklausa, kurios metu siekiama išsiaiškinti, ar Lietuvos gyventojai yra susipažinę su kredito unijų veikla Lietuvoje¹⁰¹. Apklausos duomenys pateikiami ketvirtame paveiksle:



4 pav. Apklausos duomenys

Iš ketvirto paveikslo matyti, kad tik 18% gyventojų yra labai gerai susipažinę su kredito unijų veikla, 19% susipažinę pakankamai gerai, 28% yra kažką girdėję, atitinkamai 20% bei 14% apie kredito unijų veiklą negirdėjo beveik nieko arba girdi pirmą kartą. Remiantis lentelėje pateiktais apklausos duomenimis galima daryti išvadą, kad du trečdaliai Lietuvos gyventojų praktiškai nieko nežino apie kredito unijas ir jų vykdomą veiklą. Tokį reiškinį galima paaiškinti tuo, kad palyginus neseniai, t.y. 1995 metais buvo atgavinta kredito unijų veikla bei priimtas Lietuvos Respublikos kredito unijų Įstatymas, kuris nustatė kredito unijos sąvoką, apibrėžė narystę kredito unijoje, kredito unijų narių teises ir pareigas, kredito unijos steigimą, valdymą bei likvidavimą. Pavėluotas kredito unijų kūrimasis suformavo visuomenės požiūrį į jas kaip į nereikalingą kredito instituciją („kadangi jau yra pakankamai bankų“)¹⁰². Be to, palyginti su

¹⁰⁰ Lietuvos Respublikos kredito unijų Įstatymas // Valstybės žinios. 2000, Nr. 45-1289.

¹⁰¹ Lietuvos kredito unijos. [interaktyvus]. [žiūrėta 2007-10-23]. Prieiga per internetą: <http://www.lku.lt/>

¹⁰² Finansų sektoriaus plėtros strategija. [interaktyvus]. [žiūrėta 2007-10-23]. Prieiga per internetą: <http://www.ukmin.lt/lt/strategija/doc/4.%20finansu%20sektoriaus%20pletotes%20strategija.doc>

bankų sektoriumi, kredito unijų veiklos apimtis tebėra nedidelė: jų turtas 2007 metais sudarė 0,78 procento bankų sistemos aktyvų¹⁰³.

1994 metais Lietuvos komercinių bankų raidoje įvyko esminis lūžis. Keitėsi šalies ekonominė padėtis, mažėjo infliacija. Šalyje vyko grandininė reakcija: vienų ūkio subjektų finansines problemas (verslo pajamų mažėjimas) sukėlė kitų verslo subjektų finansines problemas (vėlavimas gražinti paskolas, blogų paskolų daugėjimas)¹⁰⁴. Susidarius nepalankioms ekonominėms aplinkybėms, bankų skolininkams tapo sunku vykdyti savo įsipareigojimus. Pradėjo bankrutuoti ar likviduoti pirmieji maži bankai. 1995 metų pabaigoje – 1996 metų pradžioje Lietuvos bankų sistema patyrė nemažų sukrėtimų, iš 27 įregistruotų komercinių bankų veikė tik 12¹⁰⁵. Susiklosčiusi padėtis šalies bankų rinkoje sukėlė visuomenės nepasitikėjimą kredito įstaigomis. Bankų krizės padariniai dar jaučiami iki šiol, nemaža dalis žmonių vengia savo santaupas patikėti kredito įstaigoms, tačiau šis nepasitikėjimas mažėja, kadangi indėliai kredito unijose kaip ir komerciniuose bankuose yra privalomai draudžiami Lietuvos Respublikos indėlių ir įsipareigojimų investuotojams draudimo įstatymo nustatyta tvarka¹⁰⁶. Indėlių draudimo objektas – tai komerciniuose bankuose, užsienio bankų skyriuose (filialuose) Lietuvoje bei kredito unijose laikomi indėlininkų – fizinių ir juridinių asmenų – indėliai litais, JAV doleriais, eurai ir Europos Sąjungos šalių nacionalinėmis valiutomis. Draudimo suma yra lygi indėlininko indėliui, buvusiam komerciniame banke, užsienio bankų skyriuje bei kredito unijoje bankroto bylos iškelimo dieną, tačiau nuo 2007-01-01 ji negali būti didesnė kaip 60000 litų¹⁰⁷. Jeigu kredito unija yra Centrinės kredito unijos narė, tai taip pat yra dar viena indėlių saugumo garantija, nes Centrinė kredito unija atlieka savo narių kredito unijų likvidumo palaikymo ir sutrikusio mokumo atkūrimo funkcijas¹⁰⁸.

3.2. KREDITO UNIJŲ IR BANKŲ VEIKLOS SKIRTUMAI

○ Komercinių bankų veikla yra orientuota į pelno siekimą, bankai dirba tam, kad uždirbtų kuo didesnę pelną savo akcininkams. Vienas didžiausių Lietuvoje veikiančių bankų

¹⁰³ Lietuvos bankas. [interaktyvus]. [žiūrėta 2007-10-15]. Prieiga per internetą: http://www.lb.lt/lt/istaigos/veikla2007_3.htm

¹⁰⁴ Šadžius L. Lietuvos komercinių bankų ekstensyvi plėtra ir griūtis (1991-1996) // Pinigų studijos. 2004, Nr.4, P.18-22.

¹⁰⁵ Ten pat.

¹⁰⁶ Lietuvos Respublikos indėlių ir įsipareigojimų investuotojams draudimo įstatymas // Valstybės žinios. 2002, Nr. 65-2635

¹⁰⁷ Valstybės įmonė „Indėlių ir investicijų draudimas“.[interaktyvus]. [žiūrėta 2007-10-15]. Prieiga per internetą: <http://www.idf.lt/indeliud.html>

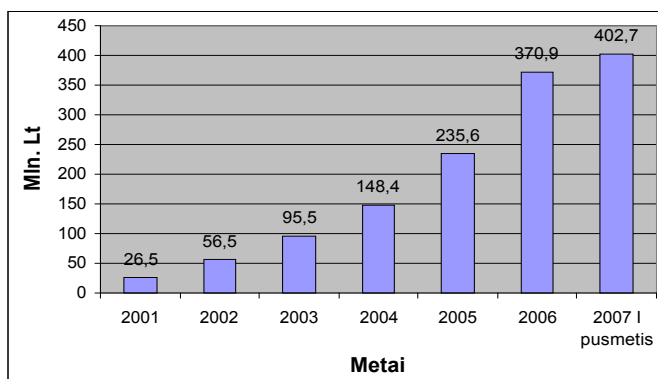
¹⁰⁸ Lietuvos Respublikos kredito unijų įstatymas // Valstybės žinios. 2000, Nr. 45-1289.

AB bankas „Hansabankas“ savo internetiniame puslapyje, kaip vieną iš savo vizijų, nurodo, būtent, kuo didžiausią pelningumą. Kredito unijos yra pelno nesiekiančios Įstaigos. Kredito unijai pinigai reikalingi kaip priemonė teikti paslaugoms, joms vystyti bei finansiniam stabilumui palaikyti, o ne kaip galutinis tikslas. Kredito unijų pagrindinis Įsipareigojimas yra padėti savo nariams Įgyvendinti jų finansinius poreikius. Kredito unijos uždirbtą pelną paskirsto siūlydamos aukštesnes palūkanas už indėlius ir mažesnes paskolų palūkanas, ką daryti su uždirbtu pelnu sprendžia patys nariai. Jei kredito unija dirba pelningai, pelnas paskirstomas visiems nariams, o ne keliems pajininkams pagal turimą pajų skaičių.

- Kredito unijos paslaugas teikia tik savo nariams. Nariai kredito unijose skirstomi Į tikruosius ir asocijuotus narius. Kas gali būti kredito unijos nariais bei asocijuotais nariais nustato Lietuvos Respublikos kredito unijų Įstatymo 17 straipsnis. Šio straipsnio 8 dalis taip pat nustato kriterijus, kuriais grindžiama narystė kredito unijose: profesinis bendrumas, priklausymas tam tikram formaliam junginiui, gyvenimas toje pačioje gyvenamojoje vietovėje. Šie kriterijai Įtvirtina kredito unijų narių rato uždaramą, nes asmuo, norėdamas tapti kredito unijos nariu, turi atitikti nustatytus kriterijus. Toks kredito unijų uždaramas užtikrina papildomą saugumą, sumažina galimybę, kad paskola gali būti negražinta, nes pajininkai pažįsta vieni kitus, gyvena kaimynystėje, kartu dirba, todėl kredito unijos nariu gali tapti tik patikimas žmogus, už kurį laiduoja kiti nariai bei jo narystei turi pritarti kredito unijos valdyba. Komerciniai bankai paslaugas teikia visiems pageidaujantiems, čia netikrinama asmens reputacija norint atsidaryti sąskaitą ar padėti indėlį.

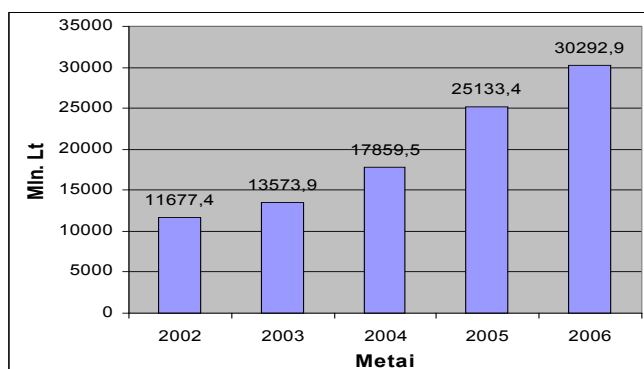
- Kredito unijos indėlius priima iš savo narių, kredito unijų asociacijų, Lietuvos Respublikoje Įregistruotų visuomeninių organizacijų, religinių bendruomenių, profesinių sąjungų organizacijų, labdaros ir paramos fondų, Lietuvos Respublikos Vyriausybės ir (ar) savivaldybių Įgaliotų institucijų, tarptautinių ir (ar) užsienio valstybių labdaros (paramos) fondų, taip pat, iki kredito unija Įstos Į Centrinę kredito uniją, ir iš kitų kredito unijų, nesančių Centrinės kredito unijos narėmis¹⁰⁹. Komerciniai bankai indėlius ir kitas gražintinas lėšas gali priimti iš visų neprofesionalių rinkos dalyvių, jei turi tokią teisę suteikiančią licenciją, todėl komercinių bankų kapitalo pritraukimo galimybės yra žymiai didesnės nei kredito unijų, tai matyti iš penkto ir šešto paveikslų. Kredito unijos indėlius skaičiuoja milijonais, o komerciniai bankais milijardais litų.

¹⁰⁹ Lietuvos Respublikos kredito unijų Įstatymas // Valstybės žinios. 2000, Nr. 45-1289.



5 pav. Kredito unijų indėlių skaičiaus augimas

Remiantis penktame paveiksle pateiktais duomenimis 2006 metais kredito unijose indėlių (370,9 mln. Lt), palyginti su 2005 metais, išaugo 135,3 mln. litų 57,4%.



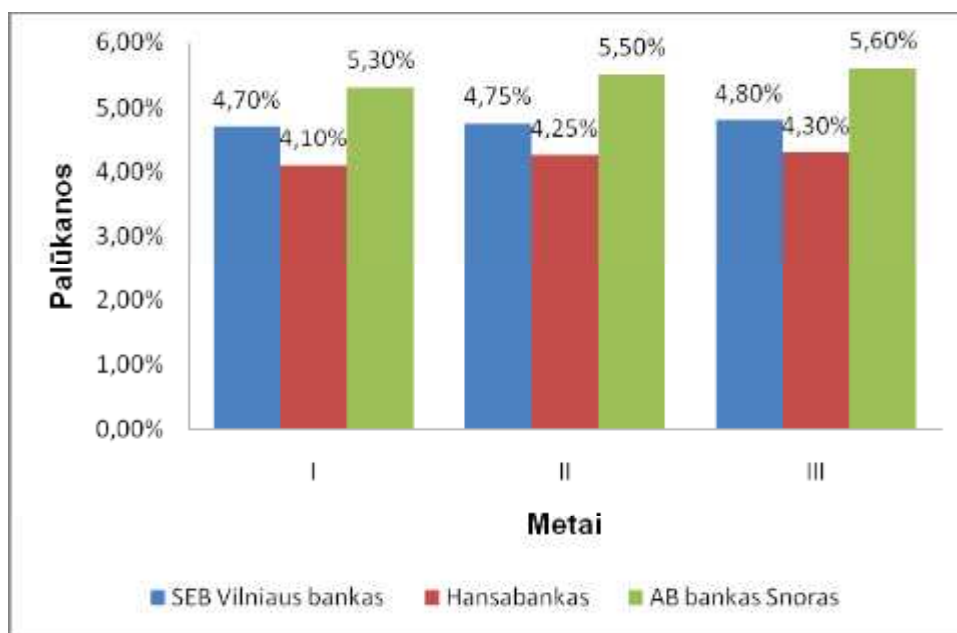
6 pav. Komercinių bankų indėlių skaičiaus augimas

Komerciniuose bankuose 2006 metais indėlių (30292,9 mln. Lt), palyginti su 2005 metais, išaugo 5158,9 mln. litų arba 20,5 %.

Taigi remiantis penktame bei šeštame paveiksluose pateiktais duomenimis galima teigti, kad kredito unijų indėlių rinka auga dvigubai greičiau nei komercinių bankų ir tai rodo sparčią kredito unijų plėtrą Lietuvoje.

- Kredito unijose palūkanos už indėlius yra didesnės nei bankuose, nes kredito unijos neužima didelės Lietuvos finansų rinkos dalies, todėl siekdamos pritraukti narių indėlius, už juos moka didesnes palūkanas, be to, paskolų paklausa kredito unijose dažnai viršija indėlių pasiūlą, dėl šios priežasties kredito unijos taip pat privalo siūlyti aukštesnes indėlių palūkanas, tokiu būdu siekdamos užtikrinti pakankamą lėšų kiekį paskolų poreikiui tenkinti. Paskolų palūkanos yra aukštesnės nei bankuose, tačiau kredito unijose yra mažesnės nei bankuose administracinės išlaidos, neimami arba imami nepalyginamai mažesni mokesčiai už

paskolų aptarnavimą, dokumentų tvarkymą, todėl viską suskaičius paskolų palūkanos dažnai susilygina su bankų palūkanomis arba būna netgi mažesnės¹¹⁰.



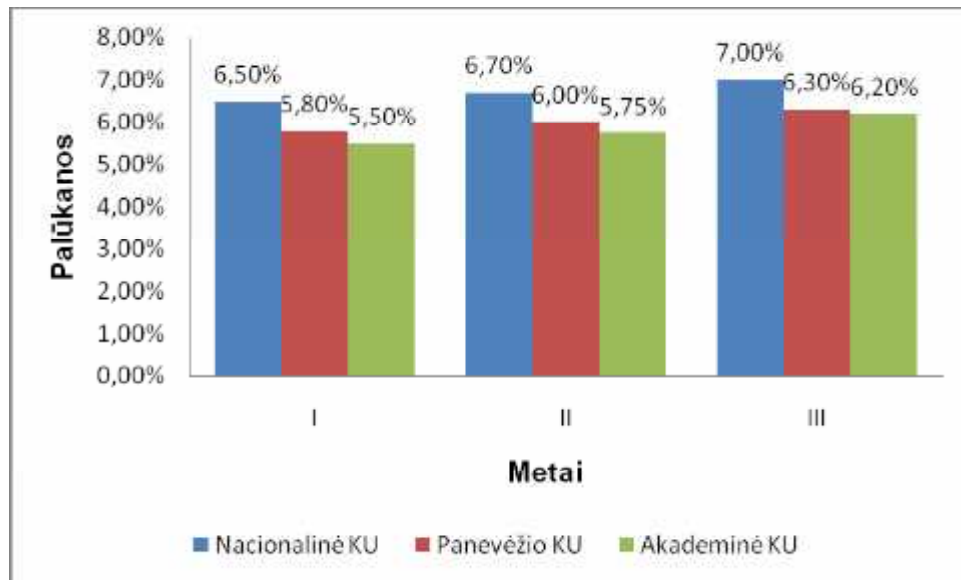
7 pav. Paskolų palūkanų skirtumas komerciniuose bankuose

Remiantis septintame paveiksle pateiktais duomenimis padėjus metinį terminuotą indėlį bankuose SEB Vilniaus bankas, AB bankas Hansabankas bei AB bankas Snoras vidutinės metinės palūkanos sudarytų 4,7%. Padėjus terminuotą indėlį dviems metams palūkanos išaugtų vidutiniškai iki 4,83%, o trims metams iki 4,9%.

Remiantis aštuntame paveiksle pateiktais duomenimis padėjus metinį terminuotą indėlį Nacionalinėje kredito unijoje, Panevėžio kredito unijoje bei Akademinėje kredito unijoje vidutinės metinės palūkanos būtų 5,9%, dviems metams – 6,15%, o trims – 6,5%.

Taigi palūkanos kredito unijose yra žymiai didesnės, o sparčiai augant infliacijai šalyje indėliai kredito unijoje tampa viena iš efektyviausių priemonių išvengti pinigų nuvertėjimo.

¹¹⁰ Trofimišinas V. Mažieji bankai – kredito unijos. [interaktyvus]. [žiūrėta 2007-10-23]. Prieiga per internetą: <http://www.manoukis.lt/index.php?k=45&m=1>



8 pav. Paskolų palūkanų skirtumas kredito unijose

○ Kredito unijos nariai kartu yra ir jos savininkai. Kiekvienas kredito unijos narys turi vieną balsą nepriklausomai nuo pajaus dydžio. Taip užtikrinamas demokratiškas kredito unijos valdymas. Kredito unijų politiką formuojantys valdymo organai yra renkami iš tų pačių narių tarpo. Kredito unijos valdymo organai: visuotinis narių susirinkimas, stebėtojų taryba, valdyba ir paskolų komitetas. Kredito unijų valdymo organai dirba visuomeniniais pagrindais, jiems nėra mokami atlyginimai¹¹¹. Žmonės, kurie yra banko savininkai yra pašaliniai asmenys, t.y. išoriniai akcininkai.

○ Komerciniai bankai siūlo platesnį paslaugų spektrą nei kredito unijos (žiūrėti 1 lentelę). Lentelėje pateikiamas ratas paslaugų, kurias teikia SEB Vilniaus bankas, AB bankas Snoras bei AB bankas Hansabankas, o taip pat pateikiamas ratas paslaugų, kurias savo internetinėse svetainėse skelbiasi teikiančios kredito unijos. Iš lentelėje pateiktų duomenų matosi, kad kredito unijos paslaugų teikimo srityje akivaizdžiai atsilieka nuo bankų, be to, tokia paslauga kaip mokamosios kortelės atsirado tik šių metų spalio mėnesį, paslaugą pradeda teikti 27 iš 67 šiuo metu Lietuvoje veikiančių kredito unijų. Plečiantis kredito unijų tinklui šalyje, nuolat augant kredito unijų narių skaičiui bei siekiant užimti kuo didesnę finansinių paslaugų rinkos dalį ir sėkmingai konkuruoti su bankais smulkaus ir vidutinio verslo paskolų segmente kredito unijos privalo plėsti savo paslaugų ratą.

¹¹¹ Utenos kredito unija. [interaktyvus]. [žiūrėta 2007-10-15]. Prieiga per internetą: http://www.uku.lt/index.php?option=com_content&task=view&id=66&Itemid=74

1 lentelė. Bankų bei kredito unijų teikiamos paslaugos

Bankų teikiamos paslaugos:	Kredito unijų paslaugos:
1. Sąskaitos ir mokėjimai	1. Sąskaitos ir mokėjimai
2. Mokamosios kortelės	2. Mokamosios kortelės
3. Indėliai ir paskolos	3. Indėliai ir paskolos
4. Lizingas	4. Lėšų pervedimas
5. Pensija	
6. Draudimas	
7. El. bankininkystės paslaugos	
8. Investiciniai fondai	
9. Čekiai	
10. Operacijos su vertybiniais popieriais	
11. Prekyba valiutomis	
12. Dokumentiniai atsiskaitymai	
13. Garantijos ir laidavimai	

○ Komerciniai bankai gali turėti skyrius, filialus ir atstovybes. Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas nustato, jog juridinio asmens filialas yra struktūrinis juridinio asmens padalinys, turintis savo buveinę ir atliekantis visas arba dalį juridinio asmens funkcijų¹¹². Juridinio asmens filialas nėra juridinis asmuo. Juridinis asmuo atsako pagal filialo prievoles ir filialas atsako pagal juridinio asmens prievoles. Taigi banko filialas (skyrius) – banko padalinys, veikiantis banko vardu ir atliekantis bent vieną banko operaciją pagal jo įgaliojimą. Už jo sandorius ir veiklą bankas atsako visu savo turtu.

Civiliniame kodekse juridinio asmens atstovybė yra įvardinama kaip juridinio asmens padalinys, turintis savo buveinę ir turintis teisę atstovauti juridinio asmens interesams ir juos ginti, sudaryti sandorius bei atlikti kitus veiksmus juridinio asmens vardu¹¹³. Juridinio asmens atstovybė nėra juridinis asmuo. Taigi banko atstovybė – banko padalinys, neatliekantis banko operacijų ir nesiverčiantis kita komercine bei ūkine veikla¹¹⁴. Lietuvos Respublikos kredito unijų įstatymas nereglamentuoja kredito unijų filialų ar atstovybių steigimo.

○ Kredito unijos nariai sudaro bendrą santaupų fondą, iš kurio teikia savitarpio paskolas vienas kitam, nusistatydami sau priimtinas sąlygas. Vienam kredito unijos nariui leidžiamų duoti savitarpio paskolų suma negali viršyti dešimteriojo to nario pajaus dydžio bei 10% kredito unijoje sukauptų indėlių ir kredito unijos paimtų paskolų sumos¹¹⁵. Paprasčiau tariant unijos narys iš unijos gali pasiskolinti 10 kartų daugiau nei turi unijoje pajų. Privalomas pajus unijoje yra 100 Lt, turint tokio dydžio pajų galima pasiskolinti 1000 Lt. Norint gauti

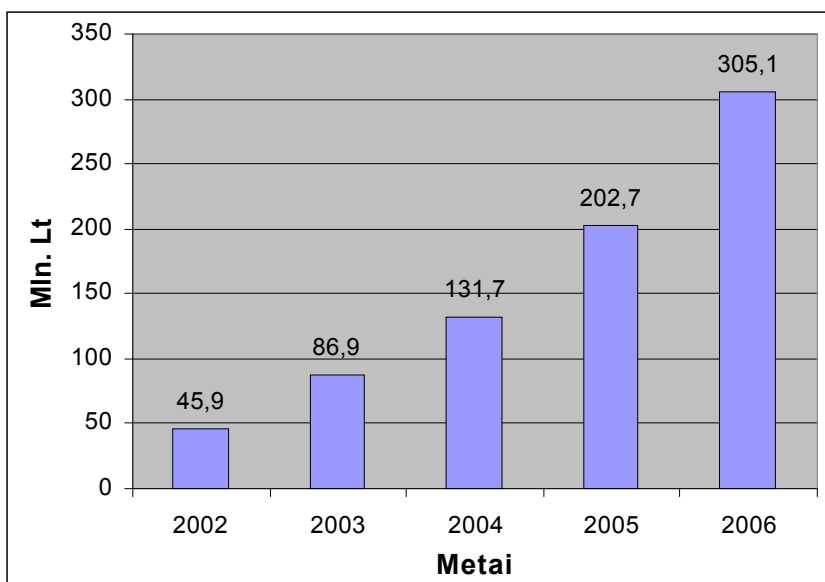
¹¹² Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas // Valstybės žinios. 2000, Nr. 74-2262.

¹¹³ Ten pat.

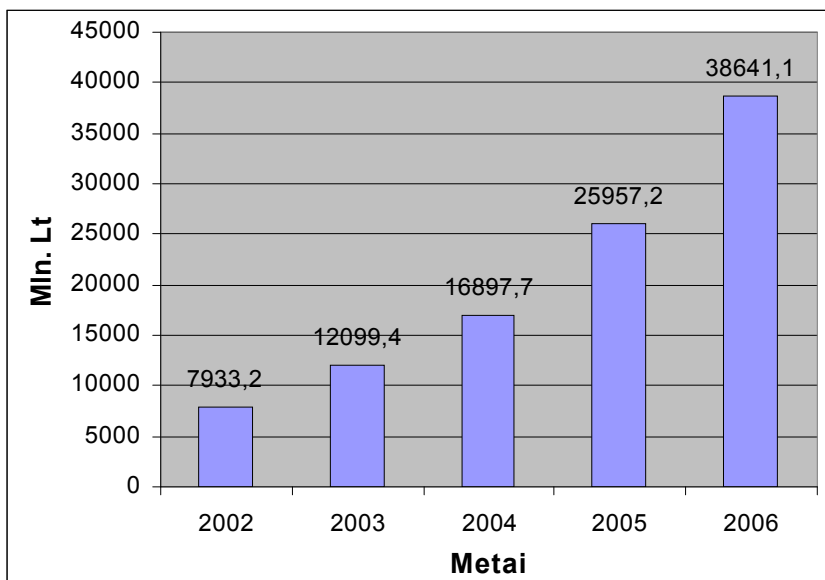
¹¹⁴ Lietuvos Respublikos bankų įstatymas // Valstybės žinios. 2004, Nr. 54-1832

¹¹⁵ Lietuvos Respublikos kredito unijų įstatymas // Valstybės žinios. 2000, Nr. 45-1289.

didesnę paskolą reikia atitinkamai padidinti pajų. Savitarpio paskolos išduodamos įvairiems tikslams: būsto remontui, verslui plėtoti, statybai, mokslo reikmėms. Be to, didžioji dalis kredito unijų yra žemdirbiškos, Įsteigtos Lietuvos ūkininkų sąjungos ar Žemdirbių asociacijos narių¹¹⁶, todėl didelė dalis savitarpio paskolų yra skirtos žemės ūkio veiklai plėtoti: pirkti įrangą, pašarus, grūdus, trąšas.



9 pav. Paskolų skaičiaus augimas kredito unijose



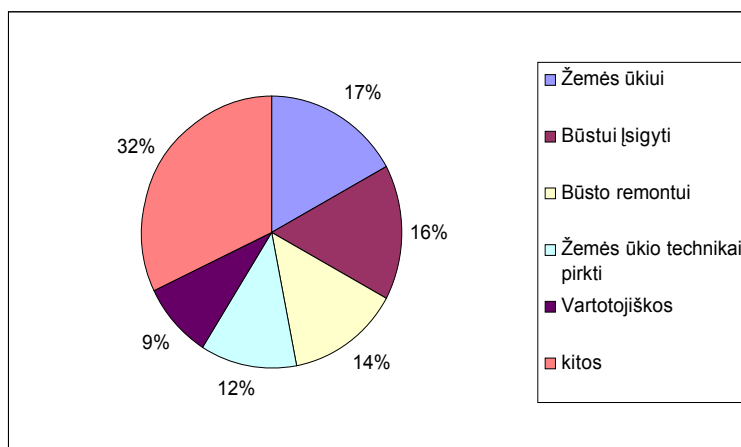
10 pav. Paskolų skaičiaus augimas komerciniuose bankuose

Remiantis devintoje bei dešimtoje lentelėse pateiktais duomenimis 2006 metais kredito unijose paskolų (305,1 mln. Lt), palyginti su 2005 metais, išaugo 102,4 mln. litų arba 50,7%.

¹¹⁶ Trofimišinas V. Mažieji bankai – kredito unijos.[interaktyvus]. [žiūrėta 2007-10-23]. Prieiga per internetą: <http://www.manoukis.lt/index.php?k=45&m=1>

Komerciniuose bankuose 2006 metais paskolų (38,6 mlrd. Lt), palyginti su 2005 metais, išaugo 12,7 mlrd. litų arba 48,9 %.

LCKU kredito unijų paskolų portfelyje (žiūrėti 11 paveikslą) didžiąją dalį sudaro paskolos žemės ūkiui - 17%, būsto paskolos - 16%, paskolos būsto remontui - 14%, paskolos žemės ūkio technikai įsigyti - 12%, vartotojiškos paskolos - 9%¹¹⁷.



11 pav. Kredito unijų paskolų portfelis

○ Kredito unijų veikla yra orientuota į fizinių asmenų aptarnavimą, kurių vykdomos bankinių paslaugų apimtys yra nedidelės, lyginant su juridinių asmenų paslaugų apimtimis. Didžiausia vidutinė paskola yra išduodama smulkiam verslui – 44,6 tūkst. Lt, o mažiausia vidutinė paskola 3.563 Lt – studijoms apmokėti¹¹⁸. Kredito unijos paslaugas teikia fiziniams asmenims ir smulkiems bei vidutiniams juridiniams asmenims – individualioms įmonėms, žemės ūkio kooperatyvams, uždaroms akcinėms bendrovėms, kurių kontrolinis akcijų paketas priklauso kredito unijų nariams ir kurių vidutinis darbuotojų skaičius neviršija 49 darbuotojų per metus¹¹⁹.

○ Kredito unijos kaip ir komerciniai bankai privalo drausti indėlininkų indėlius. Komerciniai bankai ir užsienio bankų skyriai (filialai) sumoka draudimo įmonei draudimo įmokas, per metus sudarančias 0,45% visų draudžiamų indėlių, o kredito unijos – 0,2% visų draudžiamų indėlių¹²⁰.

¹¹⁷ Lietuvos kredito unijos. Lietuvos centrinės kredito unijos informacija. [interaktyvus]. [žiūrėta 2007-10-23]. Prieiga per internetą: <http://www.lku.lt/content/view/407/1/>

¹¹⁸ Lietuvos kredito unijos. Lietuvos centrinės kredito unijos informacija. [interaktyvus]. [žiūrėta 2007-10-23]. Prieiga per internetą: <http://www.lku.lt/content/view/407/1/>

¹¹⁹ Lietuvos Respublikos kredito unijų įstatymas // Valstybės žinios. 2000, Nr. 45-1289.

¹²⁰ Valstybės įmonė „Indėlių ir investicijų draudimas“. [interaktyvus]. [žiūrėta 2007-10-15]. Prieiga per internetą: <http://www.idf.lt/indeliud.html>

- Nuo 2003 metų mokesčio laikotarpio pradžios kredito unijos pelnas apmokestinamas 70 % mažesniu pelno mokesčiu¹²¹.

Remiantis minėtais kredito unijų ir bankų skirtumais galima išskirti šiuos kredito unijų pranašumus prieš bankus:

- Kredito unijos savo veikloje vadovaujasi kooperatiniais principais, kurie užtikrina demokratišką kredito unijos valdymą, paslaugų teikimą tik savo nariams, savanorišką narystę.

- Kredito unijų paslaugos prieinamos kaimų bei miestelių gyventojams, nes didžioji dalis kredito unijų yra žemdirbiškos, Įsteigtos Lietuvos ūkininkų sąjungos ar Žemdirbių asociacijos narių. Uždarius AB Lietuvos taupomojo banko filialus kaimuose bei nedideliuose miesteliuose Įsikūrė naujos kredito unijos pritraukiančios vis didesnį narių skaičių bei užtikrinančios finansinių paslaugų prieinamumą periferijos gyventojams.

- Kredito unijos pasižymi stabilia finansine veikla bei žemu rizikos lygiu. Blogų paskolų dalis kredito unijose yra mažesnė nei bankuose. 2006 metų duomenimis specialiųjų atidėjimų dalis kredito unijų paskolose siekė 0,37%, o bankuose blogos paskolos sudarė 1,06%, taigi tai net 3 kartus daugiau¹²². Be to, Lietuvos bankas bei Centrinė kredito unija prižiūri kredito unijų veiklą, o kredito unijose laikomi indėliai yra apdrausti Lietuvos Respublikos indėlių ir Įsipareigojimų investuotojams draudimo Įstatymo nustatyta tvarka. Kredito unijų narių rato uždarymas taip pat užtikrina papildomą saugumą.

- Kredito unijose siūlomos indėlių palūkanų normos yra aukštesnės nei komerciniuose bankuose.

- Kredito unijose sukaupti pinigai neišeina iš bendruomenės – paskolos teikiamos tik kredito unijos nariams – tai padeda vystyti kaimų, miestelių bendruomenių ekonomiką. Žmonės pradeda ir plečia verslus, sukuria naujas darbo vietas, prisideda prie bendro šalies ūkio augimo, o sukurtas turtas lieka bendruomenėje. Kredito unijos narių pinigai naudojami kredito unijos narių poreikiams, indėlininkai dažniausiai žino, kokiam konkrečiam tikslui jie panaudojami.

Lyginant kredito unijų veiklą su bankų veikla, taip pat galima išskirti ir tam tikrus kredito unijų trūkumus:

¹²¹ Valstybinės mokesčių inspekcija prie Lietuvos Respublikos finansų ministerijos. Komentaras. [interaktyvus]. [žiūrėta 2007-10-23]. Prieiga per internetą:

<http://66.102.9.104/search?q=cache:b26vo2zGID8J:mic.vmi.lt/filedownload.do%3Fid%3D1000003078+o+Nuo+2003+met%C5%B3+mokestinio+laikotarpio+prad%C5%BEios+kredito+unijos+pelnas+apmokestinamas+70+%25+ma%C5%BEesniu+pelno+mokes%C4%8Diu&hl=lt&ct=clnk&cd=1&gl=lt>

¹²² Trofimišinas V. Mažieji bankai – kredito unijos. [interaktyvus]. [žiūrėta 2007-10-23]. Prieiga per internetą: <http://www.manoukis.lt/index.php?k=45&m=1>

- Didelės paskolų palūkanų normos, tačiau įvertinus aptarnavimo, administravimo, dokumentų tvarkymo mokesčius jos tampa panašios į bankų paskolų palūkanų normas.

- Siauras teikiamų paslaugų ratas, potencialūs kredito unijų nariai neradę jiems reikiamų paslaugų kredito unijose kreipiasi į kitas kredito įstaigas.

- Kredito unijos turi ribotas finansines galimybes, jaučiamas nuolatinis lėšų trūkumas paskolų poreikiui tenkinti.

- Trūksta informacijos apie kredito unijas ir jų vykdomą veiklą. Remiantis apklausos duomenimis beveik du trečdaliai Lietuvos gyventojų nieko nežino apie kredito unijas.

- Kredito unijos turi ribotas kapitalo pritraukimo galimybes, kadangi nuosavą kapitalą gali pritraukti tik iš savo narių. Sumažinus minimalų pajų, kredito unijos susiduria su kapitalo pakankamumo problema. Siekdamos nepažeisti nustatytų kapitalo pakankamumo rodiklių, kredito unijos privalo riboti paskolų išdavimą.

Nors kredito unijos turi daug pranašumų prieš komercinius bankus, tačiau jų veikloje yra ir tam tikrų trūkumų, kurie gali būti išvengti pritaikius šias priemones:

- Aiškų kredito unijų veiklos įvaizdį sustiprintų intensyviai rengiamos reklaminės kampanijos, kurių metu didelei auditorijai žmonių būtų teikiama informacija apie kredito unijas bei jų veiklos ypatumus.

- Kredito unijoms taip pat reikėtų išplėsti savo teikiamų paslaugų ratą ir pradėti taikyti tokias finansines paslaugas, kaip mokėjimo kortelės (Tik šių metų spalio mėnesį kredito unijos savo nariams pasiūlė mokėjimo korteles. Šią paslaugą pradeda teikti 27 iš 67 šiuo metu Lietuvoje veikiančių kredito unijų, planuojama, kad iki metų pabaigos mokėjimo korteles savo nariams pasiūlys dar 18 kredito unijų. Kredito unijų išduotos mokėjimo kortelės atliks tas pačias funkcijas kaip ir bankų siūlomos mokėjimų kortelės)¹²³, elektroninė bankininkystė ir t.t. Tokių paslaugų taikymas padidintų kredito unijų konkurencingumą finansinių paslaugų teikimo sferoje.

- Reikėtų dar labiau plėsti kredito unijų tinklą, nes palyginti su bankų sektoriumi, kredito unijų veiklos apimtis tebėra nedidelė: jų turtas 2007 metų liepos 1 dieną sudarė 0,78% procento bankų sistemos aktyvų. Be to, kredito unijos galėtų daugiau plėstis miestuose, tai dar labiau padidintų kredito unijų narių skaičių.

Grįžtant prie anksčiau iškeltos problemos „ar kredito unijos, užimančios mažiausią dalį finansiniame tarpininkavime, yra pajėgios pakeisti bankų skyrius bei užtikrinti reikiamą finansinių paslaugų teikimą gyventojams“, galima teigti, jog kredito unijos gali konkuruoti su

¹²³ Lietuvos kredito unijos. Finansų rinkoje – stiprėjančios kredito unijos. [interaktyvus]. [žiūrėta 2007-10-23]. Prieiga per internetą: <http://www.lku.lt/content/view/399/1/>

bankais smulkių asmeninių kreditų bei individualių paslaugų teikimo sferoje, be to, kredito unijos savo veiklą plėtoja mažesniuose miestuose bei kaimuose, kuriuose reikalingos elementarios finansinės paslaugos, o jas gali suteikti kiekviena kredito unija.

4. KREDITO UNIJŲ TEISINIO REGLAMENTAVIMO TENDENCIJOS

Šio skyriaus tikslas – Kredito unijų Įstatyto pakeitimo Įstatymo projekto naujai nustatytų pakeitimų analizavimas bei lyginimas su šiuo metu galiojančiame Kredito unijų Įstatyme įtvirtintomis nuostatomis.

4.1. NAUJO KREDITO UNIJŲ REGLAMENTAVIMO POREIKIS

1995 metų vasario 21 dieną Lietuvos Respublikos Seimas priėmė Lietuvos Respublikos kredito unijų Įstatymą. Šis Įstatymas nustatė kredito unijų veiklos pagrindus, narystės sąlygas bei savivaldos principus, reglamentavo kredito unijų steigimą, veiklą, jos narių teises ir pareigas, reorganizavimą ir likvidavimą, valdymą bei veiklos priežiūrą¹²⁴. Kredito unijų Įstatymu buvo siekiama atkurti kooperatinio kredito sistemą bei siekta paspartinti jos plėtrą Lietuvoje.

2000 metų gegužės 18 dieną priimta nauja Kredito unijų Įstatymo redakcija, kuri įsigaliojo 2000 metų birželio 2 dieną¹²⁵. Lietuvos Respublikos kredito unijų veiklą reglamentuoja taip pat ir Lietuvos Respublikos kooperatinių bendrovių Įstatymas, Lietuvos Respublikos finansų Įstaigų Įstatymas, Lietuvos centrinės kredito unijos Įstatymas, priežiūros institucijos - Lietuvos banko priimti teisės aktai, taip pat kiti teisės aktai.

Šiuo metu yra parengtas Kredito unijų Įstatymo pakeitimo Įstatymo projektas Nr. XP-2403, kuris bus svarstomas Lietuvos Respublikos Seimo 2007 metų rudens sesijoje¹²⁶. Šio projekto rengimui Seimo valdybos nutarimu buvo sudaryta darbo grupė, vadovaujama Seimo nario Raimundo Palaičio. Kredito unijų Įstatymo pakeitimo Įstatymo projektą rengti paskatino siekis stiprinti Lietuvos Respublikos finansinių paslaugų sistemos konkurencingumą, stabilumą ir skaidrumą, nustatyti teisinį pagrindą naujų finansinių paslaugų vartotojams teikimui, nes esamas reglamentavimas neatitinka modernių Europos ir pasaulinių reikalavimų ir užkerta kelią finansinių paslaugų plėtrai¹²⁷. Kredito unijų Įstatymo pakeitimo Įstatymo projekto tikslas – kredito unijų sistemos stabilumas, efektyvumas ir saugumas.

¹²⁴ Lietuvos Respublikos kredito unijų Įstatymas // Valstybės žinios. 1995, Nr. 26-578

¹²⁵ Lietuvos Respublikos kredito unijų Įstatymas // Valstybės žinios. 2000, Nr. 45-1289

¹²⁶ Lietuvos Respublikos kredito unijų Įstatymo pakeitimo Įstatymo projektas. [interaktyvus]. [žiūrėta 2007-10-15]. Prieiga per internetą: http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=301571&p_query=&p_tr2=

¹²⁷ Kredito unijų Įstatymo pakeitimo Įstatymo projekto aiškinamasis raštas. [interaktyvus]. [žiūrėta 2007-10-15]. Prieiga per internetą: http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=301572&p_query=&p_tr2=

Kredito unijų Įstatymo pakeitimo Įstatymo projektą sudaro 76 straipsniai, tuo tarpu dabar galiojantį Kredito unijų Įstatymą sudaro 53 straipsniai, taigi Įstatymo projektas lyginant su galiojančiu Kredito unijų Įstatymu kredito unijų veiklą reglamentuoja išsamiau ir detaliau. Be to, jau pats pirmasis Įstatymo projekto straipsnis nustato visai kitą šio Įstatymo paskirtį, negu buvo iki šio projekto parengimo.

Kredito unijų Įstatymo 1 straipsnyje nustatyta, kad šiuo Įstatymu atkuriamas kooperatinio kredito sistema bei siekiama paspartinti jos plėtrą Lietuvoje¹²⁸. Ta pati Įstatymo paskirtis buvo nustatyta ir ankstesnėse kredito unijų Įstatymo redakcijose. Tokį Įstatymo paskirties nustatymą sąlygojo tai, jog po Antrojo pasaulinio karo bei okupacijos metais Lietuvos kredito kooperatyvų sistema buvo visiškai sunaikinta ir atgavus nepriklausomybę visą šią sistemą reikėjo pradėti kurti iš naujo.

Įstatymo projekto 1 straipsnis reglamentuojantis Įstatymo paskirtį skamba taip: „Šis Įstatymas reglamentuoja kredito unijų ir jų padalinių steigimo, licencijavimo, veiklos, pabaigos ir pertvarkymo bei priežiūros tvarką, kad kredito unijų sistema būtų stabili, patikima, efektyvi ir saugi“¹²⁹. Taigi galima daryti išvadą, kad, Įstatymo projekto autorių nuomone, kooperatinio kredito sistema jau atkurta ir pakankamai išsiplėtojusi Lietuvoje, todėl nauja Įstatymo redakcija turėtų užtikrinti tik kredito unijų sistemos stabilumą, patikimumą, efektyvumą.

Įstatymo projekte numatyta ir daugiau nuostatų išsamiau bei visai naujai reglamentuojančių kredito unijų veiklą.

4.2. KREDITO UNIJŲ SAŲOKOS PASIKEITIMAS

Kredito unijų Įstatymo 2 straipsnyje kredito unijos sąvoka skamba taip: „Kredito unija – kooperatiniais pagrindais suorganizuota, fizinių asmenų ar fizinių asmenų kartu su Lietuvos Respublikoje Įregistruotomis visuomeninėmis organizacijomis, profesinių sąjungų organizacijomis, religinėmis bendruomenėmis ir bendrijomis, žemės ūkio kooperatyvais savanoriškai Įsteigta ir šio Įstatymo nustatyta tvarka Įregistruota kredito Įstaiga, telkianti savo narių ir savo asocijuotų narių (toliau – narių) ir klientų pinigus narių ūkiniams bei socialiniams poreikiams, numatytiems kredito unijos Įstatuose, tenkinti savitarpio paskolų teikimo būdu ir prisiimant su tuo susijusią riziką bei atsakomybę“¹³⁰. Įstatymo projekte kredito unija apibrėžiama taip: „Kredito unija – kredito Įstaiga, kuri tenkina savo narių ūkinius ir socialinius poreikius ir

¹²⁸ Lietuvos Respublikos kredito unijų Įstatymas // Valstybės žinios. 2000, Nr. 45-1289.

¹²⁹ Lietuvos Respublikos kredito unijų Įstatymo pakeitimo Įstatymo projektas. [interaktyvus]. [žiūrėta 2007-10-15]. Prieiga per internetą: http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=301571&p_query=&p_tr2=

¹³⁰ Lietuvos Respublikos kredito unijų Įstatymas // Valstybės žinios. 2000, Nr. 45-1289.

turi licenciją verstis ir verčiasi indėlių ir kitų gražintinų lėšų priėmimu iš šiame Įstatyme nustatytų neprofesionalių rinkos dalyvių, taip pat turi teisę verstis kitų šiame Įstatyme nustatytų finansinių paslaugų teikimu šio Įstatymo nustatytiems asmenims ir prisiima su tuo susijusią riziką bei atsakomybę¹³¹. Įstatymo projekte Įtvirtintą kredito unijos sąvoką galima padalinti į keturias dalis, kurios apibūdina pagrindinius kredito unijų bruožus, tai:

1. Kredito Įstaiga;
2. Tenkina savo narių ūkinius ir socialinius poreikius;
3. Turi licenciją verstis ir verčiasi indėlių ir kitų gražintinų lėšų priėmimu;
4. Turi teisę verstis kitų Įstatyme nustatytų finansinių paslaugų teikimu.

Įstatymo projekto rengėjai kredito unijos sąvoką dalinai suvienodino su Lietuvos Respublikos bankų Įstatymo 2 straipsnio 5 dalyje Įtvirtinta komercinio banko sąvoka (Komeracinis bankas - Lietuvos Respublikoje Įsteigta kredito Įstaiga, kuri turi licenciją verstis ir verčiasi indėlių ir kitų gražintinų lėšų priėmimu iš neprofesionalių rinkos dalyvių ir jų skolinimu ir prisiima su tuo susijusią riziką bei atsakomybę¹³²) bei Lietuvos Respublikos finansų Įstaigų Įstatyme nustatyta kredito Įstaigų sąvoka (Kredito Įstaiga – Įmonė, kuri turi licenciją verstis ir verčiasi indėlių ir kitų gražintinų lėšų priėmimu iš neprofesionalių rinkos dalyvių ir jų skolinimu arba elektroninių pinigų išleidimu ir tvarkymu¹³³).

Kredito unijų Įstatymo pakeitimo Įstatymo projekte atsiranda „neprofesionalių rinkos dalyvių“ sąvoka. Neprofesionalūs rinkos dalyviai - visi asmenys, išskyrus Lietuvos banką, finansų Įstaigas, draudimo Įmones, taip pat kitus asmenis, kurie gali kvalifikuotai Įvertinti skolinimosi riziką¹³⁴. Neprofesionalių rinkos dalyvių sąvokos Įvedimas patogus tuo, jog nereikia vardinti iš ko kredito unija gali priimti indėlius ir kitas gražintinas lėšas, tai padaro kredito unijų sąvoką kompaktiškesnę.

Kredito unijų Įstatyme apibrėžtoje kredito unijos sąvokoje nustatyta, jog kredito unija - tai kooperatiniais pagrindais suorganizuota kredito Įstaiga¹³⁵, Įstatymo projekte tokios nuostatos nebeliko, kredito unija tiesiog Įvardinama kaip kredito Įstaiga, kuri tenkina savo narių ūkinius ir socialinius poreikius. Toks Įstatymo projekte nustatytas kredito unijos apibrėžimas aiškiau ir tiksliau apibrėžia kredito uniją bei Įvardina jos esmę - savo narių finansinių poreikių tenkinimą.

Lietuvos Respublikos kredito unijų Įstatyme Įtvirtinta kredito unijos sąvoka neatitinka Lietuvos Respublikos finansų Įstaigų Įstatyme nustatytos bendros, kredito Įstaigas apibrėžiančios sąvokos. Priėmus Kredito unijų Įstatymo pakeitimo Įstatymo projektą kredito unijų sąvoka taptų

¹³¹ Lietuvos Respublikos kredito unijų Įstatymo pakeitimo Įstatymo projektas. [interaktyvus]. [žiūrėta 2007-10-15]. Prieiga per internetą: http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_1?p_id=301571&p_query=&p_tr2=

¹³² Lietuvos Respublikos bankų Įstatymas // Valstybės žinios. 2004, Nr. 54-1832.

¹³³ Lietuvos Respublikos finansų Įstaigų Įstatymas // Valstybės žinios. 2002, Nr. 91-3891.

¹³⁴ Ten pat.

¹³⁵ Lietuvos Respublikos kredito unijų Įstatymas // Valstybės žinios. 2000, Nr. 45-1289.

suderinta su Finansų Įstaigų Įstatyme nustatyta kredito Įstaigos sąvoka bei Bankų Įstatyme įtvirtinta komercinių bankų sąvoka.

4.3. PASIKEITĘS KREDITO UNIJŲ TEIKIAMŲ FINANSINIŲ PASLAUGŲ BEI VEIKLOS REGLAMENTAVIMAS

Kredito unijų Įstatymo 7 straipsnyje yra apibrėžta kredito unijų veikla¹³⁶. Kredito unijos:

1) priima iš savo narių, kredito unijų asociacijų, Lietuvos Respublikoje Įregistruotų visuomeninių organizacijų, religinių bendruomenių, profesinių sąjungų organizacijų, labdaros ir paramos fondų, Lietuvos Respublikos Vyriausybės ir (ar) savivaldybių Įgaliotų institucijų, tarptautinių ir (ar) užsienio valstybių labdaros (paramos) fondų, taip pat, iki kredito unija Įstos Į Centrinę kredito uniją, ir iš kitų kredito unijų, nesančių Centrinės kredito unijos narėmis, terminuotus ir neterminuotus indėlius;

2) duoda savo nariams tik kredito unijos Įstatuose numatyta paskirčiai ilgalaikes ir trumpalaikes savitarpio paskolas;

3) diskontuoja, inkasuoja vekselius;

4) iki kredito unija Įstos Į Centrinę kredito uniją, skolina pinigus kitoms kredito unijoms, nesančioms Centrinės kredito unijos narėmis, ar kredito unijų asociacijai arba skolinasi pinigų iš kitų kredito unijų, nesančių Centrinės kredito unijos narėmis, ar kredito unijų asociacijos šio Įstatymo 9 straipsnio 4 dalyje numatytomis sąlygomis;

5) investuoja laisvas kredito unijos lėšas Į valstybės bei Lietuvos banko išleidžiamus vertybinius popierius, jei tokia veikla numatyta kredito unijos Įstatuose;

6) užsiima kita kredito Įstaigoms būdinga veikla¹³⁷.

Įstatymo projekto 4 straipsnis kredito unijos teikiamas paslaugas suskirsto Į licencines finansines paslaugas ir nelicencines finansines paslaugas:

Licencinės finansinės paslaugos:

- 1) indėlių ir kitų grąžintinų lėšų priėmimas iš neprofesionalių rinkos dalyvių;
- 2) pinigų pervedimas.

Taip pat nurodomos nelicencinės finansinės paslaugos, kurias gali teikti kredito unijos:

- 1) indėlių ir kitų grąžintinų lėšų priėmimas;
- 2) skolinimas (Įskaitant hipotekines paskolas);
- 3) operacijų su mokėjimo kortelėmis ir kitomis mokėjimo priemonėmis atlikimas;

¹³⁶ Lietuvos Respublikos kredito unijų Įstatymas // Valstybės žinios. 2000, Nr. 45-1289.

¹³⁷ Ten pat.

- 4) finansinių laidavimų ir finansinių garantijų teikimas;
- 5) finansinis tarpininkavimas (agento veikla), kaip tą numato Lietuvos Respublikos finansų įstaigų įstatymas;
- 6) pinigų tvarkymas;
- 7) informacijos bei konsultacijų kredito teikimo ir mokėjimo klausimais teikimas;
- 8) seifo kamerų nuoma;
- 9) valiutos keitimas (grynaisiais pinigais)¹³⁸.

Įstatymo projekto 4 straipsnis aiškiai nurodo kokias licencines finansines paslaugas ir nelicencines finansines paslaugas gali teikti kredito unijos, lyginant su Kredito unijų Įstatymo 7 straipsniu, tai įneša daugiau skaidrumo kalbant apie kredito unijų veiklą, užkertamas kelias kredito unijoms užsiimti joms nepriskirtomis finansinėmis paslaugomis. Be to, Įstatymo projekte nustatytas finansinių paslaugų sąrašas yra baigtinis. Įstatymo projekto 4 straipsnyje išvardintos finansinės paslaugos yra reglamentuotos Lietuvos Respublikos finansų įstaigų Įstatymo 3 straipsnyje¹³⁹. Taigi Įstatymo projekto 4 straipsnis parengtas taip, kad atitiktų Finansų įstaigų Įstatymo 3 straipsnio nuostatas, reglamentuojančias finansines paslaugas.

Lietuvos Respublikos finansų įstaigų Įstatyme licencinės finansinės paslaugos apibrėžiamos kaip finansinės paslaugos, kurių teikimu galima verstis tik gavus Įstatymų nustatyta tvarka išduotą licenciją¹⁴⁰. Licenciją išduoda Lietuvos bankas teisės aktų nustatyta tvarka, kai yra įvykdomos Licencijų kredito unijoms išdavimo ir atšaukimo tvarkos nustatytos tam tikros sąlygos.

Šiuo metu kredito unijos neturi tokio plataus paslaugų rato kaip komerciniai bankai. Priėmus Kredito unijų Įstatymo pakeitimo Įstatymo projektą kredito unijos galės teikti žymiai daugiau finansinių paslaugų: operacijų su mokėjimo kortelėmis ir kitomis mokėjimo priemonėmis atlikimas, finansinių laidavimų ir finansinių garantijų teikimas, pinigų tvarkymas, valiutos keitimas (grynaisiais pinigais). Įstatymo projekte pateikiamas išsamus finansinių paslaugų, kurias teiks kredito unija sąrašas, visos paslaugos suskirstytos į licencines ir nelicencines finansines paslaugas, be to, kredito unijų teikiamų paslaugų sąrašas suderintas su Finansų įstaigų Įstatymu ir yra baigtinis. Visi minėti pakeitimai įneš daugiau aiškumo ir skaidrumo kredito unijų veikloje, be to, dėl naujų finansinių paslaugų kredito unijų plėtra taps intensyvesnė, kredito unijos bus dar pajėgesnės konkuruoti su komerciniais bankais.

¹³⁸ Lietuvos Respublikos kredito unijų Įstatymo pakeitimo Įstatymo projektas. [interaktyvus]. [žiūrėta 2007-10-15]. Prieiga per internetą: http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=301571&p_query=&p_tr2=

¹³⁹ Lietuvos Respublikos finansų įstaigų Įstatymas // Valstybės žinios. 2002, Nr. 91-3891.

¹⁴⁰ Ten pat.

4.4 ASMENŲ RATAS, IŠ KURIŲ KREDITO UNIJOS TURI TEISĘ PRIIMTI INDĖLIUS IR KITAS GRAŽINTINAS LĖŠAS

Kredito unijų Įstatymas numato, kad kredito unijos terminuotus ir neterminuotus indėlius priima iš savo narių, kredito unijų asociacijų, Lietuvos Respublikoje Įregistruotų visuomeninių organizacijų, religinių bendruomenių, profesinių sąjungų organizacijų, labdaros ir paramos fondų, Lietuvos Respublikos Vyriausybės ir (ar) savivaldybių Įgaliotų institucijų, tarptautinių ir (ar) užsienio valstybių labdaros (paramos) fondų, taip pat, iki kredito unija Įstos Į Centrinę kredito uniją, ir iš kitų kredito unijų, nesančių Centrinės kredito unijos narėmis¹⁴¹. Įstatymo projekto 4 straipsnio 5 dalis nustatanti asmenų ratą, iš kurių kredito unija gali priimti indėlius ir kitas gražintinas lėšas išplečiama tokia nuostata: „Lietuvos Respublikos civilinio kodekso nustatyta tvarka iš kredito unijos narių nepilnamečių vaikų (Įvaikių) ar globojamų vaikų, jei bent vienas iš tėvų ar globėjų (rūpintojų) yra kredito unijos narys irgi gali būti priimami indėliai ir kitos gražintinos lėšos“¹⁴². Lietuvos Respublikos civilinio kodekso 2.8 straipsnio, reglamentuojančio nepilnamečių nuo keturiolikos iki aštuoniolikos metų civilinį veiksnumą, 2 dalis nustato, jog „nepilnamečiai nuo keturiolikos iki aštuoniolikos metų, be šio kodekso 2.7 straipsnio 3 dalyje numatytų teisių, turi teisę savarankiškai disponuoti savo pajamomis bei turtu, Įgytu už šias pajamas, Įgyvendinti autorių teises Į savo kūrinčius, išradimus, pramoninį dizainą, taip pat sudaryti smulkius buitinius sandorius“¹⁴³. Lietuvos Respublikos vaiko teisių pagrindų Įstatymo 12 straipsnio 3 dalis numato, jog „vaikas, atsižvelgiant Į jo veiksnumą, turi teisę pats arba per savo teisėtus atstovus sudarinėti sandorius, turėti indėlių kredito Įstaigose ir disponuoti uždarbiu ar stipendija, Įgyvendinti kitas turtines teises, kurias nustato atitinkami Įstatymai bei teisės aktai“¹⁴⁴. Civilinio kodekso 2.5 straipsnyje nustatyta, kad fizinių asmenų civilinis veiksnumas – fizinio asmens galėjimas savo veiksmais Įgyti civilines teises ir susikurti pareigas (civilinis veiksnumas) atsiranda visiškai, kai asmuo sulaukia pilnametystės, t.y. kai jam sukanka aštuoniolika metų¹⁴⁵.

Kredito unijų Įstatymo pakeitimo Įstatymo projekte nenustatytas amžiaus cenzas, nuo kurio asmuo gali tapti kredito unijos nariu, skirtingai nei Kredito unijų Įstatyme, kuris numato, jog „kredito unijos nariais gali būti asmenys, sukakę 18 metų. Įstatuose gali būti numatyta galimybė priimti asmenis nuo 16 metų, jei jie turi savarankišką pragyvenimo šaltinį“¹⁴⁶.

¹⁴¹ Lietuvos Respublikos kredito unijų Įstatymas // Valstybės žinios. 2000, Nr. 45-1289.

¹⁴² Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas // Valstybės žinios. 2000, Nr. 74-2262

¹⁴³ Ten pat.

¹⁴⁴ Lietuvos Respublikos vaiko teisių pagrindų Įstatymas // Valstybės žinios. 1996, Nr. 33-807.

¹⁴⁵ Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas // Valstybės žinios. 2000, Nr. 74-2262.

¹⁴⁶ Lietuvos Respublikos kredito unijų Įstatymo pakeitimo Įstatymo projektas. [interaktyvus]. [žiūrėta 2007-10-15].

Prieiga per internetą: http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=301571&p_query=&p_tr2=

Panaikindami amžiaus ceną projekto autoriai įveda veiksnų terminą. Taigi nors Civilinio kodekso 2.5 straipsnyje nustatyta, kad fizinių asmenų civilinis veiksnumas atsiranda visiškai, kai asmuo sulaukia pilnametystės, 2.7 straipsnyje numatyta išimtis, kuria pasinaudota rengiant Įstatymo projektą. Be to, indėliai ir kitos gražintinos lėšos iš kredito unijos narių nepilnamečių vaikų (Įvaikių) ar globojamų vaikų gali būti priimanos tik tuo atveju, jei bent vienas iš tėvų ar globėjų (rūpintojų) yra kredito unijos narys. Šia nuostata įvedamas tam tikras saugiklis, jeigu vienas iš tėvų ar globėjų jau yra kredito unijos narys, reiškia kiti nariai pasitiki šiuo asmeniu.

Asmenų rato, iš kurių kredito unija, priėmus Kredito unijų Įstatymo pakeitimo Įstatymo projektą, turės teisę priimti indėlius ir kitas gražintinas lėšas, išplėtimas tik dar labiau leis kredito unijoms padidinti savo narių skaičių ir užsitikrinti papildomų lėšų pritraukimą.

4.5. DETALESNĖ LICENCIJŲ REGLAMENTAVIMO TVARKA

Licencijų išdavimo tvarką dabar reglamentuoja Kredito unijų Įstatymo 16 straipsnis. Licenciją verstis taupymo ir savitarpio paskolų davimo operacijomis bei kita kredito Įstaigoms būdinga veikla kredito unijai išduoda priežiūros institucija jos nustatyta tvarka¹⁴⁷. Lietuvos Respublikos bankų Įstatymo 8 straipsnio 6 dalyje nustatyta, kad Lietuvos bankas Įstatymų ir kitų teisės aktų nustatytais atvejais ir tvarka išduoda bei atšaukia licencijas Lietuvos Respublikos kredito Įstaigoms bei užsienio valstybių kredito Įstaigų filialams ir prižiūri jų veiklą, taip pat atlieka kitas Įstatymų nustatytas funkcijas, susijusias su kredito Įstaigų veikla¹⁴⁸.

Kredito unijų Įstatymo pakeitimo Įstatymo projekto 9 straipsnyje Įtvirtinta licencijų išdavimo tvarka perkelta iš Lietuvos Respublikos bankų Įstatymo. Kredito unijų Įstatymo 16 straipsnį reikia keisti visą, pataisos neįmanomos, kadangi visas straipsnis neatitinka licencijų suteikimo sąlygas ir tvarką nustatančių Lietuvos Respublikos Įstatymų, Įstatymų, reglamentuojančių kredito Įstaigų steigimą ir jų veiklą, bei Lietuvos banko teisės aktų.

Kredito unija norėdama gauti licenciją priežiūros institucijai pateikia pareiškimą. Įstatymo projekte pareiškimo sąvoka pakeičiama prašymu. Nėra griežtos ribos tarp prašymo, pareiškimo ir kitų raštų, kuriais dėstoma nuomonė, norai ar aiškinamos aplinkybės. Tačiau šiuo atveju žodis prašymas tinka labiau, kadangi pareiškimai rašomi, kai prireikia kreiptis į teismą ar kitas teisėsaugos Įstaigas, kai norima išdėstyti nepritarimą institucijos ar jos vadovo veiksmams, pranešti apie tam tikrus trūkumus ar taisytinus dalykus.

¹⁴⁷ Lietuvos Respublikos kredito unijų Įstatymas // Valstybės žinios. 2000, Nr. 45-1289.

¹⁴⁸ Lietuvos Respublikos Lietuvos banko Įstatymas // Valstybės žinios. 2004, Nr. 54-1832.

Įstatymo projekte numatyti licencijos išdavimo bei sprendimo išduoti licenciją priėmimo terminai. Kredito unijų Įstatyme šie terminai nebuvo reglamentuoti. Terminų aiškus nustatymas ir įvardinimas suteikia skaidrumo priežiūros institucijos veikloje. Reglamentuoti terminai įgalioja priežiūros instituciją per nustatytą laiko tarpą pateikti licencijos prašančiai kredito unijai motyvuotą sprendimą išduoti licenciją arba jos neišduoti. Taip pat nustatyta, jog licencija išduodama neterminuotam laikui.

4.6. FILIALŲ IR KITŲ STRUKTŪRINIŲ PADALINIŲ STEIGIMAS

Lietuvos Respublikos galiojusiuose ir šiuo metu galiojančiame Kredito unijų Įstatyme nebuvo numatyta galimybė kredito unijoms steigti filialus ir kitus struktūrinius padalinius. Juridinio asmens filialas yra struktūrinis juridinio asmens padalinys, turintis savo buveinę ir atliekantis visas arba dalį juridinio asmens funkcijų¹⁴⁹. Lietuvos Respublikos finansų Įstaigų Įstatymo 35 straipsnyje įtvirtinta nuostata, jog finansų Įstaiga gali steigti filialus, atstovybes ir kitus padalinius, kuriuos nustato šio Įstatymo 37 straipsnis. Lietuvos Respublikos bankų Įstatymo 11 straipsnis reglamentuoja banko filialų ir kitų padalinių steigimą, šiame straipsnyje įtvirtintos nuostatos panaudotos ir rengiant kredito unijų Įstatymo pakeitimo Įstatymo projektą, galima sakyti visus Bankų Įstatymo 11 straipsnis perkeltas į kredito unijų Įstatymo projekto 12 straipsnį.

Įstatymo projekte kredito unijų filialams yra numatytas tam tikras apribojimas, t.y. kredito unija filialus ir kitus kredito unijos Įstatuose nurodytus struktūrinius padalinius gali steigti Įstatuose nustatyta tvarka tik Lietuvos Respublikoje, be to, visi kredito unijos struktūriniai padaliniai, kuriuose teikiamos finansinės paslaugos, turi turėti ryšio priemones, užtikrinančias informacijos apie atliktas operacijas perdavimą į kredito unijos buveinę kredito unijos nustatyta tvarka taip, kad būtų galima sudaryti kredito unijos dienos balansą¹⁵⁰. Bankai savo filialus gali steigti ir užsienio valstybėse, jei priežiūros institucija patenkina tokį banko prašymą.¹⁵¹

Šiuo metu kredito unijos steigia nutolusias kasas, kurių steigimas Lietuvos Respublikos kredito unijų Įstatyme yra nenumatytas ir nereglamentuotas, nors Finansų Įstaigų Įstatymo 37 straipsnio 2 dalis numato, jog finansų Įstaigos, jeigu tai numatyta jų steigimo dokumentuose ir to nedraudžia jų veiklą reglamentuojantys Lietuvos Respublikos Įstatymai, gali teikti finansines paslaugas ir kitoje vietoje, negu yra jos pačios arba jų filialo buveinė, Įsteigusios atskirus

¹⁴⁹ Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas // Valstybės žinios. 2000, Nr. 74-2262

¹⁵⁰ Lietuvos Respublikos kredito unijų Įstatymo pakeitimo Įstatymo projektas. [interaktyvus]. [žiūrėta 2007-10-15]. Prieiga per internetą: http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=301571&p_query=&p_tr2=

¹⁵¹ Lietuvos respublikos bankų Įstatymas // Valstybės žinios. 2004, Nr. 54-1832.

padalinius, darbo vietas arba automatizuotus punktus¹⁵². Priėmus Kredito unijų Įstatymo pakeitimo Įstatymo projektą šis trūkumas bus ištaisytas, kredito unijos kaip ir komerciniai bankai galės steigti filialus ir kitus struktūrinius padalinius. Tai suteiks šioms kredito Įstaigoms daugiau mobilumo, kredito unijos galės plėsti savo tinklą visoje Lietuvos Respublikos teritorijoje, dėl to augs kredito unijų narių skaičius, o augant narių skaičiui didės kredito unijų valdomas kapitalas. Tai leis kredito unijoms stiprinti savo pozicijas konkurencinėje kovoje su komerciniais bankais.

4.7. KREDITO UNIJŲ VALDYMAS

Lietuvos Respublikos civilinio kodekso antros knygos 2.82 straipsnyje nustatyta, kad kiekvienas juridinis asmuo turi turėti vienasmenį ar kolegialų valdymo organą ir dalyvių susirinkimą, jeigu steigimo dokumentuose ir juridinių asmenų veiklą reglamentuojančiuose Įstatymuose nenumatyta kitokia organų struktūra¹⁵³. Lietuvos Respublikos finansų Įstaigų Įstatymo 18 straipsnyje įtvirtinta nuostata, jog finansų Įstaigos kolegialūs valdymo organai yra stebėtojų taryba ir valdyba. Kredito unijų Įstatymo 26 straipsnyje nustatyta, jog kredito unijos valdymo organais yra visuotinis narių susirinkimas, stebėtojų taryba, valdyba ir paskolų komitetas¹⁵⁴. Kredito unijos administracija nėra privalomas organas ir gali būti sudaryta tik tada, kai taip nutaria visuotinis narių susirinkimas. Jeigu administracija nesudaroma jos funkcijas atlieka kredito unijos valdyba¹⁵⁵.

Kredito unijų Įstatymo pakeitimo Įstatymo projekte nustatyta, kad kredito unijos organai yra šie: kredito unijos visuotinis narių susirinkimas, stebėtojų taryba, valdyba ir administracijos vadovas¹⁵⁶, o lyginant su dabar galiojančiu kredito unijų Įstatymu yra išskirti ir kredito unijos valdymo organai. Kredito unijų Įstatymo pakeitimo Įstatymo projekto 21 straipsnio 2 dalyje nustatyta, jog kredito unijos valdymo organai yra kredito unijos valdyba ir administracijos vadovas. Kredito unijos administracijos vadovas yra vienasmenis valdymo organas.

Lietuvos Respublikos civilinio kodekso antros knygos 2.82 straipsnyje nustatyta, kad valdymo organas atsako už finansinės atskaitomybės sudarymą, juridinio asmens dalyvių susirinkimo sušaukimą, duomenų ir dokumentų pateikimą juridinių asmenų registru, pranešimą juridinio asmens dalyviams apie esminius įvykius, turinčius reikšmės juridinio asmens veiklai,

¹⁵² Lietuvos Respublikos finansų Įstaigų Įstatymas // Valstybės žinios. 2002, Nr. 91-3891.

¹⁵³ Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas // Valstybės žinios. 2000, Nr. 74-2262.

¹⁵⁴ Lietuvos Respublikos kredito unijų Įstatymas // Valstybės žinios. 2000, Nr. 45-1289.

¹⁵⁵ Ten pat.

¹⁵⁶ Lietuvos Respublikos kredito unijų Įstatymo pakeitimo Įstatymo projektas. [interaktyvus]. [žiūrėta 2007-10-15].

Prieiga per internetą: http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=301571&p_query=&p_tr2=

juridinio asmens veiklos organizavimą, juridinio asmens dalyvių apskaitą, kitus veiksmus¹⁵⁷. Kredito unijų Įstatymo pakeitimo Įstatymo projekte daug kredito unijos valdybos funkcijų, numatytų Kredito unijų Įstatymo 35 straipsnyje, priskirta kredito unijos administracijos vadovui, todėl šis kredito unijos organas priskiriamas kredito unijos valdymo organams.

Taigi Kredito unijų Įstatymo pakeitimo Įstatymo projekte administracijos vadovas priskiriamas prie privalomų sudaryti kredito unijos organų, tokiu būdu siekiama aiškiau paskirstyti kompetencijos sritis tarp kredito unijos valdymo organų. Dalies kredito unijų valdybos funkcijų perdavimas administracijos vadovui užtikrina efektyvesnį kredito unijos valdymą bei įtvirtina aiškesnį valdžių padalijimo principo veikimą.

Kredito unijoms vadovams: stebėtojų tarybos nariams, valdybos nariams, administracijos vadovui, vidaus audito tarnybos vadovui, paskolų komiteto pirmininkui, revizijos komisijos pirmininkui¹⁵⁸ nustatyti reikalavimai būti nepriekaištingos reputacijos bei turėti kvalifikaciją ir patirtį, leidžiančią tinkamai atlikti pareigas. Kredito unijų Įstatymo pakeitimo Įstatymo projekto 30 straipsnio 3 dalies pirmame punkte nustatyta, jog asmuo negali būti laikomas nepriekaištingos reputacijos, jeigu jis buvo nuteistas už Lietuvos Respublikos baudžiamajame kodekse numatytus sunkius, labai sunkius nusikaltimus bei kitus nusikaltimus nepaisant to, ar teistumas išnyko¹⁵⁹. Tokio reikalavimo nustatymas autoriaus nuomone atrodo nesuderinamas su Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 97 straipsnio 6 dalimi, kurioje nustatyta, jog kai sueina nustatyti terminai, teistumas išnyksta ir asmenys laikomi neteistais¹⁶⁰.

Kredito unijų Įstatymo pakeitimo Įstatymo projekto 30 straipsnio 5 dalis nustato, jog kredito unijos valdybos pirmininkas ir administracijos vadovas turi mokėti lietuvių kalbą ir nuolat gyventi Lietuvos Respublikoje¹⁶¹. Europos teisės departamento išvadoje „Dėl Lietuvos Respublikos kredito unijų Įstatymo pakeitimo Įstatymo projekto atitikties Europos Sąjungos teisei“ nurodyta, kad tokių apribojimų nustatymas yra asmens ir įsisteigimo laisvės pažeidimas (pažeidžiami Europos Bendrijos steigimo sutarties 39 ir 43 straipsniai)¹⁶².

Priėmus kredito unijų Įstatymo pakeitimo Įstatymo projektą kredito unijos valdymo organais taps kredito unijos valdyba ir administracijos vadovas. Didelė dalis valdybai šiuo metu priskirtų funkcijų bus perduota administracijos vadovui, kompetencijos pasidalijimas užtikrins efektyvesnį kredito unijos valdymą ir atsakomybės taikymą. Nepriekaištingos reputacijos bei

¹⁵⁷ Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas // Valstybės žinios. 2000, Nr.74-2262.

¹⁵⁸ Lietuvos Respublikos kredito unijų Įstatymo pakeitimo Įstatymo projektas. [interaktyvus]. [žiūrėta 2007-10-15]. Prieiga per internetą: http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=301571&p_query=&p_tr2=

¹⁵⁹ Ten pat.

¹⁶⁰ Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas // Valstybės žinios. 2000, Nr. 89-2741.

¹⁶¹ Lietuvos Respublikos kredito unijų Įstatymo pakeitimo Įstatymo projektas. [interaktyvus]. [žiūrėta 2007-10-15]. Prieiga per internetą: http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=301571&p_query=&p_tr2=

¹⁶² Europos teisės departamento išvada „Dėl Lietuvos Respublikos kredito unijų Įstatymo pakeitimo Įstatymo projekto atitikties Europos sąjungos teisei“. [interaktyvus]. [žiūrėta 2007-10-15]. Prieiga per internetą: http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=303121&p_query=&p_tr2=

reikiamos kvalifikacijos kriterijų įvedimas kredito unijos vadovams, leis apsaugoti kredito uniją nuo neprofesionalių sprendimų priėmimo.

4.8. KREDITO UNIJŲ PRIEŽIŪRA

Kredito unijų Įstatymo pakeitimo Įstatymo projekto aštuntasis skirsnis reglamentuoja kredito unijų priežiūrą. Kredito Įstaigų veiklos priežiūra – tai priežiūrai atlikti reikalingos iš kredito Įstaigų ataskaitų forma gautos informacijos kaupimas, analizė, kredito Įstaigų veiklos ir finansinės būklės vertinimas šios informacijos pagrindu, atsižvelgiant į teisės aktuose nustatytus kredito Įstaigų veiklos riziką ribojančius normatyvus ir kitus reikalavimus¹⁶³. Įstatymo projekto 55 straipsnyje nustatyta, jog kredito unijų priežiūros institucija yra Lietuvos bankas. Įstatymo projekte numatytos papildomos priežiūros institucijos teisės, lyginant su dabartiniu Kredito unijų Įstatymu, atliekant priežiūros funkcijas:

- Priežiūros institucija, nustačiusi teisės aktų pažeidimus ar kredito unijos veiklos trūkumus, arba nustačiusi, kad kredito unijos veikla kelia grėsmę kredito unijos veiklos stabilumui ir patikimumui, turi teisę kredito unijai duoti Kredito unijų Įstatymo pakeitimo Įstatymo projekto 55 straipsnio 2 dalyje nustatytus rašytinius nurodymus¹⁶⁴.

- Priežiūros institucija, nustačiusi teisės aktų pažeidimus ar kredito unijos veiklos trūkumus, arba nustačiusi, kad kredito unijos veikla kelia grėsmę kredito unijos veiklos stabilumui ir patikimumui, turi teisę laikinai kredito unijai nustatyti individualius kredito unijos veiklos riziką ribojančių normatyvų dydžius ar papildomus reikalavimus dėl rizikos ribojimo¹⁶⁵.

Tokias priežiūros institucijai suteiktas papildomas teises galima įvardinti kaip prevencines priemones, kuriomis siekiama užkirsti kelią rizikos veiksnių atsiradimui tolesnėje kredito unijų veikloje, priežiūros institucija gali iškart netaikyti poveikio priemonių, o per nustatytą tam tikrą terminą įpareigoti kredito uniją pašalinti pažeidimus ar trūkumus.

Įstatymo projekte taip pat nurodytos poveikio priemonės, kurias priežiūros institucija gali taikyti kredito unijai. Lyginant su galiojančiu Kredito unijų Įstatymu priežiūros institucija galės taikyti šias papildomas poveikio priemones¹⁶⁶:

¹⁶³ Lietuvos bankas. [interaktyvus]. [žiūrėta 2007-10-15]. Prieiga per internetą: <http://www.lb.lt/lt/klausimai.htm>

¹⁶⁴ Lietuvos Respublikos kredito unijų Įstatymo pakeitimo Įstatymo projektas. [interaktyvus]. [žiūrėta 2007-10-15]. Prieiga per internetą: http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=301571&p_query=&p_tr2=

¹⁶⁵ Lietuvos Respublikos kredito unijų Įstatymo pakeitimo Įstatymo projektas. [interaktyvus]. [žiūrėta 2007-10-15]. Prieiga per internetą: http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=301571&p_query=&p_tr2=

¹⁶⁶ Lietuvos Respublikos kredito unijų Įstatymo pakeitimo Įstatymo projektas. [interaktyvus]. [žiūrėta 2007-10-15]. Prieiga per internetą: http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=301571&p_query=&p_tr2=

- laikinai nušalinti kredito unijos stebėtojų tarybos narį (narius), valdybos narį (narius), kredito unijos administracijos vadovą, paskolų komiteto narį (narius) nuo pareigų arba nušalinti kredito unijos stebėtojų tarybos narį (narius), valdybos narį (narius), kredito unijos administracijos vadovą, paskolų komiteto narį (narius) nuo pareigų ir reikalauti, kad jie būtų atšaukti iš pareigų ir (ar) su jais būtų nutraukta sutartis ar būtų panaikinti jų Įgaliojimai;

- paskelbti kredito unijos veiklos apribojimą (moratoriumą);
- laikinai apriboti teisę disponuoti lėšomis, esančiomis sąskaitose Centrinėje kredito unijoje bei kitose kredito Įstaigose, ir kitu turto.

Papildomų poveikio priemonių nustatymas leis priežiūros institucijai nuo pareigų nušalinti bet kurį kredito unijos organo narį. Šiuo metu galiojančiame Kredito unijų Įstatyme priežiūros institucija turi teisę reikalauti nušalinti kredito unijos valdybos pirmininką, jos narį (narius) ar administracijos vadovą bei sustabdyti kredito unijos stebėtojų tarybos Įgaliojimus, nušalinti kredito unijos valdybą, administracijos vadovą¹⁶⁷.

4.9. KREDITO UNIJŲ VEIKLĄ RIBOJANTYS NORMATYVAI

Kredito unijų veiklą Lietuvoje prižiūri Lietuvos bankas. 1995 metais lapkričio 3 dieną Lietuvos banko valdyba, vykdydama Lietuvos Respublikos kredito unijų Įstatymo 46 straipsnį nutarimu Nr. 105 „Dėl kredito unijų veiklos riziką ribojančių normatyvų“ patvirtino kredito unijų veiklos riziką ribojančius normatyvus. 2005 metų vasario 24 dieną Lietuvos banko valdyba nutarimu Nr. 24 „Dėl Lietuvos banko valdybos 1998 m. rugpjūčio 27 d. nutarimo Nr. 154 „Dėl kredito unijų veiklos riziką ribojančių normatyvų skaičiavimo taisyklių ir ataskaitų formų patvirtinimo“ pakeitimo“ pakeitė kredito unijų veiklos riziką ribojančius normatyvus ir išdėstė juos sekančiai:

- Likvidumo normatyvas - kredito unijos likvidžių aktyvų santykis su kredito unijos Įsipareigojimais kiekvienu pareikalavimu, ne mažesnis negu 30 procentų, o perskaičiuotų likvidžių aktyvų ir kredito unijos kapitalo sumos su perskaičiuotais einamaisiais Įsipareigojimais santykis ne mažesnis kaip vienetas.

- Maksimalios atviros pozicijos užsienio valiuta normatyvas – bendrosios atviros valiutos pozicijos (išskyrus eurus) ir kredito unijos kapitalo santykis, ne didesnis kaip 25 procentai, bei vienos valiutos (išskyrus eurus) atviros pozicijos ir kredito unijos kapitalo santykis, ne didesnis kaip 15 procentų kredito unijos kapitalo

¹⁶⁷ Lietuvos Respublikos kredito unijų Įstatymas // Valstybės žinios. 2000, Nr. 45-1289.

- Kapitalo pakankamumo normatyvas - kredito unijos kapitalo ir aktyvų, įvertintų pagal riziką, santykis, ne mažesnis negu 13 procentų¹⁶⁸.

Visi šie kredito unijų likvidumo normatyvai nustatyti kredito unijų Įstatymo 46 straipsnyje. Kredito unijų Įstatymo pakeitimo Įstatymo projekto 44 straipsnis be jau minėtų likvidumo normatyvų numato naują didžiausios paskolos vienam skolininkui normatyvą bei palieka galimybę priežiūros institucijai nustatyti kitus reikalavimus.

Maksimalios paskolos vienam skolininkui normatyvas riboja kredito Įstaigos galimybes vienam skolininkui suteikti dideles paskolas. Bankams Lietuvos bankas yra nustatęs, kad paskolų suma vienam skolininkui neturi viršyti 25% banko kapitalo.

Nuolat augant kredito unijų kapitalui, paskolų skaičiui ir dydžiui papildomi kredito unijų veiklą ribojantys normatyvai turėtų sumažinti jų veiklos riziką. Tačiau dėl bankų riziką ribojančių normatyvų yra pasisakyta ir taip: „Nedetalizuojant konkrečiai kiekvieno rodiklio ir nenagrinėjant jų skaičiavimo metodikų, galima pasakyti, kad šie rodikliai neleidžia išmatuoti banko veiklos rizikos lygio, o juo labiau neapsaugo nuo nesėkmių, klaidų ar praradimų. Pavyzdžiui, maksimalios skolos vienam skolininkui normatyvas riboja banko galimybes vienam skolininkui suteikti dideles paskolas. Tačiau visuomet gali būti situacijų, kuomet vienas, bet mokus skolininkas geriau nei trys, turintys finansinių problemų. Skaičiuojant kapitalo pakankamumo normatyvą, banko aktyvai (turtas) yra sveriami ir lyginami su kapitalu. Lietuvos banko valdybos nutarimu iš anksto nustatyta, kokį svorį suteikti konkrečiam aktyvui (pvz., paskolai). Akivaizdu, kad kiekvienas gyvenimo atvejis yra konkretus, todėl realioji padėtis gali skirtis ir į geresnę, ir į blogesnę pusę. Normatyvai visuomet skaičiuojami už jau praėjusį laikotarpį, todėl neleidžia prognozuoti banko būklės. Riziką ribojantys normatyvai nėra patikimi, jie neleidžia numatyti banko problemų, todėl jais pasikliauti reikia su išlygomis. Net ir žinant apie išlygas, normatyvai yra nustatomi, komercinių bankų veikla ribojama, o tai potencialiai gali mažinti banko veiklos efektyvumą, didinti jo kaštus, mažinti pajamas, o tuo pačiu – branginti kreditus“¹⁶⁹.

Kredito unijų skaičius kiekvienais metais vis auga, narių skaičius didėja, dėl to neišvengiamai auga ir kredito unijų valdomas turtas. Priėmus kredito unijų Įstatymo pakeitimo Įstatymo projektą kredito unijos galės teikti dar daugiau finansinių paslaugų, be to, kredito unijos galės išduoti paskolas tokiomis pat sąlygomis kaip ir bankai, todėl Kredito unijų Įstatyme

¹⁶⁸ Lietuvos banko valdybos nutarimas Nr. 24 “Dėl Lietuvos banko valdybos 1998 m. rugpjūčio 27 d. nutarimo Nr. 154 “Dėl kredito unijų veiklos riziką ribojančių normatyvų skaičiavimo taisyklių ir ataskaitų formų patvirtinimo“ pakeitimo“ // Valstybės žinios. 2005, Nr. 31-1032.

¹⁶⁹ Lietuvos laisvosios rinkos institutas. Kreditai ir bankai. [interaktyvus]. [žiūrėta 2007-10-15]. Prieiga per internetą: http://www.lrinka.lt/index.php/analitiniai_darbai/kreditai_ir_bankai/2409

nustatytus normatyvus būtina papildyti papildomais normatyvais, kurie turėtų dar labiau sumažinti veiklos riziką.

4.10. NARYSTĖ

Kredito unijų Įstatymo pakeitimo Įstatymo projekte nebelieka Kredito unijų Įstatyme nustatytų kriterijų, kuriais gali būti grindžiama narystė kredito unijose. Šiuos kriterijus reglamentuoja Kredito unijų Įstatymo 17 straipsnio 8 dalis:

- darbas toje pačioje Įmonėje, Įstaigoje;
- profesinis bendrumas;
- priklausymas tam tikram formaliam asmenų junginiui: organizacijai, Įskaitant visuomenines ir profesines, bet išskyrus politines partijas; mokymosi, etninei, kultūros, socialinei ar religinei draugijai ra bendruomenei ir pan.;
- gyvenimas toje pačioje gyvenamojoje vietovėje – miestelyje, seniūnijos teritorijoje ar kitame savivaldybės tarybos nustatytame darinyje, jeigu seniūnijos teritorija nėra apibrėžta¹⁷⁰.

F. W. Raiffeisenas, vienas iš kooperatyvų atsiradimo pradininkų, apibrėžė pagrindinius kooperatyvo principus, vienas iš jų numato, kad kooperatyvo veikla turi apimti riboto dydžio vietovę, kad nariai galėtų glaudžiai bendradarbiauti, keistis gyvenimo ir ekonominėmis žiniomis¹⁷¹. Minėtų kriterijų panaikinimas galimai pažeistų kredito unijų veiklos principus, o būtent F. W. Raiffeiseno nustatytą teritorinį principą, užtikrinantį glaudų kredito unijos ir jos narių bendravimą. Plečiantis kredito unijos narių skaičiui, plečiasi ir kredito unijos veiklos teritorija. Panaikinus minėtus kriterijus, kuriais grindžiama narystė kredito unijoje, ši kredito Įstaiga galimai netektų savo esminio bruožo, kuris ją skiria nuo kitų kredito Įstaigų. Kooperatyvo veikimo spindulys turėtų būti ribojamas teritoriškai. Tai leistų kooperatyvui geriau tenkinti specifinius, būtent tai teritorijai būdingus žmonių poreikius, bei užtikrintų didesnį žmonių tarpusavio pasitikėjimą¹⁷².

Europos teisės departamentas savo išvadoje „Dėl Lietuvos Respublikos kredito unijų Įstatymo pakeitimo Įstatymo projekto atitikties Europos Sąjungos teisei“ pasisakė, jog nelikus galiojančio Kredito unijų Įstatymo 17 straipsnio 8 dalies, kredito unijos netenka savo specifiškumo ir savo veikla tampa panašios Į kitas kredito Įstaigas. Todėl egzistuoja tikimybė,

¹⁷⁰ Lietuvos Respublikos kredito unijų Įstatymas // Valstybės žinios. 2000, Nr. 45-1289.

¹⁷¹ Asociacija Lietuvos kredito unijos. Istorija. [interaktyvus]. [žiūrėta 2007-10-15]. Prieiga per internetą: <http://www.kredito-unijos.lt/lt/istorija/>

¹⁷² Stankevičius R. Ketvirčio apžvalga // Kredito unijų žinios, 2002 saus.-kov., Nr.1.

kad išsiplėtus kredito unijų veiklos apimtims, kiti šios rinkos dalyviai gali kelti klausimą dėl Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos 2006/48/EB „Dėl kredito įstaigų veiklos pradėjimo ir vykdymo“ pakeitimo¹⁷³. Ši direktyva Lietuvoje kredito unijoms netaikoma atsižvelgiant į kredito unijų veiklos specifiškumą ir jų veiklos ribotumą lyginant su kitomis kredito įstaigomis.

Remiantis Ramūno Stankevičiaus nuomone kredito unijai pilnai išsiplėtoti neužtenka vien miestelio ar seniūnijos teritorijos¹⁷⁴. Ramūnas Stankevičius Lietuvoje siūlo taikyti tokį modelį: viena rajoninė kredito unija su savo nutolusiomis kasomis seniūnijų centruose. Tokia kredito unijų vystymosi tendencija jau pastebima tuose rajonuose, kuriuose veikia stambios žemdirbiškos kredito unijos¹⁷⁵. Be to, Lietuvos Respublikos teritorija nėra tokia didelė, kad nariai negalėtų glaudžiai bendradarbiauti, keistis gyvenimo ir ekonominėmis žiniomis, o ir Kredito unijų Įstatymo pakeitimo Įstatymo pakeitimo projekte, palikta galimybė kredito unijoms savo Įstatuose nusistatyti narystės kriterijus, todėl kredito unijos tikrai nepraras savo specifiškumo.

Kredito unijų Įstatyme nustatyti kriterijai, kuriais gali būti grindžiama narystė kredito unijose, riboja kredito unijų plėtrą. Priėmus kredito unijų Įstatymo pakeitimo Įstatymą kredito unijos galės kurti savo filialus ir taip plėstis visoje Lietuvos teritorijoje, taip pat bus panaikinti Kredito unijų Įstatyme nustatyti kriterijai, kuriais grindžiama narystė kredito unijose. Dėl šių priežasčių kredito unijų nariais galės tapti visi šalyje gyvenantys Lietuvos piliečiai. Nuogastavimai, kad nebus užtikrintas glaudus kredito unijos ir jos narių bendravimas neturėtų pasitvirtinti, nes Lietuvos teritorija nedidelė, be to, kredito unijoms palikta galimybė savo Įstatuose nustatyti kredito unijos narių priėmimo į kredito uniją kriterijus.

4.11. KREDITO UNIJOS PABAIGA

Lietuvos Respublikos civilinio kodekso 2.97 straipsnyje nustatyta jog juridiniai asmenys gali būti reorganizuojami jungimo ir skaidymo būdais, kurie dar yra skirstomi į du atskirus būdus: jungimas – į prijungimą ir sujungimą; skaidymas – į išdalijimą ir padalijimą¹⁷⁶. Kredito unijos likvidavimo pagrindai nustatyti Kredito unijų Įstatyme:

- kredito unijos veiklos termino, nurodyto jos Įstatuose pasibaigimas;

¹⁷³ Europos teisės departamento išvada „Dėl Lietuvos Respublikos kredito unijų Įstatymo pakeitimo Įstatymo projekto atitikties Europos sąjungos teisei“. [interaktyvus]. [žiūrėta 2007-10-15]. Prieiga per internetą: http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=303121&p_query=&p_tr2=

¹⁷⁴ Stankevičius R. Ketvirčio apžvalga // Kredito unijų žinios, 2002 saus.-kov., Nr.1.

¹⁷⁵ Ten pat.

¹⁷⁶ Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras. Antroji knyga. Asmenys. Vilnius: Justitia, 2001.

- kredito unijos narių minimalaus skaičiaus sumažėjimas ir priežiūros institucijos draudimas tęsti kredito unijos veiklą esant tokiam narių sumažėjimui;
- Įmonių rejestro tvarkytojo priimtas sprendimas atšaukti kredito unijos registravimą;
- Įsiteisėjęs teismo sprendimas likviduoti kredito uniją už Lietuvos Respublikos Įstatymų pažeidimus;
- visuotinio narių susirinkimo nutarimas likviduoti kredito uniją, jeigu jai nekeliamas bankroto byla.

Kredito unijų Įstatymo 3 straipsnio 3 dalyje nurodyta, jog kredito unija gali būti steigiamas tik neribotam laikui¹⁷⁷. Vadinasi šio Įstatymo 49 straipsnyje įtvirtinta nuostata, jog kredito unijos likvidavimo pagrindas gali būti kredito unijos veiklos termino, nurodyto jos Įstatuose, pasibaigimas prieštarauja Kredito unijų Įstatymui.

Finansų Įstaigų Įstatymo 55 straipsnis nustato, jog finansų Įstaiga gali būti likviduojama visuotinio finansų Įstaigos dalyvių susirinkimo sprendimu Lietuvos Respublikos Įstatymų, reglamentuojančių atitinkamos teisinės formos, kurios pagrindu veikia finansų Įstaiga, juridinio asmens veiklą, nustatyta tvarka. Jeigu Įstatymai nustato šios finansų Įstaigos priežiūrą, jos dalyviai raštu kreipiasi į priežiūros instituciją, kad išduotų leidimą likviduoti ir atšauktų finansų Įstaigos licenciją¹⁷⁸. Kredito unijų veiklą Lietuvoje prižiūri Lietuvos bankas todėl, vadovaujantis Finansų Įstaigų Įstatymo 55 straipsniu, prieš priimant sprendimą likviduoti kredito uniją, reikia gauti Lietuvos banko leidimą.

Kredito unijų Įstatymo pakeitimo Įstatymo projekte nebelieka minėtų likvidavimo pagrindų, be to, detaliau reglamentuoti kredito unijos likvidavimo ir reorganizavimo ypatumai. Jeigu kredito unijos reorganizavimas vykdomas jungimo būdu apie numatomą vykdyti reorganizavimą bus privaloma informuoti priežiūros instituciją ir gauti jos leidimą vykdyti reorganizavimą. Kredito unija galės būti likviduojama kredito unijos visuotinio narių susirinkimo sprendimu tik tuo atveju, jeigu bus pajėgi visiškai atsiskaityti su kreditoriais. Kredito unijos visuotinis narių susirinkimas galės priimti sprendimą nutraukti kredito unijos veiklą ir ją likviduoti tik gavus priežiūros institucijos leidimą likviduoti kredito uniją. Priverstinis likvidavimas bus taikomas kredito unijai, kuriai atšaukta licencija.

Kredito unijų Įstatyme įtvirtintos kredito unijų reorganizavimo nuostatos nesuderintos su Lietuvos Respublikos civilinio kodekso nuostatomis, reglamentuojančiomis juridinio asmens reorganizavimą. Vienas iš Kredito unijų Įstatyme nustatytų likvidavimo pagrindų prieštarauja pačiam Kredito unijų Įstatymui, be to, Kredito unijų Įstatyme nėra nustatyta, jog prieš priimant sprendimą likviduoti kredito uniją, reikia gauti Lietuvos banko leidimą, nors to reikalauja

¹⁷⁷ Lietuvos Respublikos kredito unijų Įstatymas // Valstybės žinios. 2000, Nr. 45-1289.

¹⁷⁸ Lietuvos Respublikos finansų Įstaigų Įstatymas // Valstybės žinios. 2002, Nr. 91-3891.

Finansų Įstaigų Įstatymas. Toks teisės aktų nesuderinamumas ir prieštaravimas vienas kitam sukelia daug neaiškumų. Priėmus Kredito unijų Įstatymo pakeitimo Įstatymo projektą ši padėtis būtų ištaisyta ir reorganizavimą bei likvidavimą reglamentuojančios nuostatos atitiktų kituose teisės aktuose nustatytas nuostatas.

Taigi apibendrinant tai, kas išdėstyta, galima pasakyti, kad Įsigaliojus naujos redakcijos Kredito unijų Įstatymui, kredito unijos galės teikti daugiau finansinių paslaugų, tokių kaip operacijų su mokėjimo kortelėmis ir kitomis mokėjimo priemonėmis atlikimas, finansinių laidavimų ir finansinių garantijų teikimas, pinigų tvarkymas, valiutos keitimas (grynaisiais pinigais). Kredito unijos nariai nebebus ribojami kriterijū, kuriais grindžiama narystė kredito unijose, dėl ko žymiai išaugs narių skaičius. Kredito unijos galės steigti savo filialus ir taip plėsti savo tinklą visoje šalyje. Kredito unijų Įstatymo nuostatos taps suderintos su Lietuvos Respublikos civiliniu kodeksu, Finansų Įstaigų Įstatymu, Europos Sąjungos teisės aktais ir kitais teisės aktais, kas užtikrins kredito unijų sistemos stabilumą, patikimumą ir efektyvumą.

IŠVADOS IR PASIŪLYMAI

1. Kredito unija - kooperatiniais pagrindais sukurta, pelno nesiekianti finansinė institucija, teikianti paslaugas tik savo nariams. Nariai vienijasi pagal tam tikrą kriterijų bei sudaro bendrą santaupų fondą, iš kurio teikia paskolas vienas kitam, nusistatydami sau priimtinas sąlygas. Tai sąlygoja kredito unijos uždarumą bei ribotas kapitalo pritraukimo galimybes.

2. Kredito unijų atsiradimą ir išplitimą visame pasaulyje lėmė tai, kad nebuvo tokios kredito įstaigos, kuri atsižvelgtų į paprasto žmogaus finansinius poreikius. Esminis bankų politikos tikslas – kuo didesnis pelnas, todėl jų veikla pirmiausia orientuota į verslą bei investicijas. Kredito unijos nesiekia pelno, pagrindinis jų veiklos tikslas – fizinių asmenų finansinių poreikių tenkinimas.

3. Tarpukario laikotarpiu kredito kooperatyvų veiklą reglamentuojantys įstatymai leido jiems atlikti visas bankų operacijas, be to, paskolas kredito kooperatyvuose buvo galima gauti lengviau, jos buvo pigesnės nei bankų, o tai lėmė sparčią kredito kooperatyvų plėtrą – veikė daugiau kaip 600 šių kredito įstaigų.

4. Po nepriklausomybės atkūrimo, kredito unijos buvo organizuojamos tais pačiais kriterijais kaip ir tarpukario laikotarpiu, tačiau bankų krizės padariniai, per vėlai priimtas Kredito unijų įstatymas, suformavo kredito unijos, kaip nereikalingos visuomenei kredito įstaigos įvaizdį.

5. Kredito unijų sektoriaus vaidmuo Lietuvoje kol kas yra nežymus. Tai lemia kooperatinės bankininkystės tradicijų nebuvimas, informacijos apie kredito unijas stoka, išlikęs nepasitikėjimas finansų institucijomis bei netinkamas kredito unijų teisinis reglamentavimas. Tačiau kredito unijos pasižymi sparčiu indėlių, paskolų, narių augimu, todėl jų užimama rinkos dalis sparčiai auga.

6. Dabartinis kredito unijų teikiamų paslaugų reglamentavimas neatitinka šiandienos keliamų reikalavimų šiai kredito įstaigai, tai riboja kredito unijų plėtrą bei galimybes konkuruojant su bankais.

7. Kredito unijų įstatyme nustatyti kriterijai, kuriais grindžiama narystė kredito unijose, riboja kredito unijų narių skaičių, todėl kredito unijos negali pilnai išplėtoti savo veiklos, tai taip pat stabdo kredito unijų plėtrą, todėl būtina įstatymą keisti.

8. Kredito unijų bei jų narių skaičius kiekvienais metais vis auga, taip pat auga priimamų indėlių kiekis bei suteikiamas vis didesnis skaičius paskolų, todėl jau dabar kredito unijos pajėgios konkuruoti su bankais smulkių asmeninių kreditų bei individualių paslaugų teikimo sferoje bei užtikrinti elementarių finansinių paslaugų teikimą periferijos gyventojams.

9. Dabartinis kredito unijų teisinis reglamentavimas, nesuderintas su Lietuvos Respublikos civiliniu kodeksu, Lietuvos Respublikos finansų Įstaigų Įstatymu bei kitais teisės aktais reglamentuojančiais kredito unijų veiklą. Įstatyme įtvirtintos pasenusios nuostatos, kurios stabdo kredito unijų plėtrą Lietuvoje. Be to, Kredito unijų Įstatyme yra nemažai prieštaravimų kitiems teisės aktams, o tai įneša painumo ir neaiškumo, todėl dabar galiojantį Kredito unijų Įstatymą būtina keisti.

10. Įsigaliojus naujos redakcijos Kredito unijų Įstatymui, kredito unijos galės teikti daugiau finansinių paslaugų, tokių kaip operacijų su mokėjimo kortelėmis ir kitomis mokėjimo priemonėmis atlikimas, finansinių laidavimų ir finansinių garantijų teikimas, pinigų tvarkymas, valiutos keitimas (grynaisiais pinigais). Kredito unijos nariai nebebus ribojami kriterijų, kuriais grindžiama narystė kredito unijose, dėl ko žymiai išaugs narių skaičius. Kredito unijos galės steigti savo filialus ir taip plėsti savo tinklą visoje šalyje. Kredito unijų Įstatymo nuostatos taps suderintos su Lietuvos Respublikos civiliniu kodeksu, Finansų Įstaigų Įstatymu, Europos Sąjungos teisės aktais ir kitais teisės aktais, kas užtikrins kredito unijų sistemos stabilumą, patikimumą ir efektyvumą.

LITERATŪROS SĄRAŠAS

1. Norminė literatūra:

- 1) Lietuvos Respublikos Konstitucija // Valstybės žinios. 1992, Nr. 33-1014;
- 2) Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas // Valstybės žinios. 2000, Nr. 74-2262;
- 3) Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas // Valstybės žinios. 2000, Nr. 89-2741;
- 4) Lietuvos Respublikos kredito unijų Įstatymas // Valstybės žinios. 1995, Nr. 26-578;
- 5) Lietuvos Respublikos vaiko teisių pagrindų Įstatymas // Valstybės žinios. 1996, Nr. 33-807;
- 6) Lietuvos Respublikos Lietuvos banko Įstatymas // Valstybės žinios. 2001, Nr. 28-890;
- 7) Lietuvos Respublikos kooperatinių bendrovių (kooperatyvų) Įstatymas // Valstybės žinios. 2002, Nr. 57-2296;
- 8) Lietuvos Respublikos indėlių ir Įsipareigojimų investuotojams draudimo Įstatymas // Valstybės žinios. 2002, Nr. 65-2635;
- 9) Lietuvos Respublikos finansų Įstaigų Įstatymas // Valstybės žinios. 2002, Nr. 91-3891;
- 10) Lietuvos Respublikos centrinės kredito unijos Įstatymas // Valstybės žinios. 2004, Nr. 61-2181.
- 11) Lietuvos Respublikos bankų Įstatymas // Valstybės žinios. 2004, Nr. 54-1832
- 12) Lietuvos banko valdybos nutarimas Nr. 24 „Dėl Lietuvos banko valdybos 1998 m. rugpjūčio 27 d. nutarimo Nr. 154 „Dėl kredito unijų veiklos riziką ribojančių normatyvų skaičiavimo taisyklių ir ataskaitų formų patvirtinimo“ pakeitimo“ // Valstybės žinios. 2005, Nr. 31-1032

2. Specialioji ir kita literatūra:

2.1. Komentarai, leidiniai ir vadovėliai:

- 1) Ekonomika. Kaunas: Vytauto Didžiojo universiteto leidykla, 2006;
- 2) Epping R.C. Pasaulio ekonomikos ABC. Litterae universitatis, 1995;
- 3) Grinčinaitis S. Kredito unijos – alternatyvi bankininkystė // Kredito unijų žinios, 2007 liep. 25, Nr. 7;
- 4) Lietuviškoji tarybinė enciklopedija. Vilnius: Mokslas, 1980. T.6;
- 5) Martinkus B, V.Žilinskas. Ekonomikos pagrindai. Kaunas: Technologija, 2001;

- 6) Ramanauskas J. Kooperacijos pagrindai. Vilnius: Lietuvos žemės ūkio universitetas, 2006;
- 7) Sniežka V., Čiburienė J. Makroekonomika. Kaunas: KTU, 2001;
- 8) Stankevičius R. Ketvirčio apžvalga // Kredito unijų žinios, 2002 saus.-kov., Nr.1;
- 9) Šadžius L. Lietuvos komercinių bankų ekstensyvi plėtra ir griūtis (1991-1996) // Pinigų studijos. 2004, Nr.4;
- 10) Tarybų Lietuvos enciklopedija. Vilnius: Vyriausioji enciklopedijų redakcija, 1986. T.2;
- 11) Terleckas V. Lietuvos bankininkystės istorija 1918-1941. Vilnius, 2000;
- 12) Zailskaitė L. Unijos ir bankai kūrėsi kartu // Kredito unijų žinios, 2003 bal., Nr. 2-3.

2.2. Internetiniai puslapiai:

- 1) Asociacija Lietuvos kredito unijos. Istorija. [interaktyvus]. [žiūrėta 2007-10-15]. Prieiga per internetą: <http://www.kredito-unijos.lt/lt/istorija/>;
- 2) Asociacija Lietuvos kredito unijos. Kas tai yra kredito unija? [interaktyvus]. [žiūrėta 2007-10-08]. Prieiga per internetą: <http://www.alku.lt/lt/unijos/>;
- 3) AB bankas „Hansabankas“. 2001 metų apžvalga. [interaktyvus]. [žiūrėta 2007-10-15]. Prieiga per internetą: http://www.hansa.lt/apie299_127.html;
- 4) Europos teisės departamento išvada „Dėl Lietuvos Respublikos kredito unijų Įstatymo pakeitimo Įstatymo projekto atitikties Europos Sąjungos teisei“. [interaktyvus]. [žiūrėta 2007-10-15]. Prieiga per internetą: http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=303121&p_query=&p_tr2=;
- 5) Finansų sektoriaus plėtros strategija. [interaktyvus]. [žiūrėta 2007-10-23]. Prieiga per internetą: <http://www.ukmin.lt/lt/strategija/doc/4.%20finansu%20sektoriaus%20pletotes%20strategija.doc>;
- 6) Kredito unijų Įstatymo pakeitimo Įstatymo projekto aiškinamasis raštas. [interaktyvus]. [žiūrėta 2007-10-15]. Prieiga per internetą: http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=301572&p_query=&p_tr2=;
- 7) Lietuvos bankas. [interaktyvus]. [žiūrėta 2007-10-15]. Prieiga per internetą: <http://www.lb.lt/lt/klausimai.htm>;
- 8) Lietuvos bankas. [interaktyvus]. [žiūrėta 2007-10-15]. Prieiga per internetą: <http://www.lb.lt/lt/apie/prieziura.html>;
- 9) Lietuvos bankas. [interaktyvus]. [žiūrėta 2007-10-15]. Prieiga per internetą: http://www.lb.lt/lt/istaigos/veikla2007_3.htm;

- 10) Lietuvos bankas. [interaktyvus]. [žiūrėta 2007-10-23]. Prieiga per internetą: <http://www.lb.lt/lt/istaigos/veikla.htm>;
- 11) Lietuvos kredito unijos. [interaktyvus]. [žiūrėta 2007-10-23]. Prieiga per internetą: <http://www.lku.lt/>;
- 12) Lietuvos kredito unijos. Lietuvos centrinės kredito unijos informacija. [interaktyvus]. [žiūrėta 2007-10-23]. Prieiga per internetą: <http://www.lku.lt/content/view/407/1/>;
- 13) Lietuvos kredito unijos. Finansų rinkoje – stiprėjančios kredito unijos. [interaktyvus]. [žiūrėta 2007-10-23]. Prieiga per internetą: <http://www.lku.lt/content/view/399/1/>;
- 14) Lietuvos laisvosios rinkos institutas. Kreditai ir bankai. [interaktyvus]. [žiūrėta 2007-10-15]. Prieiga per internetą: http://www.lrinka.lt/index.php/analitiniai_darbai/kreditai_ir_bankai/2409;
- 15) Lietuvos Respublikos kredito unijų Įstatymo pakeitimo Įstatymo projektas. [interaktyvus]. [žiūrėta 2007-10-15]. Prieiga per internetą: http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=301571&p_query=&p_tr2=;
- 16) Utenos kredito unija. [interaktyvus]. [žiūrėta 2007-10-15]. Prieiga per internetą: http://www.uku.lt/index.php?option=com_content&task=view&id=66&Itemid=74;
- 17) Utenos verslo informacijos centras. [interaktyvus]. [žiūrėta 2007-10-15]. Prieiga per internetą: <http://www.utenosvic.lt/lt/pages/view/?id=193>;
- 18) Valstybės Įmonė „Indėlių ir investicijų draudimas“. [interaktyvus]. [žiūrėta 2007-10-15]. Prieiga per internetą: <http://www.idf.lt/indeliud.html>;
- 19) Valstybinės mokesčių inspekcija prie Lietuvos Respublikos finansų ministerijos. Komentarai. [interaktyvus]. [žiūrėta 2007-10-23]. Prieiga per internetą: <http://66.102.9.104/search?q=cache:b26vo2zGID8J:mic.vmi.lt/filedownload.do%3Fid%3D1000003078+o+Nuo+2003+met%C5%B3+mokestinio+laikotarpio+prad%C5%BEios+kredito+unijos+pelnas+apmokestinamas+70+%25+ma%C5%BEesniu+pelno+mokes%C4%8Diu&hl=lt&ct=clnk&cd=1&gl=lt>;
- 20) Trofimišinas V. Mažieji bankai – kredito unijos. [interaktyvus]. [žiūrėta 2007-10-23]. Prieiga per internetą: <http://www.manoukis.lt/index.php?k=45&m=1> .

SANTRAUKA

Kredito unijų veiklos ypatumai

Pagrindinės sąvokos: kredito unija, kredito unijos veikla, veiklos ypatumai, finansų įstaigos, komerciniai bankai, kredito unijų teisinis reglamentavimas, kredito įstaiga.

Santraukos turinys: Šio magistrinio darbo tikslas nustatyti, ar kredito unijų veiklos reglamentavimas leidžia joms pakeisti iš finansiškai nepelningų vietovių pasitraukiančius komercinių bankų skyrius bei užtikrinti finansinių paslaugų teikimą periferijos gyventojams. Pagrindinis dėmesys skiriamas kredito unijų kaip kredito įstaigų apibrėžimui, trūkumų ir privalumų nustatymui lyginant su komerciniais bankais bei teisiniam reglamentavimui.

Kredito unijos yra paprasčiausios finansinio tarpininkavimo institucijos, suorganizuotos kooperatiniais pagrindais, telkiančios susivienijusių pagal tam tikrus kriterijus asmenų santaupas į bendrą fondą, iš kurio teikia paskolas vieni kitiems nusistatydami sau priimtinas sąlygas.

Šios kredito įstaigos paplitę visame pasaulyje ir veikia šalia komercinių bankų. Kredito unijos didžiausią vaidmenį vaidina finansuojant smulkų bei vidutinį verslą bei fizinius asmenis, kuriems bankų teikiamos finansinės paslaugos yra sunkiai prieinamos. Kredito unijos pasižymi tuo, kad aptarnauja uždarą žmonių ratą, narystė grindžiama profesiniu, religiniu, gyvenamosios vietos bei kitais kriterijais.

Kredito unijos yra pelno nesiekiančios kredito įstaigos, pagrindinis jų tikslas – narių finansinių poreikių įgyvendinimas.

Kredito unijų steigimąsi ir veiklą reglamentuoja Lietuvos Respublikos kredito unijų įstatymas bei kiti teisės aktai. Šiuo metu Lietuvoje veikia 67 kredito unijos, vienijančios apie 77 tūkstančius narių.

SUMMARY

Credit unions activity features

Keywords: credit union, an activity of credit union, activity's features, financial institutions, commercial banks, legal regulation of credit unions, credit institution.

Summary's content: the aim of this master thesis is to define whether regulation of credit unions activity allows them to replace commercial bank departments retreating from financially unprofitable localities as well as to ensure rendering of the financial services for the inhabitants of peripheries. The main attention is focused on a definition of credit unions as credit institutions, on a setting of shortages and advantages in comparison with commercial banks and legal regulation.

Credit unions are mere financial mediatory institutions, organized on the basis of the co-op, assembling associated according to the certain criteria people's savings into general fond, the loans from which are provided for each others, having established acceptable conditions.

These credit unions are spread all around the world and they are operating next to the commercial banks. The biggest role credit unions play when financing of small and mid-size businesses as well as private persons, for whom financial services rendered by the banks are hardly approached. Credit unions are distinguished for providing services for the members only; the membership is based on professional, religious, residential and other criterions.

Credit unions are non-profit credit institutions, their main purposes are implementations of the financial demands of the members.

Establishment and operation of credit unions are regulated by credit union law of the Republic of Lithuania and the other legislation acts. Currently, 67 credit unions are operating in Lithuania, joining about 77 thousand members.